

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds-
och växtproduktionsvetenskap

Sara Radinger

Självständigt arbete, 30hp
Landskapsarkitektprogrammet,
Alnarp 2020

UNG- DOMS- PLATS

The background image shows a brick building with a courtyard area. The title 'UNG-DOMS-PLATS' is overlaid in large, white, bold, sans-serif letters. The courtyard features a brick wall, a wooden deck, and some greenery.

*Ett gestaltungs-förslag för fritidsgården
Tegelhuset i Rosengård, Malmö*

*Ungdomsplats
- Ett gestaltungs-förslag för fritidsgården Tegelhuset i Rosengård, Malmö*

*Youthground
- A Design Proposal for the Youthcenter Tegelhuset in Rosengård, Malmö*

SARA RADINGER

Handledare: Anna Jakobsson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Marie Larsson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Biträdande examinator: Arne Nordius, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: A2E

Kurstitel: Independent Project in Landscape Architecture

Kurskod: EX0846

Program: Landskapsarkitekturprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2020

Omslagsbild: Sara Radinger

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Upphovsrätt: Samtliga bilder/foton/illustrationer/kartor i arbetet har publicerats med tillstånd från upphovsrättsinnehavaren. Där inget annat anges är bilder/foton/illustrationer/kartor författarens egna. © 2020 Sara Radinger, sararadinger@me.com/sarr0001@stud.slu.se

Nyckelord: Research for design, Research-based landscape architecture, Gestaltungs-förslag, Landskapsarkitektur, Ungdomar, Ungdomsplats, Fritidsgård, Trygghet, Social hållbarhet, Rosengård, Malmö

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

*Tack till Anna
som funnit mig när jag varit vilsen och
väglett mig tillbaka på banan igen.*

*Tack till fritidsledare på Tegelhusets fritidsgård
som bjudit in till arbetet och fortssatt inspirera.*

*Tack pappan och mamman
som tålmodigt hjälpt till i bakandet av möbelreceptet,
och väntat tålmodigt i Alnarp på att det nån gång skulle bli klart.*

*Tack Niklas och Emma,
min stora kärlek och min skönaste böna av alla bönor,
som kramat, stöttat, fikat, lagat mat och peppat det här arbetet möjligt.*

*Massa kärlek och sol.
Sara.*

ABSTRACT

The master thesis *Youthground - A Design Proposal for the Youthcenter Tegelhuset in Rosengård, Malmö* is a landscape design project, produced based on the method Research-for-design from the concept of *Landscape design based on research*. The thesis is based on the writers interest in youths right to the city and their needs av outdoor environments, that have been developed during her education in landskape architecture.

From the metod of Research-for-design, the three concepts *practical knowledge*, *litterature studies* and the specific *project* is trangulated as a way to intertwine the scientific field of work with the landscape arkitect's design process. And aims, with the choosed method, to present a design proposal based on the specific site's preconditions with a focus on trying to state an example on how a site can be designed to become an attractive and comfortable place for youths visiting the youthcenter.

The conclusion is divided in to two different level of detail that are evaluated in the thesis; one of the conclusion subsumes how sites for youths can be designed in a generall way, and the second one embraces the site specific solutions for the specific site in the proposal. In short, this is due to the two purpose of the thesis. The generall purpose of the thesis is to contribute with knowledge about outdoor environments for youths, and lastly, the second purpose is to inspire the municipality Malmö stad, the property owner, and the youthcenter to evolve the specific site. By that, the design proposal is both an example of, and a conclusion, in itself.

SAMMANFATTNING

.....

Examensarbetet *Ungdomsplats - Ett gestaltungsförslag för fritidsgården Tegelhuset i Rosengård, Malmö* är ett gestaltungsförslag framtaget genom metoden Research-for-design, utifrån konceptet forskningsbaserad landskapsarkitektur. Arbetet grundar sig i författarens intresse för ungdomars rätt till staden och behov av utemiljöer som utvecklats under landskapsarkitektutbildningen. I arbetet trianguleras *praktisk kunskap, litteraturstudier* och det specifika *uppdraget* - för att sammanföra det vetenskapliga arbetssättet och designprocessen inom landskapsarkitekturkontexten.

Målet med det framtagna gestaltungsförslaget var att, genom research-for-design, ta fram ett socialt hållbart gestaltungsförslag utifrån platsens unika förutsättningar med fokus på att försöka exemplifiera hur en plats kan göras välkommande och trygg för ungdomarna som besöker platsen.

Slutsatserna är av dels av generell karaktär kring hur ungdomsplatser kan utformas och, dels platsspecifika för just fritidsgårdens utemiljö. Detta beror på examensarbetets två syften; Det första syftet avser att bidra till att utveckla kunskapen kring gestaltad utemiljö och stadsplanering med ungdomars behov i fokus, generellt, och det andra att genom ett gestaltungsförslag exemplifiera och inspirera fastighetsägare, Malmö stad och fritidsgårdens verksamhet att utveckla fritidsgårdens utemiljö, specifikt. Gestaltungsförslaget är, av den anledningen, också en del av slutsatserna som presenteras i arbetet.

.....
Prunus x cistena

*Ett av växtvalen i förslaget,
se vidare i kapitlet "Gestaltningförslag".*

NINE HÄFT

3 TACK

4 ABSTRACT

5 SAMMANFATTNING

INLEDNING

10 BAKGRUND

Personlig utgångspunkt

Problemformulering

Möte med Tegelhuset

20 MÅL, SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

21 METODER & MATERIAL

Research-for-design

Empatiskt förhållningssätt

Triangulering: Material & Analys

Bärande begrepp

FÖRSTUDIER

32 PLATSKONTEXTEN

Vad är en plats?

Rosengård och Malmö

Modernistisk arkitektur

42 PLATSANALYSER

Vad är det för en plats?

Lynch-analys av området

Ytskikt och materialitet

Bengtsson-analys av området

Bergströms upplevelseanalys

58 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Plats för ungdomar

Plats för nutid och framtid

GESTALTNINGSFÖRSLAG

82 DESIGN GUIDELINES

88 GESTALTNINGSFÖRSLAG

Nyckelteman

» *Nyckeltema: Odlå, s.88*

Vegetation

Illustrationsplan

» *Nyckeltema: Hånga, s.92*

» *Nyckeltema: Idrott, s.93*

Uteplatsen

Multiskärmen

» *Nyckeltema: Kultur, s.95*

Möbler: Mov(i)e it! & Soldäcken

» *Nyckeltema: Bona, s.98*

98 MÖBELRECEPT

Mov(i)e it!

100 DIAGRAM ÖVER DESIGNBESLUT

Material

Färger

Växtmaterial

DISKUSSION

102 DISKUSSION

Slutsatser

Diskussion

Förslaget och det empatiska jaget

Vidare forskning

REFERENSER

110 REFERENSFÖRTECKNING

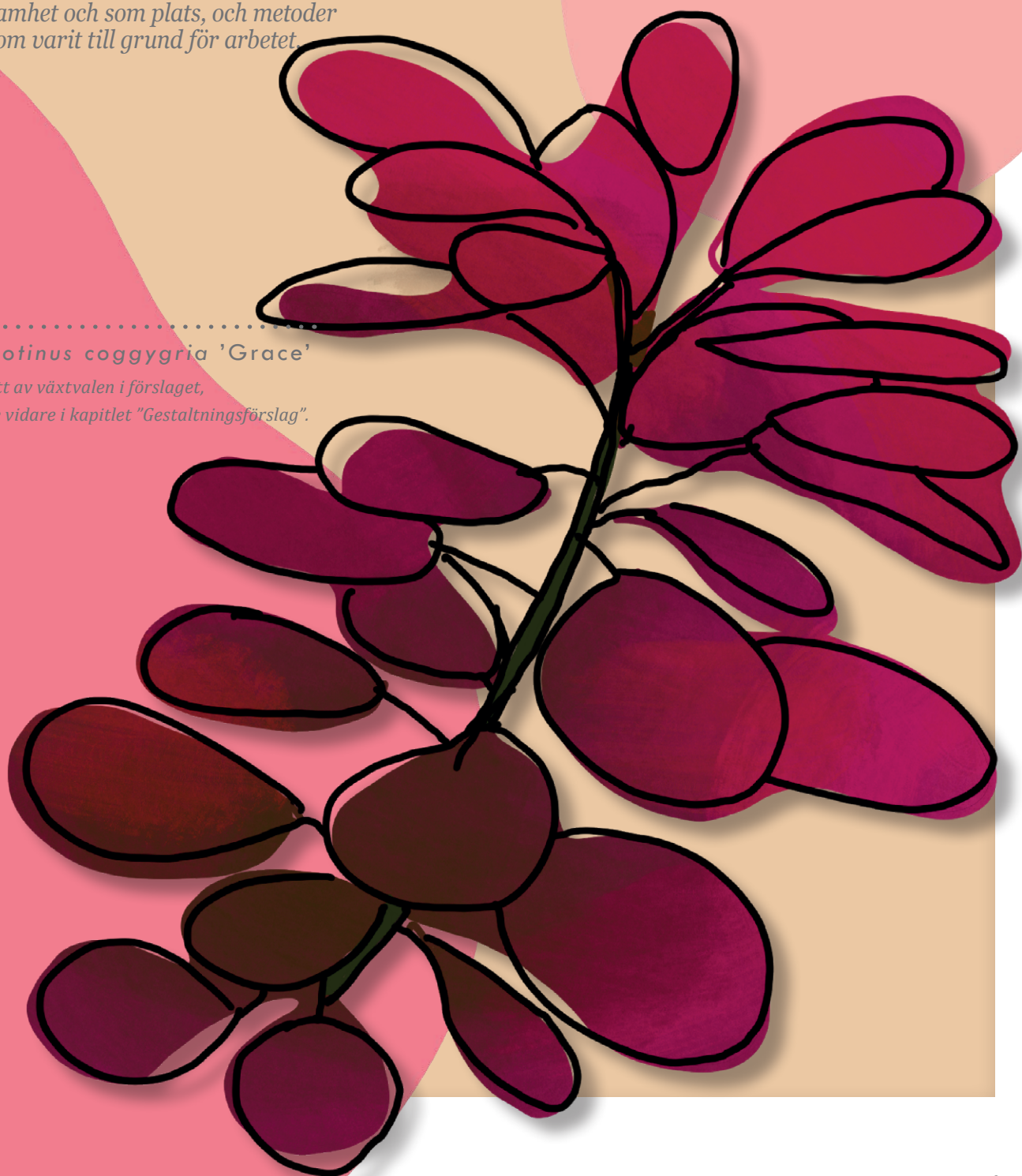
114 FIGURFÖRTECKNING

NYLEDNING -

I det här kapitlet presenteras fritidsgården Tegelhuset, som verksamhet och som plats, och metoder som varit till grund för arbetet

.....
Cotinus coggygria 'Grace'

Ett av växtvalen i förslaget, se vidare i kapitlet "Gestaltningförslag".

BAKGRUND

.....

"Jag tar ett varv till", tänker jag som är för tidig till träffen. Pulsen är snabb efter cyklingen från Sorgenfri till där jag nu befinner mig, tisdag i novemberregn. Jag ställer cykeln, där jag tror att entrén är, och promenerar runt huset.

Där jag precis parkerat är intill ovasidan av byggnaden. Långa ramper på två sidor om huset liksom kramar byggnaden och på dess underarmar befinner jag mig på husets övre plan. Vägen känns anonym, likt en korridor för alla passerande människor på väg till- och från Rosengård centrum mellan byggnadens tegelvägg och en grå kontorsbyggnad som löper parallellt. Jag rundar huset och går längs en gångbro över vägen för att kunna se byggnadens södra sida, den nedre. Vyn från bron skymms av en stor ramp i betong som förankrar bron med den smala trottoaren nedanför på von Rosens väg. Jag går nerför den och finner byggnadens egentliga framsida, tänker jag.

På den här sidan finns en entré till den nedre delen av byggnaden och en uteplats. Söderläge längs den röda tegelväggen. Två parkbord. En liten basketplan. En välgjord graffitimålning som går i blått. Ovanför entrén står det "Tegelhuset mellanstadiet" tillsammans med Malmö stads logotyp. Jag går tillbaka upp längs rampen och till sidan där jag tidigare parkerat cykeln. Här finns flera dörrar, en med skylten "Bricks" ovanför och en för en förskola. Vilken av entréerna jag skulle använda var oklart, släckt därinne, jag vet att det är stängt, och jag ser inte om någon är på plats därinne för att möta mig.

En kvinna sitter utanför och röker vid de slitna parkborden. Jag frågade henne var fritidsgården är, hon visste inte, hon ler varmt.

Där jag befinner mig är fritidsgården Tegelhuset i Rosengård, Malmö. Verksamheten kontaktade studenter på SLU om hjälp med att ta fram ett förslag på hur deras utemiljö skulle kunna ges ett lyft. Mejlet kom när jag, mitt i november-deppen, tog en tupplur mitt på blanka dagen och vaknade av det inkommande mejlet. Solen sken i mitt inre – detta är viktigt!

Figur 1

Norra sidan av Tegelhuset med entrén för de äldre ungdomarna i förgrunden med tillbyggnaden i tegel.

PERSONLIG UTGÅNGSPUNKT

Under utbildningen till landskapsarkitekt så har diskussionen om rätten till staden sällan, om ens alls, handlat om specifikt ungdomar. Debatten om *barnens* rätt till utrymme och utveckling finns däremot och har funnits. Ungdomen har varken den vuxnes mandat eller plattformar att väcka diskursen, och andra grupper i samhället som för deras talan lyser med sin frånvaro. Tonåringen är i en fas i livet som icke-barn men också icke-vuxen. (Owens 2002) Jag har under utbildningsåren fördjupat mig i ungdomar, tonåringar och barn vilket har blivit ett genomgående tema för de projekt, uppsatser och kurser jag har deltagit i. Fasen som inte barn, inte vuxen har alltid intresserat mig. Det är en period av förändring och spänning, vemod och eufori, hitta sig själv och hitta andra, att spränga gränser och samtidigt begränsas av andra.

Intresset har kretsat kring barns rätt till trygga och lekfulla miljöer, men i synnerhet tonåringars. I mitt kandidatarbete *Lär dig krypa, lär dig gå, lär dig strukturerna samhället bygger på!* (2018) studerade jag hur tonåringar använde offentliga rum utifrån könsroller och könsnormativt beteende. Detta arbete är inte en fortsättning på mitt kandidatarbete, men kunskaperna har jag med mig. I kandidatarbetet gjorde jag enkätundersökning och observationer samt litteraturstudier inom ämnet för att närma mig *varför*, och *hur* normativt beteende yttrar sig. Enkät- och observationsstudier tillämpas inte i detta arbete. Där och då lärde jag mig att det är svårt att genomföra transparenta vetenskapliga tolkningar av material som tas fram genom dessa metoder. Att förhålla sig objektivt i analyser utifrån material som utgår ifrån mig själv och mina egna metoder och material, med andra ord subjektivt, är inte helt komplikationsfritt som utgångspunkt i ett vetenskapligt arbete.

Här kommer empati vara ett nyckelord för att enklare beskriva det som jag inte hade ord till våren 2018. I början av processen med det här arbetet stötte jag på Inger Bergström och hennes avhandling *Rummet och människans rörelser* (1996). Avhandlingens metod bygger på teorin att människor bär på en gemensam uppfattning, att det finns allmän-giltiga upplevelser av hur arkitektur och rumsligheter upplevs. Hon beskriver att den medfödda och inlärda empatin är ett viktigt verktyg för att leva sig in i hur människor kommer använda och uppleva arkitekturen som arkitekten skapar. (Bergström 1996) Empatin blir därför ett förhållningssätt till mina subjektiva tankar tillämpat i det vetenskapligt, objektiva arbetet.

Empatin, som förhållningssätt, skapar en brygga till den fas i livet jag i det här arbetet gestaltar för. Jag är inte barn, inte tonåring, jag är vuxen. Men jag var en gång barn och jag var en gång en vemodig, euforisk tonåring som försökte frigöra mig från regler och krav - som sökte trygghet i andra och försökte hitta mig själv. Det empatiska förhållningssättet används för att möjliggöra transparens i mina intentioner att genom den naturliga mänskliga förmågan att leva sin in i ungdomars sätt att ta sig an, känna och uppleva platser - och genom denna empatiska förmåga skapa en plats för ungdomar.

PROBLEMFORMULERING

Eva Öresjö (2000) beskriver tonårsgruppens status i samhället som en negativ berömmelse. (Öresjö 2000) Vuxna associerar ungdomar med problem och otrygghet och bemöts därför med misstänksamhet och icke-blida ögon. Associationerna kopplas till ungdomars verkande i det offentliga rummet som innebär och kopplas till exempelvis oväsen, vandalism och, därmed, upplevd otrygghet. Det hör inte till ovanligheterna att ungdomar blir ombedda att gå någon annanstans på grund av misstänksamhet kring vad konsekvenserna av ungdomars vistelse kan innebära - att deras blotta närvaro innebär problem. (Owens 2002)

Boverket (2019a) definierar begreppet trygghet som följande; ”Trygghet är den känsla som utlöses när individen tolkar en fysisk miljöns utformning och användning genom att sinnesintryck kombineras med såväl egna erfarenheter, som med andra individers eller mediers beskrivningar av risken för att utsättas för brott eller hotfulla situationer.” (Boverket 2019a, s.5) Med begreppet menas den mentala bilden av platsen, där brott respektive oro för brott inte ska blandas ihop. Trygghet är, med andra ord, känslan av att inte oroa sig för en eventuellt hotfull situation. Inte den faktiska risken. I och med detta behöver det efterfrågade förslaget inte bara möta de besökande ungdomarna och verksamhetens behov, utan också de invånare som rör sig kring platsen.

Misstron till, samt bristen på, platser dedikerade till ungdomar gör det problematiskt för dem att med frihet ta sig an världen. Men om platser för ungdomar är problematisk, varför är de då så viktiga? Ungdomstiden är en övergång från barn till vuxen och det finns därför mycket att lära sig. (Owens 2002) Utvecklingen tar plats, och bokstavligen behöver ungdomar fysiskt utrymme för att kunna lära sig alla de speciella egenskaper som krävs för att bli vuxna. Exempelvis att lära sig vara självständig, hitta sig själv, skapa ett självförtroende och, kanske viktigast av allt, att lära sig att umgås och socialisera. Offentliga platser som lekplatser, parker, bostadsgårdar och torg är exempel på platser där tonåringars behov inte självklart får komma till uttryck utan friktion till andra människor som utrymmet delas med. (Owens 2002)

Den åldersgrupp som förväntas växa mest i Malmö mellan 2019 fram till 2029 är ungdomar i gymnasieåldern, dvs. 16-19 åringar. Detta beror på att de årskullar som är i den åldern nu är få, medan de som går i grundskolan nu är en stor generation till antalet. Fram till året 2029 förväntas antalet malmöbor i gymnasieåldern öka med 43%. (Malmö stad 2019a) Antalet ungdomar kommer att öka och utrymmet för åldersgruppen kommer minska om inget görs. Malmö står inför en kommande, och nuvarande, utmaning att hantera ökningen av ungdomar. Någonstans ska de ta vägen, och goda platser som gynnar deras individuella behov och utveckling till vuxna bör vara av intresse för kommunen av flera anledningar, både ur sociala- och

ekonomiska perspektiv. Utan självklar plats i det offentliga rummet blir behovet av lokala arenor, som fritidsgården Tegelhuset, där gemensamma problem och lösningar kan utvecklas på gemensam plats, ansikte mot ansikte, viktiga för att utveckla tillit och socialt hållbara samhällen på sikt. (Öresjö 2000) Social hållbarhet är, som beskrivs senare mer ingående i arbetet, att se till flera olika aspekter för att trygga framtiden, från sociala- till ekonomiska och ekologiska aspekter.

Uppgiften att skapa platser som uppmuntrar vuxenblivande i ungdomsåren är en uppgift att ta på allvar för verksamma inom fältet för landskapsarkitektur och fysisk planering. Ungdomar behöver plats där de har möjlighet att få börja ta del av vuxenvärlden, där andra vuxna vistas och verkar. Det är genom att få börja delta som vuxen person och få interagera i vuxnas miljöer som ungdomen har möjlighet att utvecklas. (Owens 2002; Hopkins 2010) Fritidsgården är öronmärkt för ungdomars vistelse och ligger nära flera platser där vuxna rör sig. Platsen är för verksamheten, och därmed, ungdomars förfogande och fylls, liksom anlagda lekplatser, med en symbolisk funktion. Platsen sänder en signal till omgivningen att ungdomar samexisterar och får vistas på platsen till-, från- och i omgivningen kring platsen.

MÖTE MED TEGELHUSET

Fritidsgården Tegelhuset är en av de mest besökta i Malmö och erbjuder en mängd olika typer av aktiviteter och evenemang. Den där tisdagen i början av november fick jag för första gången tillträde att se fritidsgården från insidan. Cafétet, ateljén med sy- och verkstadsmöjligheter, den stora Tegelsalen med stor scen för större uppvisningar och flera små grupper av möbler, soffor och kuddhörnor där ungdomarna hänger, pratar, spelar tv-spel och umgås de öppna tiderna.

Ungdomarna kan också använda en musikstudio för musik- eller podd-inspelningar, filmstudio och dansstudio. Förutom de aktiviteter som finns till förfogande under de öppna tiderna, tisdagar till söndagar, så anordnas ibland större evenemang ihop med ungdomarna som använder fritidsgården. Exempelvis Halloweenfest, musikkonserter och dansuppvisningar då ungdomarna själva får visa upp saker de skapat för andra. (Malmö stad 2019b) Sammanfattningsvis är verksamheten på insidan en kreativ mötesplats med fokus på kultur och häng.

Fritidsgården ligger i ett område starkt präglad av miljonprogrammet. Omgivande flerfamiljsbostäder är storskaliga med strikt trafik- och funktionsseparerad struktur. Ett gångstråk leder mellan nyöppnade Rosengårdsstationen i väster, och avslutas med Tegelhuset-byggnaden, och det omtalade medborgardialog- och jämställdhetsprojektet Rosens Röda Matta, i öster. (se *Figur 3, s.19, och Figur 11, s.40*) I samma område som fritidsgården, ligger Rosengårds centrum, ett köpcentrum som förbinder södra- och norra Rosengård över Amiralsgatan.

Marken fritidsgården har till förfogande är belägen i två nivåer: den ena på söder- och den andra på norrsidan av byggnaden. Den södra sidan, den större, är enkel i sin utformning med en smal gräsyta, en liten basketplan och möblerad med några bänkbord. En lång ramp löper parallellt med byggnaden och avgränsar fritidsgårdens mark mot von Rosens väg, samt ansluter till en gångbro i nittiogradig vinkel. Bron är i jämnhöjd med Tegelhusests norra sida, deras mindre yta, och även här är platsen möblerad med bänkbord. (se Figur 3, s.19) Båda dessa sidor har entréer till fritidsgården. För de äldre på den norra sidan, där jag vid mitt första besök passerade dörren med skylten "Bricks", och den nedre har entré för de yngre ungdomarna, "Tegelhuset mellanstadiet". Byggnaden huserar även en öppen förskola, med entré från norra sidan, och en annan verksamhet som har sin entré och uteplats på byggnadens västra gavel.

Området för arbetet är i första hand marken som ägs av Trianon som också äger fastigheten där fritidsgården huserar, Trianon äger också marken och fastigheterna som hör till centrumbebyggelsen. (se Figur 2, s.16, och Figur 3, s.19) Däribland marken på fritidsgårdens norra sida. I andra hand ingår mark som ägs av kommunen. En anledning till dessa avgränsningar är för att den betongramp som ligger utanför tomten har en stark rumslig påverkan på Tegelhusests södra sida, den yta som idag används främst av verksamheten, och som ägs av Malmö stad. (se Figur 2, s.16)

Den 12 november träffade jag fritidsledare som arbetar på fritidsgården. De var de som frågade SLU om någon kunde ta sig an utemiljön kring fritidsgården. I mejlet som kom beskriver de att fritidsgården behöver "ett lyft". Det finns en gräsmatta och några buskar men att de önskar att miljön skulle kunna göras mer inbjudande och trevlig att vistas på för verksamheten och ungdomarna. Vid besöket visade de mig runt; Caféet, den lilla ateljén med sy och verkstads möjligheter, den stora Tegelsalen hade en stor scen och flera små grupper av möbler som soffor och kuddhörnor där ungdomarna hänger under de öppna tiderna.

De ville främst ha hjälp med den södra sidan av byggnaden där Tegelhuset mellanstadiet har sin entré. Finns tid och möjlighet att ge förslag på den norra delen skulle det också uppskattas, men prioriteten är på södra sidan eftersom det är där de har sin uteplats. Platsen på den södra sidan används främst under de varma månaderna och söderväggen skapar en varm och skyddad plats soliga dagar. Där finns även en liten basketplan med en graffiti/mural målning i blått på byggnadens vägg.

Trianon är ägare av fastigheten och utemiljön längs husets norra gavel och är de som förvaltar fritidsgårdens mark. Gatan, trottoaren och rampen upp till bron ägs av Malmö stad men fritidsledarna tycker det hade varit fint att få göra rampen och undersidan av bron mer inbjudande och som en del av fritidsgårdens område. Under bron finns en låst inhägnad, ett förråd, som verksamheten använder till sopor och till personalens cyklar. Den ytan tycker de är tråkig och hade gärna sätt att den

Figur 2

Södra sidan, den sida som Tegelhuset främst vill ha hjälp med att utveckla. Samma sida har entré för de yngre ungdomarna. Med vitalinjer och rubriker illustreras markägarförhållanderna på platsen.

öppnas upp och används till något trevligare. Rampen och platsen under gångbron är dominerande på platsen och jag håller med dem om att det hade varit lämpligt att kanske få till att jobba över markgränserna.

De vill att utemiljön ska kunna rymma inom en budget som tillåter att saker kan ersättas om något går sönder. De gillar färg och kul belysning och tycker att platsen utanför biblioteket i närheten är ett bra exempel, de gillar möblerna och platsen används mycket under alla tider på året. Trianon som äger fastigheten äger även marken för biblioteket som det satsats på. När den nya utformningen gjordes där gavs även förslag på utformning längs den norra sidan av Tegelhuset men än har inget gjorts.

Den högre delen av den södra fasaden växer vildvin vilket de tycker är jättefint och ger hela utemiljön ett lyft på hösten när den är alldeles röd. Andra idéer som kommer upp när vi pratar är att de gärna haft mer blommor och mjuka värden på ytorna. Vi sitter i en soffgrupp i caféet och i fönstren mot söder står ett dussintal palettblad och andra växter som de inrett fritidsgården med. Snöbärsbuskarna kring gatorna ogillas dock eftersom mycket skräp fastnar i det risiga grenverket vilket ger helheten ett fult intryck, främst på den norra sidan. På samma sida finns ett gatt mot stråket. Där växer en lite tilltufsad lönn och det går här att se ner till trädgården på husets västra gavel.

Entrén på den norra sidan har en tillbyggnad med tak över i tegel. (se *Figur 1, s.11*) Den trånga och mörka nischen precis framför dörren används idag, ibland, av ungdomar som står och röker där, främst vid dåligt väder. Detta, menar de, är problematiskt av flera anledningar: ungdomarna som röker precis utanför ger ett dåligt intryck av gården, och fimparna skräpar ner. Ungdomarna som står framför dörren gör det också svårt och lite "läskigt" för andra ungdomar som vill komma in eller kanske gå dit för första gången. Förslagsvis så kan gattet mot stråket användas som en plats att häng på istället för att frigöra entrén och göra den mer välkomnande.

En viktig aspekt de tar upp är att utemiljön är viktig även för föräldrarna vars ungdomar vistas på fritidsgården. Ibland kommer det föräldrar som är oroliga för sina barn och vad de gör där eller så bjuder personalen in föräldrarna vid speciella evenemang eller om de av någon anledning behöver kontakt. Entréerna är därför viktiga att få till på ett sätt som upplevs välkomnande för flera målgrupper och som kan representera Tegelhuset för andra än ungdomarna som redan använder fritidsgården.

Sporthall

Vy från Rosens röda matta och bron som ansluter till byggnadens norra sida.

Vy med Rosens röda matta i förgrunden och fritidsgårdens västra gavel. I bakgrunden syns sporthallen och den södra bron.

Vy från andra sidan von Rosens väg där rampens höjd blir tydlig mot Tegelhusets södra fasad.

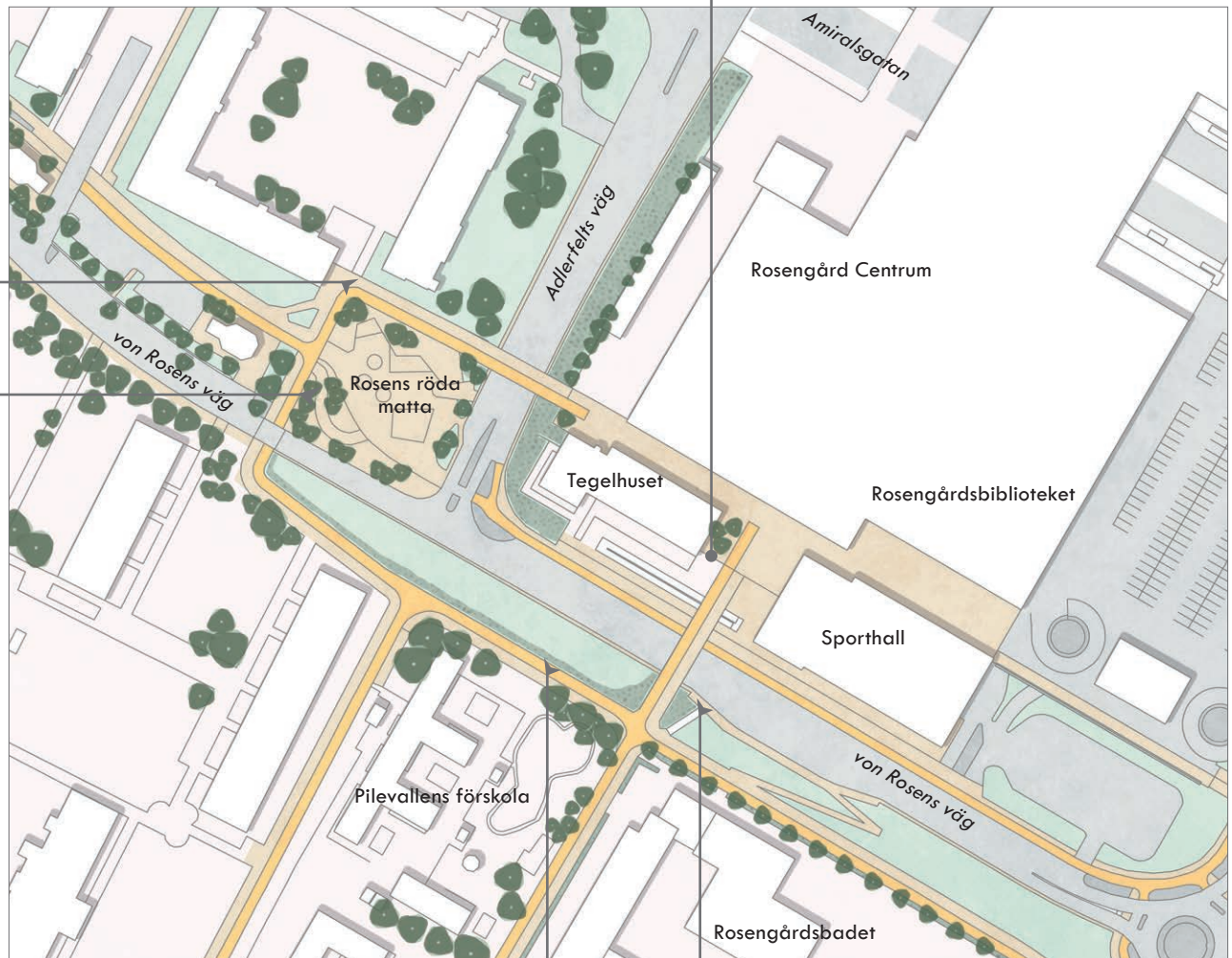

Basketplanen med
grafittimålning i blått.

Figur 3

BEFINTLIG PLAN ÖVER OMRÅDET

Skala 1:2000

- Vegetation
- Kvartersmark
- Gångbana/Gågata
- Cykelbana
- Körbana/Parkering

0 1 50 100m

Förråd

Vy mellan södra
bron och
sporthallen.

MÅL, SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Projektet söker svar på hur en landskapsarkitekt kan använda teori och forskning kring centrala begrepp i en gestaltungsprocess för att få fram ett resultat i form av en god gestaltad miljö för ungdomar, så kallad forskningsbaserad landskapsarkitektur (ett begrepp hämtat från metodguiden *Landscape design based on research* (Jansson, Vicenzotti & Diedrich 2019)).

Målet med arbetet är att genom metoden research-for-design, en metod inom ämnet forskningsbaserad landskapsarkitektur (Jansson, Vicenzotti & Diedrich 2019), ta fram ett socialt hållbart gestaltungsförslag utifrån platsens unika förutsättningar. Fokus i arbetet är att exemplifiera hur en plats kan göras välkomnande och trygg för ungdomar.

Detta görs genom att undersöka och besvara följande frågor:

FRÅGESTÄLLNINGAR:

1. Hur kan en trygg och välkomnande plats skapas för ungdomar som besöker fritidsgården Tegelhuset utifrån platsanalyser och research-for-design som metod?

2. Vad är en socialt hållbar plats och på vilka sätt kan Tegelhuset fritidsgård utvecklas utifrån begreppet social hållbarhet?

Syftet med arbetet är att inspirera fastighetsägare, Malmö stad och fritidsgårdens verksamhet att utveckla fritidsgårdens utemiljö till en välkomnande och trygg plats för besökande ungdomar, i synnerhet, och området.

Arbetet syftar också till att inom fältet för landskapsarkitektur utveckla kunskapen kring gestaltad utemiljö och stadsplanering med ungdomars behov i fokus.

METODER & MATERIAL

RESEARCH-FOR-DESIGN

I det här arbetet eftersträvas ett vetenskapligt arbetssätt för framtagandet av gestaltungs-förslaget för platsen, två olika världar som inte har en helt självklar kompatibilitet. I metodguiden *Landscape design based on research*, skriven av Märit Jansson, Vera Vicenzotti och Lisa Diedrich (2019) förenas dessa två fält: det vetenskapliga arbetssättet och designprocessen. De beskriver metoden *research-for-design* som en metod där forskningen används som ett underlag för designprocessen.

Ett sätt som de presenterar är genom att triangulera mellan *praktisk kunskap*, egen och andras, *litteraturstudier* och det specifika *uppdraget*. På det viset integreras forskningsbaserad kunskap till designprocessen och som en del av resultatet. (Jansson, Vicenzotti & Diedrich 2019) I arbetet kommer jag att triangulera mellan dessa tre metodaspekter för att ta fram ett gestaltungs-förslag för fritidsgårdens utemiljö med anknytning till de teoretiska- och formmässiga kunskaper jag fått under landskapsarkitektutbildningen. (se *Figur 4, s.22*)

Metoden och begreppet *evidence-based landscape architecture (EBLA)* mötte jag i kursen People and Environment, på SLU Alnarp, hösten 2018. I det här arbetet utgår jag från tidigare nämnda Märit Jansson, Vera Vicenzotti och Lisa Diedrichs (2019), metodguide där de menar att EBLA har för strikta ramar för arbeten som detta och förtydligar genom att byta ut "evidence-based" till "research-based" landskapsarkitektur. (Jansson, Vicenzotti & Diedrich 2019, s.20) I och med det så kan en arbeta mer brett i insamlandet och tolkningen av det material som används i processen. (Jansson, Vicenzotti & Diedrich 2019, s.18-20)

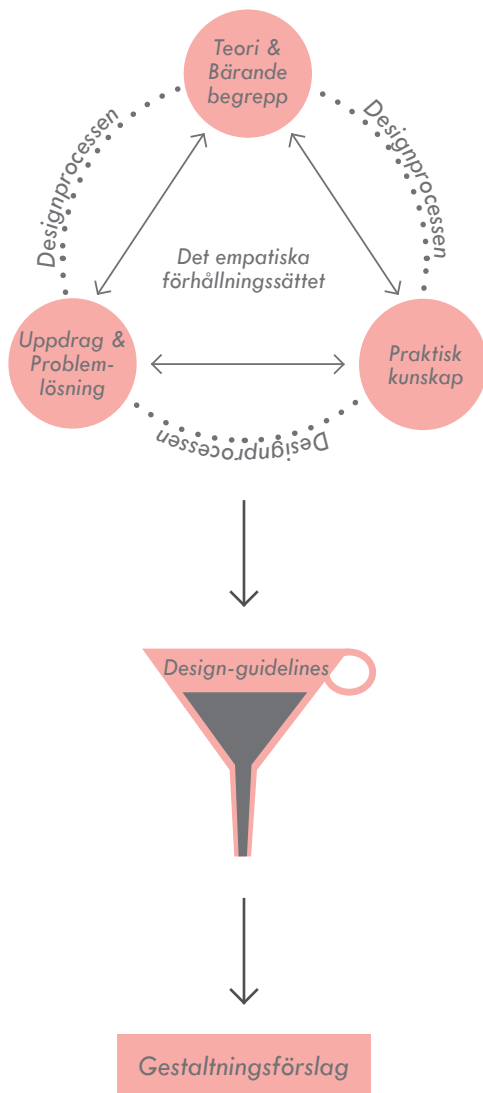
Valet att tillämpa metoden i det här arbetet uppstod tidigt i processen eftersom metoden öppnar möjligheten till att fördjupa design, och framtagningen av designen, genom att tillämpa teori och vetenskapligt framtagande av designen. Att tillämpa metoden genom triangulering mellan de tre aspekterna kändes naturligt för det här arbetet för att få tillämpa de praktiska kunskaper som jag fått genom utbildningen och för att få möjligheten att fördjupa mig inom ämnet för ungdomsplatser och valda bärande begrepp för arbetet. (se *avsnitt för Bärande begrepp, s.28*)

För att strukturera arbetet med gestaltungs-förslaget används Hideo Sasaki (1950) beskrivning av landskapsarkitektens designprocess. Sasaki var landskapsarkitekt, planerare samt lärare vid flera stora universitet i USA. Under sin lärartid (1953-1970) arbetade han för att riva det traditionella sättet att se på praktik och pedagogik och argumenterade för en fältöverskridande designmetod inom landskapsarkitektur.

Figur 4

DESIGNPROCESSEN

Figuren illustrerar hur designprocessen genom triangulering av teori, uppdraget och praktiska kunskaper tillsammans med det övergripande empatiska förhållningssättet kondenseras till Design-guidelines som används för att ta fram det slutliga gestaltningsförslaget.

(Figur: Sara Radinger 2020)

Han vidhöll också att alla projekt måste skapas utifrån sin kulturella, historiska, geografiska, sociala och ekonomiska kontext. (Sasaki 2020) Varje projekt och plats är unikt i sina förutsättningar och problem, därför måste också varje lösning vara ett unikt svar på dessa, menade han. Det finns inte ett svar på hur varje enskilt problem löses på bästa sätt, bara genom att analysera och utvärdera platsens unika förutsättningar kan platsspecifika lösningar arbetas fram. (Sasaki 1950)

Sasaki (1950) beskriver designprocessen som tre olika faser där arbetet börjar med en studie och utvärdering av alla de faktorer som berörs. Därefter följer en inhämtning av material och analys av det insamlade materialet. Slutligen presenteras en syntes av de olika faktorerna i form av ett designförslag som sammanfattar faktorernas komplexitet och relation till varandra. Gestaltningsförslaget blir en sammansmältning av inhämtat material och analysarbetet framtagen genom en *fluid process*. (Sasaki 1950) Den fluida processen är en icke-linjär process - detta till trots att den beskrivs som tre faser. Detta beror på att visst nytt material kan behöva inhämtas som en del av ett analyskede och också under gestaltningsfasen.

För att presentera den annars svårövergripliga fluida processen, så har jag valt att presentera arbetet i kapitlen *Förstudier* samt *Gestaltningsförslag* för att göra arbetet lättövergripligt och läsbart. På kapitelsidorna presenteras en kort sammanfattning av innehållet i kapitlet som följer. I kapitlet *Förstudier* (s.31-81) presenteras det råmaterial som använts för att ta fram gestaltningsförslaget (s.81-98). Arbetets struktur kan därför ses som en sorterad och rensad massa av allt arbete som genomförts, exempelvis genom förenklingar av annars oläsbara skisser och annat material som ingått i designprocessen. Ibland har nytt inhämtat material genererat idéer till lösningar i gestaltningsförslaget som analyserats och bearbetats för att komma till fram till nya problemställningar som kräver ny inhämtning av material och så vidare.

Arbetsmetoden och de olika faserna används som översiktligt tillvägagångssätt för att inhämta och bearbeta

material som ett steg i framtagningen av designförslaget. Stegen används som en del av den beskrivna metoden Research-for-design (Jansson, Vicenzotti & Diedrich 2019) där kunskaperna från teori, praktisk kunskap och uppdraget trianguleras för att ta fram gestaltningsförslaget.

I arbetet används även andra inhämtningssätt av material med utgångspunkt från Sasaki (1950) beskrivning av designprocessen. Material inhämtas från dokumentstudier, visuella medel, egna upplevelser och genom studier av platsen för projektet samt olika inspirationskällor. Material som har inhämtats och bearbetats, kondenseras till sist till vad Jansson, Vicenzotti och Diedrich (2019) beskriver som *design guidelines* som ger struktur och riktning för designprocessen och gestaltningsförslaget. (Jansson, Vicenzotti & Diedrich 2019) Som inledning till gestaltningsförslaget beskrivs denna kondensering av materialet som tagits fram i förstudierna. (se avsnittet *Design guidelines*, s.82) Kortfattat används forskning som underlag för design och sammanför det vetenskapliga arbetssättet med designprocessen. (se Figur 4, s.22)

EMPATISKT FÖRHÅLLNINGSSÄTT

Det empatiska förhållningssättet i arbetet utgår ifrån Bergströms (1996) teorier om att människor bär på en gemensam uppfattning; att det finns allmängiltiga upplevelser av hur arkitektur och rumsligheter upplevs. Till skillnad från mitt tidigare kandidatarbete så kommer fokus i det här arbetet att ligga på att ge en form åt ungdomars behov genom ett gestaltningsförslag för fritidsgården Tegelhuset i Rosengård. Inkännandet och inlevelsen hos mig, som landskapsarkitekt, i inhämtandet av material och teorier samt framtagandet av utformningen är både ett medvetet taget perspektiv i arbetet men också ett sätt att formulera en intuitiv och abstrakt metod som sker naturligt. Empatin är en både medfödd och inlärd förmåga att leva sig in (Rydén 2010) i hur människor kommer använda och uppleva arkitekturen som arbetas fram. Empatin blir på så sätt ett viktigt verktyg för att kunna ta fram gestaltningsförslaget tillsammans med det insamlade materialet.

Att genom empati generalisera upplevelser och uppfattningar om design och landskapsarkitektur är inte ett helt okomplicerat förhållningssätt. Det är ett kontroversiellt ställningstagande i och med att upplevelsen till arkitektur och platser ofta beskrivs som individuella. Under utbildningen till landskapsarkitekt lyfts hur olika målgrupper kan ha varierande uppfattning och behov av arkitekturen, inte minst i kursen People and Environment som har inspirerat till metoden i det här arbetet. Målgrupperna kan vara grupper av visst kön, ålder eller med viss

VAD ÄR EMPATI?

"... förmåga att uppfatta och uppleva en annan människas känslor." (Rydén 2010)

Empati är en övergripande förmåga att föreställa sig och leva sig in i situationer som inte är här och nu. Genom detta initieras samma känsla som hos denne den känner empati inför. (Rydén 2010)

VAD ÄR MATERIAL?

I det här arbetet innebär "Material" olika typer av inhämtade källor. Ett rå-material som kan vara skisser, vetenskapliga teorier, litteratur, fotografier eller inspiration för arbetet.

funktionsvariation. På individnivå kan olika erfarenheter eller olika kulturell syn på arkitekturen göra att upplevelsen varierar mellan individer.

Bergström (1996) förnekar inte denna variation i upplevelsen av arkitektur men menar att det finns företeelser som vi upplever gemensamt. Dessa är arbetsbetingade; exempelvis musklernas rörelser eller tyngdlagen. Utifrån hennes resonemang kan empati användas som en objektiv metod för att leva sig in i upplevelsen av plats och rum på ett allmängiltigt sätt, och att

med inlevelse utforska den tänkta upplevelsen av ett framtida gestaltungsförslag, på ett vetenskapligt sätt. Inom andra professioner, menar hon, tillämpas denna metod i stor utsträckning vilket kan inspirera arkitekter och forskare hur empatin kan tillämpas även inom arkitekturfältet. Exempelvis inom pedagogik, scenografi, teater och psykologi så utgår utövaren ifrån att vi, som människor, reagerar med liknande känslor i liknande situationer. (Bergström 1996)

Empatin, som förhållningssätt synliggör för mig, som författare, och för dig, som läsare, den annars osynliga och omedvetna mänskliga metoden att sätta sig in andras situation. Situationen på platsen nu, och som i framtida form av mitt gestaltungsförslag till fritidsgårdens utemiljö.

TRIANGULERING: MATERIAL & ANALYS

Material som samlas in för att utgöra grund till gestaltungsförslaget är av varierande slag och av varierad insamlingsform kopplat till de triangulerade aspekterna. Teori bollar och prövas genom min egen och andras praktiska kunskaper tillsammans med platsens förutsättningar och uppdragets mål, att ta fram ett gestaltungsförslag. Insamlingsformerna består generellt av dokumentstudier, platsbesök och inhämtning av inspiration från besökta, eller tidigare besökta platser.

Det empatiska förhållningssättet används övergripande för att känna in och leva sig in i hur platsen ser ut idag samt i designprocessen för att ta fram gestaltungsförslaget. Trianguleringen mellan de tre aspekterna *Teori & Bärande begrepp*, *Uppdrag & Problemlösning*, och *Praktisk kunskap* används dels som analysmetod och dels som metod för materialinhämtningen. Metoderna för insamling och analys är dels hämtat från Jansson, Vicenzotti & Diedrichs (2019) beskrivning av metoden *Research-for-design*, dels från Sasaki (1950) beskrivning av landskapsarkitektens designprocess samt inspirerat av Kevin Lynch och Gary Hacks (1984) beskrivningar av analyser utifrån begreppen *aktivitet*, *flöde* och *upplevelse*.

Litteraturstudien består av läsning och inhämtning av ämnen som finns tillgängliga i akademiska skrifter, rapporter, böcker och artiklar. Litteraturstudien behövs för att få kunskap inom olika fält och förutom litterära källor, i text, studeras fotografier och annat visuellt material från de olika kunskapsfälten, platsen och referensplatser. (Sasaki 1950) Teoretiska delar inhämtas utifrån fyra bärande begrepp för arbetet som tagits fram tidigt i arbetet för att enklare få en överblick för fokuset för arbetet.

Skisserandet som metod används, dels, som ett verktyg för att lära känna platsen och områdets befintliga karaktär och struktur, och som ett utforskande av material, konstruktioner och rumslighet av den blivande gestaltningen. I analyssteget görs olika typer skisser för att genom olika perspektiv analysera förhållandet mellan de olika delarna av det insamlade materialet. Skissandet används laborende för att skapa förståelse för den befintliga platsen och som prövande verktyg under framtagningen av gestaltungsförslaget. Genom skissandet utforskas relationen mellan funktioner, förutsättningar och problem för platsen och projektet. (Sasaki 1950)

För skissandet används den förståelse och känsla för färg och form, textur, kontrast och rumslighet som införskaffats under utbildningen och tidigare praktiska kunskaper inom bild och formskapande, för att kunna landa i ett enhetligt gestaltungsförslag som tar hänsyn till komplexiteten av de plats-specifika förutsättningarna. Skissandet består av främst tvådimensionella medium, analogt som digitalt, som gestaltas i plan, sektion, perspektiviska vyer – från abstrakta former till detaljerade skildringar. Skissarbetet är en dynamisk process som används kontinuerligt under hela arbetet.

PLATSANALYSER

Under platsbesök på platsen för projektet insamlas visuellt material i form av foto-grafering och skissande. Kunskapen och materialet som inhämtas från platsbesöken kan senare användas som analysmaterial och bidrar med en mental tolkning och uppfattning av landskapets befintliga struktur och förutsättningar. Den så kallade Lynch-metoden (2001) används för att beskriva upplevelsen av platsens fysiska element. Metoden bygger på både fältstudier för att identifiera upplevelsen av platsen och området och för att beskriva upplevelsen av platsen i relation till sin omgivning. I analysen beskrivs och analyseras platsen utifrån begrepp som stråk, gränser, landmärken, områden och knutpunkter. Syftet är att få grepp om platsen som en del av ett större område i början av arbetet. (Pålstam & Schibbye 2001) Materialinhämtningen från platsbesöken och grundar sig på mina egna praktiska kunskaper som jag fått under utbildningen. Lynch-metoden är en analys- och inventeringsmetod som legat till grund för många av de landskapsanalyser i tidigare kurser.

Inspiration till arbetet inhämtas från olika projekt och platser som jag kommit i kontakt med under utbildningen och privat, exempelvis Multiplads i Köpenhamn, Jungfernstieg i Hamburg och Naturpark Schöneberger Südgelände, Berlin. Materialinhämtningen består av studier av visuella medel som skisser och fotografier som dokumenterar referensplatsen eller -projektet. Det insamlade materialet används för att finna inspiration till lösningar som är av intresse för arbetet. Boverket (2019a) beskriver det som ett vanligt felsteg att förlita sig på en lösning som fungerat väl på en plats och som sedan återskapas i ny kontext. Risken med ett återanvändande av gamla lösningar är att efterfrågad effekt inte uppnås. (Boverket 2019a, s.32) För en välfungerande lösning krävs en platsspecifik analys av de unika förutsättningar som platsen har. Med hänsyn till detta används tidigare nämnda platser och projekt som en inspirationskälla över lyckade designlösningar.

Analyskategorierna *aktivitet*, *flöde* och *upplevelse* kommer vara utgångspunkt för analyserna i det här arbetet hämtat från tidigare nämnda Lynch & Hack (1984). I kombination med varandra skapas ett heltäckande analysarbete för projektet där fysiska och sociala faktorer skapar en grund för gestaltningen av platsen.

Aktivitetsanalyser laborerar olika aktivitetsytor och dess rumsliga karaktär och stämning. Flödesanalyser avser hur rörelsemönstret till och från de olika aktivitetsytorerna och hur det påverkas av exempelvis tempo, material och sträckning. (Lynch & Hack 1984) Här blir Inger Bergströms (1996) experiment och slutsatser i hennes, tidigare nämnda, avhandling *Rummet och människans rörelser* särskilt viktigt. I hennes experiment analyseras rum och platser genom upplevelseanalyser. Analyserna delas in i det fysiska rummet och det upplevda rummet. Centralt är hur rörelsen ser ut för användaren av rummet; såsom tempo, vinkel, entré och utgång, och på vilket sätt detta påverkar upplevelsen av ljus, rymd, material, ting och färger. Resultatet av hennes studier visar att genom att tillämpa upplevelsen i rörelse vid utformning av platser så kan arkitekten regissera upplevelsen av platsen. (Bergström 1996) Anledningen till detta är att platsen kring Tegelhuset har många entréer och vinklar som besökare och andra närmar sig fritidsgården, antingen till eller förbi mot andra mål.

I rörelsen ryms en upplevelse som inte går att varsebli genom synen, beskriver Bergström i förordet och fortsätter: ”Jag tror att magin ligger i upplevelsen av kroppsrörelsernas samverkan med den styrande formen. Rörelsen känns i kroppen, det blir som att dansa. Dans kan upplevas som åskådare, men att själv dansa är en helt annan upplevelse.” (Bergström 1996, s.8). Dansen som metafor används för att belysa vikten av att uppmärksamma rörelsen som en upplevelse, en upplevelse som sker konstant oavsett vart en befinner sig.

I kapitlet om rummets koreografiska verkan lägger Bergström (1996) fram metoden att som en del av utformningen av platser bör utformas med ett så kallat rörelseprogram. Detta kan visualiseras genom principskisser eller bildserier eller i text för att visa på önskade upplevelser som ska uppfattas av besökare. Metoden används i ett tidigt gestaltungs-skede för att regissera de rörelser och upplevelser som utformningen ska gynna. (Bergström 1996)

Upplevelseanalyser består, enligt Lynch och Hack (1984), av sinnesintryck och upplevelsefaktorer som kan skapas, och som existerar, på platsen. Upplevelserna baseras på våra sinnliga upplevelser av platsen, menar dem, där landskaparkitekten tar hänsyn till kroppens fem sinnen (syn, lukt, hörsel, känsel och smak) för att skapa önskade upplevelser. (Lynch & Hack 1984) Upplevelseanalysera i det här arbetet kommer att genom olika typer av diagram skissa på hur upplevelsen förändras efter exempelvis tid på dygnet, i förhållande till materialval, växtmaterial och annat som ger platsen dess karaktär.

Under kursen People and Environment 15 hp, hösten 2018, kom jag i kontakt med Anna Bengtssons (2015) avhandling *From experiences of the outdoors to the design of healthcare environments* (2015). (se Figur 5)

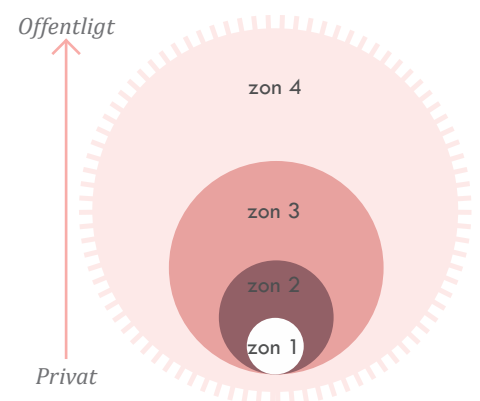
Som en del av hennes arbete presenterar hon modellen *Four zones of contact with the outdoors* som illustrerar de viktiga gränzoner mellan olika typer av utomhuszoner från inomhus till det angränsande området. Modellen används i en hälsa och välbefinnande kontext med fokus på hälsofrämjande design. Zon 1 innebär kontakt med utemiljön från insidan av en byggnad, exempelvis genom att blicka ut från ett fönster. Zon 2 är en övergångszon mellan inne och ute och kan vara exempelvis en balkong eller entréplats. Zon 3 är den närmaste omgivningen, exempelvis en trädgård, park eller ett torg. Zon 4 är det kringliggande området. (Bengtsson 2015)

I det här arbetet används en egen modifikation av förklaringsmodellen som analysverktyg för att laborera med de olika zonernas kvalitéer och stärka tydligheten mellan privat och offentligt, där fritidsgården räknas som privat och centrumområdet som offentligt. Modellen används därför som en analysmetod som kopplar till Lynch och Hacks tre analyskategorier; aktivitet, flöde och upplevelse, genom att analysera upplevelsen av rörelsen mellan zoner med olika typ av karaktär.

Figur 5

FOUR ZONES OF CONTACT WITH THE OUTDOORS

Omarbetat diagram efter Bengtssons förklaringsmodell över teorin "Four zones of contact with the outdoors" med pil för privat/offentligt som eget tillägg. (Bengtsson 2015, s.25)

Zon 4 - The wider neighbourhood

Zon 3 - Immediate surroundings

Zon 2 - Transition zone

Zon 1 - From the inside

Figur 6

AGENDA 2030

MÅL 10: MINSKAD OJÄMLIKHET

- *Intersektionellt inkluderingsarbete i det sociala, ekonomiska och politiska livet.*

MÅL 11: HÅLLBARA STÄDER OCH SAMHÄLLEN

- *Inkluderande och hållbar urbanisering genom ökade möjligheter för deltagandebaserad, integrerad och hållbar planering och förvaltning.*
- *Minska miljöpåverkan, exempelvis genom att uppmärksamma hantering av avfall.*
- *Ge alla människor tillgång till säkra, tillgängliga och inkluderande grönområden och offentliga platser.*
- *Genomföra strategier och planer för inkludering, begränsning av- och anpassningar till klimatförändringar.*

MÅL 12: HÅLLBAR KONSUMTION OCH PRODUKTION

- *Miljövänlig hantering av alla typer av avfall under hela deras livscykel och minska utsläppen för att minimera negativa konsekvenser för människor och miljön.*
- *Minska mängden avfall genom att förebygga, återanvända och återvinna avfall.*

MÅL 15: EKOSYSTEM OCH BIOLOGISK MÅNGFALD

- *Hållbart brukande av skogar.*
- *Förhindra införsel av invasiva arter och minska deras påverkan på ekosystemen.*

(FN 2015)

BÄRANDE BEGREPP

För arbetet kommer följande begrepp att vara i fokus. Social hållbarhet är ett övergripande begrepp som används för att söka svar till syftet av arbetet – att motivera en omdaning av platsen på förfrågan av verksamheten. Ungdomar är den huvudsakliga målgruppen för arbetet och materialinsamling kring ungdomar och ungdomars användning av utemiljöer är en viktig del av arbetet för att söka svar till den första frågeställningen samt för syftet att utveckla kunskapen kring gestaltning av utemiljöer med ungdomars behov i fokus. Välkomnande och trygghet är de sista två begreppen som används i arbetet. Begreppen framkom tidigt i arbetet, men har formulerats om många gånger, och har använts i sökandet efter material.

SOCIAL HÅLLBARHET

Ordet hållbarhet rymmer en tidsaspekt, i arbetet eftersträvas alltså att utformningen är hållbar inför framtiden. De olika delarna socialt, ekologiskt och ekonomisk hållbarhet samverkar och skapar en helhetlig förutsättning för en socialt hållbar utformning. Exempelvis skulle det kunna beskrivas med att en miljömässigt hållbar lösning som inte gynnar den sociala inte inte användbar och förlorar då sitt syfte och, ur ekonomiskt perspektiv, blir en onödig insats. Eller att en ekonomiskt hållbar lösning blir en onödig utgift om den är otjänlig ur social synpunkt och då också en onödig miljömässig belastning för eventuell rivning om utformningen inte bär sig.

Begreppet är svårdefinierat och har inte en klar definition men är något som eftersträvas i det här arbetet. Boverket (2015) hävdar, starkt, i rapporten *Kunskapsbehov - stöd till regeringens arbete med forskning och innovation* att begreppet inte får användas flyktigt just på grund av att det är ett svårdefinierat begrepp; begreppet måste definieras med konkreta kriterier var gång begreppet används. (Boverket 2015)

I arbetet kommer jag utgå ifrån FN:s globala mål för hållbar utveckling: Agenda 2030. Utifrån de 17 globala

mål som FN tagit fram, och som Sverige skrivit under att följa, kommer jag i det här arbetet att försöka uppfylla de som går att uppfylla inom ramen för arbetet och platsen i fråga. I Figur 6, s.28, presenteras 4 av de 17 målen som gestaltungs-förslaget eftersträvas att uppfylla. Stort fokus ligger på de sociala värdena, exempelvis tillgänglighet, delaktighet och kultur, men begreppet är brett och inkluderar även miljö- och ekonomisk hållbarhet. (FN 2015)

UNGDOMAR

Åldersspannet för begreppet ungdomar är i det här arbetet personer mellan 10 till 18 år. Tegelhuset har en mötesplats för de yngre ungdomarna, för personer i årskurserna 4-6, och en för de äldre ungdomarna som går i årskurs 7 och är välkomna till och med 18 år. Idag har verksamheten grupperna uppdelade med varsin entré på olika sidor om huset. Begreppet ungdomar används i arbetet för att inkludera de två grupperna inom verksamheten istället för begreppen tonåringar, som inte inkluderar de yngre, eller barn jag själv finner svårt att tillämpa på de äldre.

VÄKOMMNADE

Med begreppet avses att verka inbjudande och tillgängliggörande för, som den första frågeställningen formulerats, i förstahand ungdomar. Jan Gehl (2011) framhåller att det framförallt är mänsklig aktivitet som skapar platsers huvudsakliga dragningskraft. Attraktiva platser genererar mer människor och aktivitet som gör platsen attraktiv. (Gehl 2011) Denna effekt skulle slarvigt sätt kunna beskrivas som en loop där goda effekter genererar nya, och en trivsamt social struktur skapas kring platsen. Människor på en plats är alltså både ett resultat av, och en bidragare till, aktivitet som gör en plats tilldragande och attraktiv att besöka.

TRYGGHET

Som beskrivet i bakgrunden till arbetet så utgår arbetet från Boverkets (2019a) definition av begreppet som är att trygghet är bilden av platsen som en plats där känslan av att eventuellt hotfulla situationer är liten. (Boverket 2019a) Det är denna definition som kommer att användas i arbetet för att ta fram ett gestaltungs-förslag som främjar känslan av trygghet.

Figur 7

Norra sidan av Tegelhuset.

FÖR- STUDIÉR

I det här kapitlet sammanställs forskning och teori, resultat och analyserna som gjorts av platsen med hjälp av platsanalyser och en genomgång av fritidsgårdens platskontext, Rosengård i Malmö.

• *Heptacodium miconoides*

• Flerstamigt buskträd med sirligt
• grenverk och blekt, kopparfärgad
• flagande bark. Blommar september/
• oktober med vita blommor som luktar
• jasmin och vanilj. Efter blomningen
• sitter de skarpt cerisarosa blomställ-
• ningarna kvar.

PLATSKONTEXTEN

VAD ÄR EN PLATS?

Idag är det få platser som inte påverkats av människan, platser är bebyggda eller brukade. Peter Hopkins beskriver i *Young People, Place and Identity* (2010) att begreppet *plats* skulle kunna beskrivas som både en social- och fysisk konstruktion. Det är både en unik geografisk, fysisk, punkt men har också gränser som definieras av icke-fysiska element. Därför kan platser diskuteras utifrån både hur platsen talar till och relaterar till omgivningen och som något som kan skapas eller förändras av människor. (Hopkins 2010) Platser kan alltså vara i varierad form och syfte, både utifrån vad den som skapat platsen har för intention med dessa samt olika besökande människors upplevelse och användning av platsen.

Med andra ord så kan det därför svårt att anta hur ett gestaltungsförslag för en plats artar sig med tiden. Så för att förstå en plats behöver en också förstå dess historia och omgivning - vilka människor som skapat platsen, varför, och vilka som brukar platsen, och har brukat. När, hur och varför människor använder platsen har stor inverkan på hur anseendet och användandet kommer se ut. Hopkins (2010) hävdar att det kan vara lämpligt att kategorisera platser utifrån hur besökarens möte med platsen ser ut för att kunna försöka förstå sig på hur platsen relateras till individer, och grupper, identifiering med platsen. På det viset kan en som landskapsarkitekt eller planerare föregå upplevelsen av det färdiga resultatet. Denna teori liknar Bergströms avhandling där även hon menar att landskapsarkitekten eller planeraren har möjlighet att regissera en upplevelse genom att ge den en ny gestaltning utifrån analys och förståelse av platsen och dess kontext. (Bergström 1996) Mer om detta beskrivs längre fram i arbetet i avsnittet *Bergströms upplevelseanalys*, s.48.

Eftersom, enligt Hopkins resonemang, platser är både fysiska och mentala lokalteter så är gränsen mellan plats och plats inte alltid solklar för en utomstående, för någon som inte känner platsen genom att själv bo eller verka där. Hopkins (2010) beskriver att platser har permeabla gränser som skapas av ett "... komplext nätverk av lokala, nationella och globala influenser och olika sociala och kulturella flöden och processer". (Hopkins 2010, s.11) Utifrån denna teori så behöver en skapa sig en förståelse i olika skalor för att skapa sig en bild av platsens helhet både som fysisk, mental och föränderlig. Fritidsgården Tegelhuset ligger centralt i miljonprogramsområdet Rosengård strax syd-öst om centrala Malmö. (se *Figur 8*, s.35) I detta avsnitt beskrivs de ideal som präglat utformningen av Rosengård, varför det byggdes och vilka som bor och verkar här för att förstå platsens historia och utformning.

ROSENGÅRD OCH MALMÖ

ROSENGÅRDS MODERNA HISTORIA

Miljonprogrammet var ett sätt att under en tioårsperiod lösa bostadskris för arbetare under perioden 1965-1975. Arbetarna i samhället var under tiden ett viktigt fundament för den nationella och lokala ekonomin som byggde på industrier, de var samtidigt en grupp i samhället utan starkt ekonomiskt kapital och nya billigare bostadslösningar var en lösning. (Arnstberg & Bergström 2010) Planerna för det nya bostadsområdet Rosengård startade under 1950-talet och namnet kommer från den lantegendom som funnits där sedan 1700-talet. Området byggdes mellan åren 1962 till 1970. (Riksantikvarieämbetet 2020)

Malmös textil- och läderindustrin började känna av konkurrensen från södra Europa och Asien under 1960-talet och Svenska företag utlokaliserade sin produktion till länder där. Under 1970-talet hade Kockum svårt att bära sig ekonomiskt liksom den internationella konkurrensen som textilindustrin mött tidigare. Statliga subventioner gjorde att Kockums höll sig flytande för att försöka rädda de jobb som varvet erbjöd många i Malmö. Kockum lades slutligen ner 1986 efter många nedläggningshot och personalnedskärningar i flera års tid. För att kompensera lät Malmö stad SAAB att etablera sig, billigt, men verksamheten blev kortlivad och lades ner. (Greiff 2008)

Samtidigt som de ekonomiska problemen och social hopplöshet spridde sig hos befolkningen så förändrades befolkningsstrukturen. Under avindustrialiseringen flyttade de som hade råd till villaområdena i Malmös kranskommuner, och därigenom också skatteintäkterna. Under 1990-talet tilltog flykting invandringen till staden och den nya befolkningen mötte en stad i ekonomisk kris. Befolkningen fick en ny mångetnisk riktning och den nya delen av befolkningen hade svårt att få etablera sig på den rådande arbetsmarknaden och ett utanförskap skapades. (Greiff 2008) ”Få bostadsområden har blivit så omskrivna och omdebatterade som Rosengård.” skriver Riksantikvarieämbetet (2020) på sin hemsida. Redan innan området var färdigbyggt hade kritik riktats mot utformningen och när området var färdigt, 1970, stod flera av de nyproducerade lägenheterna tomma. (Riksantikvarieämbetet 2020)

De modernistiska, storskaliga områdena som var planerat att ge rum och luft till arbetare inom industrierna ställs inför nya villkor än planerat. Avindustrialiseringen gjorde att de arbetare i området som tidigare livnärt sig på kroppsarbete och inte lyckats få kompetens och utbildning för den nya tidens kunskapssamhälle istället blev en tärande grupp, än som tidigare närande, grupp i samhället. De boende i de modernistiska områdena tappade sin roll som samhällsförsörjande och blev med tiden områden som betraktats som problem. (Greiff 2008)

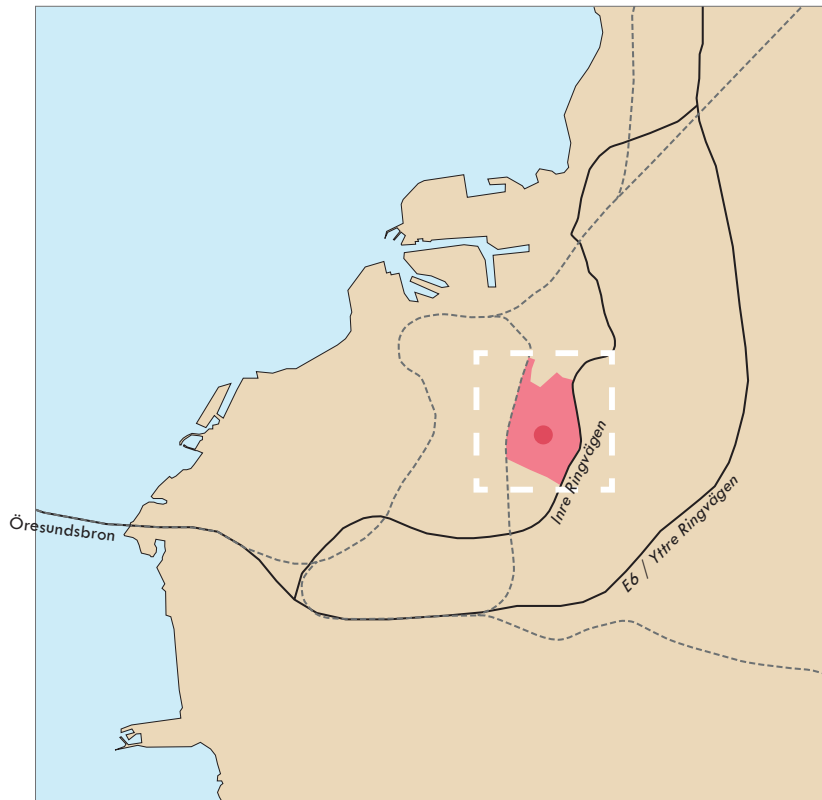
EN SEGREGERAD KULTURSTAD

Malmö, liksom andra städer som söker ny identitet som postindustriellstad, har istället brutit ny mark som kunskapsstad. Skiftet innebär att se människor som en tillgång i ekonomin i större utsträckning än som en del av ett maskineri, en tillgång som behöver underhållas och må bra för att kunna producera. Mänsklig kreativitet, kunskap och initiativrikedom blir vad som ersätter naturresurser och kroppslig fysik som inom industrin var viktiga tillgångar för att få ekonomin att fungera. Staden behöver miljöer där sensitivitet och fantasieggande kvalitéer är viktigare för stadens ekonomi och den enskilde individens välmående i synnerhet. Exempelvis förändras den fysiska strukturen av en sådan förändring, i de tidigare industriområdena huserar istället bostäder och andra typer av verksamheter än produktionsindustri. (Landry 2008) En dramatisk utveckling av inte bara social karaktär utan även det fysiska offentliga rummet.

Malmö har under lång tid förlitat sig på att se förvärvsfrekvens som ett mått på välfärden i staden, menar Malmökommisionen, kommission för ett socialt hållbart Malmö (Stigendal & Östergren 2013) i deras slutrapport från 2013. Genom specifika program och satsningar på just förvärvsarbete var tanken att uppnå högre välfärd, men trots satsningarna ökade inte antalet arbetande och sysselsatta i staden och satsningarna såg som misslyckade. Kunskapen från satsningarna har ändå kunnat användas för att få ökad förståelse för välfärdsfrågorna för staden. Satsningarna på delaktighet i staden har skärpts vilket i sin tur har gjort att stora skillnader mellan de stadsdelar som har förutsättningar för att vara delaktiga och de som inte har det har ökat. "Samhället har utvecklats till ett innanförskap vilket förklarar framväxten av utanförskap." (Stigendal & Östergren 2013, s.45) Trots detta så har inte skillnaden mellan hälsa och ohälsa utvecklats på samma sätt. Malmökommisionen (2013) hävdar att ett av svaren på det är den ökade utvecklingen av kulturlivet, som har en hälsogynnande effekt på samhället. Malmö har under de senaste åren haft en utveckling i kulturlivet och civilsamhällets idéburna organisationer och föreningar, delarna väver ihop staden och påverkar människors delaktighet i samhället, hälsa och samhörighet.

Samtidigt utvecklas samhället till att människor bor och flyttar till allt mer socioekonomiskt homogena områden. Det finns några få resursstarka områden och många resurssvaga områden i Malmö. Siffror från 2013 visar att bara 2% av malmöborna bor i resursstarka områden i jämförelse till Sveriges städer där det i genomsnitt är 15%. Majoriteten av malmöborna bor, med andra ord, i resurssvaga områden. Detta stärker bilden av Malmö, både inom och utanför staden, som en stad med stora klyftor mellan resursstarka och svaga grupper. Staden beskrivs, å ena sidan, som en stad i jämförelse till kulturstäder som Berlin och New York med innovativa och kreativa människor och ett starkt kulturliv. Å andra sidan som en stad där myndigheter förlorat kontrollen, utanförskap, fattigdom och ökade spänningar mellan olika grupper. (Stigendal & Östergren 2013)

Figur 8
MALMÖ

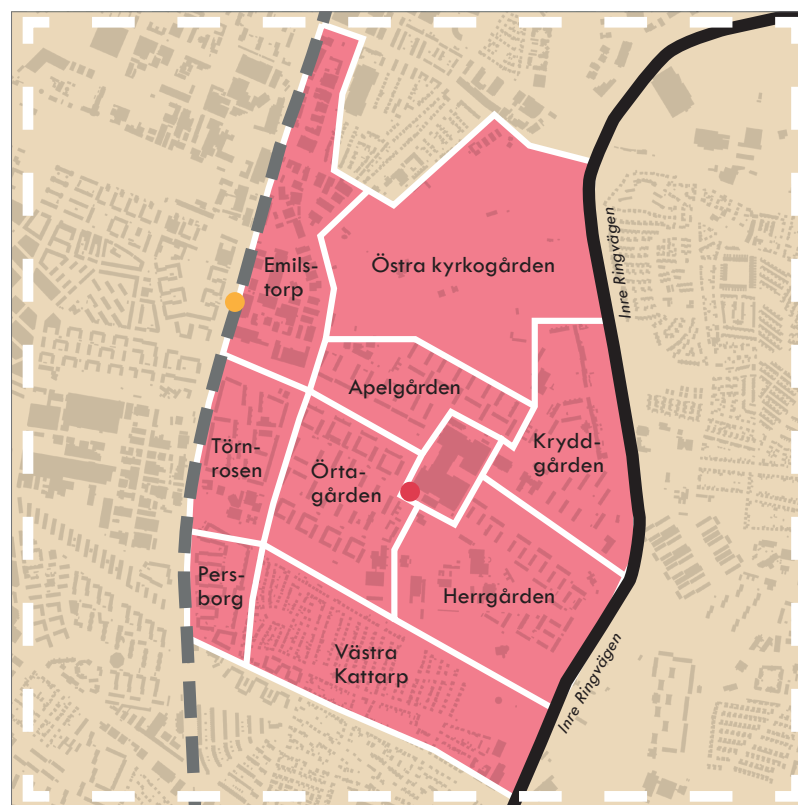
- Tegelhuset
- ▲ Rosengård
- Motorväg
- - - Järnväg
- - - - Inzomning för figur 14

Tegelhuset och Rosengårds placering i Malmö mellan järnvägen och Inre Ringleden.
(Karta baserad på Malmö stadsatlas [Interaktiv karta])

Skala 1:200000

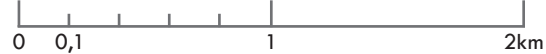
Figur 9
ROSENGÅRD

- Tegelhuset
- ▲ Rosengård
- Rosengård station
- Motorväg
- - - Järnväg
- Områdesgränser

Tegelhuset ligger centralt i Rosengård där flera vägar möts inom stadsdelen.
(Karta baserad på Malmö stadsatlas [Interaktiv karta])

Skala 1:30000

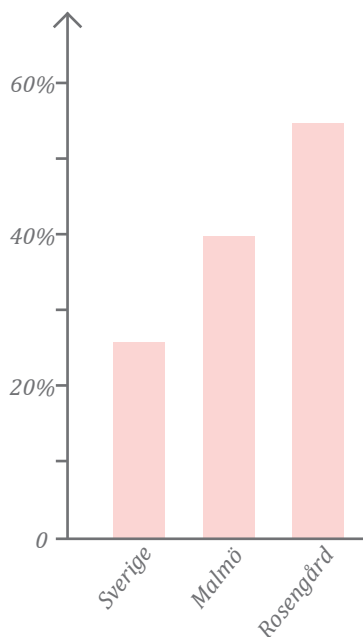

Lia Ghilardi (2019) ställer frågan "Are creative cities playground for the few?". (Ghilardi 2019, s.530) Under det senaste decenniet har det skett ett skifte i västerländska länder som gått från industrisamhälle till kunskapssamhälle. För en lyckad övergång krävs det att samtliga invånare tillåts ha kontroll över sitt eget öde, att samtliga ska ha den möjligheten. Ghilardi beskriver att inte alla städer har möjligheten att locka de redan coola, inflytelserika och kreativa entreprenörerna som kan föra staden framåt i skiftet och därför behöver alla invånare som redan bor i staden vara med på tåget för att gemensamt ta del av och utveckla staden. För att undvika att staden blir en lekplats för importerade talanger medan lokalbefolkningen glöms bort. (Ghilardi 2019)

Staden behöver byggas om, fysiskt och socialt, på ett sätt som gör att staden inte är en färdig lekplats utan istället byggs upp av befolkningen. De offentliga platserna bör istället ge rum för att utveckla kreativa talanger lokalt och som bygger på sociala relationer och kunskap hos den egna befolkningen. Kommunen bör använda sig av civilsamhället som en resurs för att skapa sammanhållet i staden. Men till det krävs rätt infrastruktur för att kunna ta tillvara på medborgarnas kunskaper och innovationsförmåga. (Stigendal & Östergren 2013)

Figur 10

ANDEL AV BEFOLKNINGEN
I ÅLDERN 18-80ÅR MED
LÅG TILLIT TILL ANDRA
MÄNNISKOR, 2008

(Stigendal & Östergren 2013, s.76)

STADSDELEN ROSENGÅRD IDAG

Rosengård är en del av Malmö, men ligger perifert till de industriområden som fått uppdaterad struktur och identitet, men vars egna lokala struktur och identitet ändå är en produkt av Malmös industriella historia. Boendemiljön är starkt präglad av den modernistiska eran som speglar 60-talets samhälle och strukturer. Stadsdelen är formad att passa en ekonomi byggd på industrisamhället, och inte den uppdaterade nya kulturstad Malmö. Stadsdelar av det slaget har ett annat uttryck än en stad som bygger på en ekonomi baserat kultur eller postindustriell marknad. Industrier förhåller sig till befolkningen som en del av en fysisk produktionskedja i jämförelse till den senare som försöker uppmuntra nyfikenhet och kreativ lust. (Landry 2008) Den modernistiska arkitekturen exemplifierar detta, i den modernistiska staden har inte det sociala livet varit utgångspunkt för gestaltningen – därmed fungerar sällan den sociala strukturen. (Bergström 1996) Strukturen är istället funktionsinriktad men då inte i social bemärkelse. Sociala företeelser som i annan stadsbebyggelse; exempelvis som gemensamma promenader, att titta på folk, platser för spontana händelser och träffpunkter är företeelser som inte givits utrymme i den modernistiska

strukturen. (Bergström 1996) Företeelser som i senare del av arbetet presenteras som särskilt viktiga för ungdomars aktivitet och rekreation.

Den tidigare beskrivna ekonomiska förändringen som skedde när industrier flyttade eller lades ner blev en början på den utsatthet som präglar Rosengård idag. 1990-talets inflyttning av invandrare till stadsdelen bidrog till en lägre förvärvsfrekvens när de nyinflyttade hade svårt att finna sysselsättning. Det utanförskap som skapats av den tidigare nämnda utflyttningen av resursstarka invånare från stadsdelen då industrierna lades ner förstärktes genom, enligt Greiff (2008), det "...vanliga" mönstret att man som nyinflyttad väljer att bosätta sig i närheten av människor med vilka man känner trygghet och gemenskap". (Greiff 2008, s.27) En klassmässig- och etnisk homogenitet växte fram i Malmös västra delar samtidigt som de östra- och södra delarna av staden utvecklades till mångetniska. (Greiff 2008)

Utsattheten för stadsdelen och invånarna syns trygghetsmätningar i jämförelse till Malmö och Sverige. I en mätning i Malmö från 2008 var Rosengård den stadsdel i Malmö med lägst antal invånare som upplevde tillit till andra människor. I Sverige upplever 26% låg tillit och i Malmö var 40%, Rosengård ca 55%. (se Figur 10, s.36) Bland personer födda i Sverige är känslan av tillit högre än bland personer födda utomlands. Låg tillit är högre bland yngre än äldre invånare. Förutom bristande tillit utmärker sig Rosengård i fråga om trångboddhet. I landet är trångboddheten generellt sett låg, i jämförelse till andra länder, men det varierar mycket mellan städer och områden inom landet och Malmö. (Stigendal & Östergren 2013)

Trångboddhet är vanligare bland ensamstående med barn, och frekvensen varierar starkt med faktorer som inkomst, etnisk bakgrund och bostadens upplåtelseform. I genomsnitt var 4% av malmöborna trångbodda, 2009, men i Rosengård definieras 17% av invånarna som trångbodda. Även inom Rosengård skiljer sig siffrorna åt, under hembesök i och med en studie 2010-2011 uppskattades 74% av alla barn och unga, 0-18 år, boende i Herrgården som trångbodda i jämförelse till de boende i samma ålder i Törnrosen där 59% uppskattades som trångbodda. (se Figur 9, s.35) Statistik som tas fram kring trångboddhet är inte alltid överensstämmande vilket gör det problematiskt att mäta med exakthet. (Stigendal & Östergren 2013) Folkbokföringsens uppgifter har inte alltid information om människor som bor utan att vara skrivna i bostaden exempelvis, och hembesök kan ses snarare som ett ungefärligt stickprov på verkligheten.

Trångboddhet är en aspekt som kan kopplas till psykiska och fysiska hälsoproblem genom störd sömn, stress och avsaknad till lugn och ro. Trångboddhet gör att barn och unga ägnar mindre tid åt läxor. (Stigendal & Östergren 2013) Vilket påverkar individernas förutsättningar till en god skolgång och förutsättningar till arbete och studier senare i livet. Konsekvenserna av trångboddhet kan delas in i tre områden; negativa medicinska hälsoeffekter, psykosociala effekter och barns skolresultat. Det

är viktigt att påpeka att det är svårt att särskilja på just specifikt trångboddhet eller om det är socioekonomiska faktorer som är källan till konsekvenserna, eftersom de ofta går hand i hand. En bostad definieras som trångbodd om det bor fler än två personer per rum, utan att räkna med kök och vardagsrum. (Boverket 2016) Viktigt att poängtera är att det är den socioekonomiska utsattheten som består av många olika typer av faktorer, både strukturellt och på individnivå, som gör att Rosengård, som område och plats, har problem. Så på vilket sätt kan detta påverka synen på sin boendemiljö och sig själv?

Att känna tillhörighet till sin boendemiljö behöver inte per automatik betyda att en är född eller har kunskap om dess historia, snarare tvärt om, menar Ann-Kristin Ekman (1994). Människor som flyttar till ett område har större benägenhet att delta i lokala traditioner och engagera sig i området än människor som bott på samma plats hela livet. Nyinflyttade har ett större behov av att uttrycka sin tillhörighet genom deltagandet, till skillnad från äldre befolkning som har detta med sig som en typ av självklarhet. Den lokala tillhörigheten kan uttryckas både i den lokala kulturen som i delkulturer där exempelvis kön, ålder, intressen, religionsutövande, eller föreningsgrupper som spelar stor roll. De mindre delkulturerna är viktiga delar av vardagslivet som del av olika typer av känsla för tillhörighet som sammanfattningsvis skulle kunna beskrivas som situationell. (Ekman 1994)

Den segregerade kulturstad som beskrivs i föregående avsnitt som Malmö utvecklats till är dubbelsidig. För samtidigt som statusen för staden har höjts så har segregationen och klyftorna mellan stadsdelarna ökat. (Stigendal & Östergren 2013) Främst är det platser som invånaren är nära som formar dennes identitet och den kultur och gemenskap som denne tar del av – och identifierar sig med. Långt senare relaterar invånare till staden denne bor i, och sist av allt nationen. Lokal identitet är därför viktigt för att känna invånare ska känna tillhörighet och gemenskap med grannar och andra boende i närområdet. Människor tenderar att identifiera sig mer till den kultur, livsstil och sociala mönster som visar sig lokalt där denne bor än som invånare i de större skalorna, som nationen. (Ghilardi 2019)

MODERNISTISK ARKITEKTUR

Tidigare beskrevs hur miljonprogramsbygget var ett sätt att lösa den bostadsbrist som rådde bland arbetarklassen i Sverige. Historiskt sätt är förorter en relativt ny företeelse men där nya visioner och idéer om det goda livet gestaltats, älskats, kritiserat och bytts av genom åren. Från sekelskiftet 1900 fram till idag har byggandet av förorter varit ett sätt att exemplifiera visionen om det goda livet genom en variation av stilepoker i både arkitektur och planering, där modernismen är en. Folkhemmet under 1930-talet förespråkade konceptet hus i park, ett koncept som kritiserades för att bidra till en upplösning av det sociala livet, men som i början motiverats av

att bygga bort den omänskliga staden, som mörka och trånga bostäder i stadens centrum, och skapa kontakt med naturen, ljuset och den friska luften. Från hus-i-park började istället ett nytt koncept användas där bostäder byggdes kring samlade enheter, så kallad grannskapsplanering. Förorterna planerades för att ge möjlighet till gemenskap kring grannskapscentrum med lokaler för föreningar, institutioner och butiker. Denna version kom istället att kritiseras för att ha tömt den urbana staden på liv. (Lilja 1999)

Funktionalistiska idéer inspirerade till att avskaffa gator och torg, eftersom de inte sågs som en betydande del för sociala mötesplatser. Detta förstärktes i och med den modernistiska arkitekturen och funktionssepareringen. (Lilja 1999) Den modernistiska arkitekturen, som stil, är ett svar på sin samtid, både till hänsyn av estetik och funktion. Den modernistiska idén grundar sig i en längtan efter fria rörelser – avstånd och fria luftrum användes istället för fysiska begränsningar och gränser, som murar, staket och annat. Fysiska begränsande element som stärker gränsdragningar är, för modernisten, en symbol för utanförskap och sociala skillnader mellan innan- och utanför gränsen. (Bergström 2000) Modernistiska förorter splittrades genom de stora avstånden där både skräcken mot gräns-element och funktionssepareringen spelar roll. Mycket mark behövde tas i anspråk för att separera särskilda vägar för gående, cyklister och biltrafik. Avgränsande trafiksystem där primär- och sekundärleder, där olika hastigheter och begränsningar rådde, blev istället vad som skulle begränsa områden från varandra. (Lilja 1999)

Modernistisk arkitektur har inga naturliga mötesplatser eftersom den yttre miljön saknar naturliga platser som kan fungera som mål. Miljöerna präglas av en stor enhetlighet, och platser som särskiljer sig och kan användas som mål för att stämma träff, exempelvis, saknas därför. Det kan bli svårt att hitta platser i modernistiska områden där det är möjligt att se andra, titta på folk. (Bergström 2000) Bergström (2000) skriver att:

”Särskilt ungdomar som har stort behov av varandra och av händelser där de kan träna sin sociala kompetens, de ungdomarna nöjer sig inte med den fattiga miljön i ytterstaden. De far in till Sergels torg, till Nordstan eller Möllevångstorget, där de kan vara säkra på att träffa andra. Eller så far de till något köpcentrum i periferin, där händer det i vart fall mer än hemma i grannskapet.” (Bergström 2000, s.72)

Visionen om det moderna samhället under 60 och 70-talet var att upphäva skillnader mellan här och där, ute och inne. Arkitekturen och planeringen skulle ge rum för den egna individens utveckling, genom att ge en miljö som skapar ett vitt blad. Det blanka bladet var sinnebilden hur arkitekturen skulle ge en plattform för ett nytt modernt liv i förorten. (Lilja 1999)

Så här i efterhand så har avsaknaden av gränser istället blivit en begränsning av socialt liv – människan behöver gränser för att fungera socialt. Exempelvis genom att hänvisa barn till att inte gå längre än till staketet när barnet är ute själv och

Figur 11

I förgrunden; platsen Rosens röda matta. I bakgrunden syns Tegelhusets västra gavel med poster i jätteformat med texten "Rosengård - Malmös hjärta".

leker. Om föräldrar inte kan komma överens med sina barn om gränsdragningar så blir resultatet att föräldrarna upplever en otrygghet att låta barnen själva utforska sitt område, och måste därför följa med. Föräldrar kan, i barndomsåren, hämma sina barn till att lösa saker åt dem. Exempelvis genom att lösa bråk mellan barn, inte tillåta farliga aktiviteter som gör att barnet riskerar att skada sig. Föräldrarnas instinkt att hjälpa och skydda barnen gör att barnen inte får möjlighet att lära sig av sina misstag eller utveckla sociala färdigheter på egen hand. Ett annat utfall är att föräldrarna inte har möjlighet, som tid eller ork, att följa med ut med barnen. Detta kan leda till att barnen senare under ungdomsåren söker sig längre bort än hemmafronten till platser där ett illa beteende inte blir känt av föräldrarna som bestämmer. (Bergström 2000)

I annan typ av stadsbebyggelse så erbjuds dessa möten och händelser per automatik, genom att arkitekturen möjliggör detta. Där kan det räcka att gå ut på gatan eller att runda ett hörn i boendekvarteret för att delta eller ta del av händelser. Verksamheter i bottenvåningarna, kanske en liten park, i närområdet kan ge de kvalitéer som helt saknas i modernistiska förortsområden. Den traditionella staden finns olika uterum att tillgå, med variation av privat och offentlig karaktär, tempo, yta och luftrum. Rumskaraktärer som Bergström (2000) beskriver som *inne på gården* och *ute på gatan* beskriver också den variation av uterummens karaktärer, till skillnad från den modernistiska arkitekturen där det saknas en variation. Där finns bara *uten*, menar Bergström, där all utemiljö är enkom ute men saknar rumsligheter eller platsbildningar som ger en variation av kvalitéer och målpunkter dit stråk och händelser kanaliseras och skapar liv. (Bergström 2000)

Modernismen skiljer sig från tidigare traditioner inom arkitekturen. Tidigare gathus och gårdshus som funnits i innerstaden byttes ut till enhetliga blanka bostäder, där skillnaderna mellan de boendes status och läge blev likvärdiga. Förutom de likvärdiga bostäderna skulle en sparsmakad stil, till skillnad från tidigare ornamenteringar och utsmyckningar, bidra till att skapa en estetisk jämlikhet mellan människor. (Lilja 1999) Bergström beskriver detta i följande citat:

”De saknar detaljernas berättelse materialens sensualitet och dekorens glädje. [...] Vi vet alla att modernismens estetik är resultatet av en ideologisk motvilja mot ornament en eftersträvad befrielse från det som man uppfattade som borgerligt pynt.” (Bergström 2000, s.76)

Arkitekturen bygger på en enhetlig och minimalistisk estetik som inte uppmanar till att egga fantasin eller har den dekorativa komplexitet som tidigare traditioner. Denna brist på dekorativa element finns, inte bara i byggnadernas fasader, utan också i markbeläggningarna. Det saknas gränser och rytmer som kan ge mänskliga rörelser att formas och som ger gränser som kan skapa sociala spelplaner. (Bergström 2000)

PLATSANALYSER

VAD ÄR DET FÖR EN PLATS?

I föregående avsnitt, Platskontexten, fördjupades förståelsen för det sociala och fysiska ursprunget kring fritidsgården. I detta avsnitt presenteras och utforskas istället hur platsen kring fritidsgården ser ut och upplevs, syftet är att genom olika platsanalyser skapa en förståelse för de förhållanden som behöver tas hänsyn till i det kommande gestaltungs-förslaget. Platsanalyserna har tagits fram utifrån teorier av Lynch & Hack (1984)- att landskapsarkitekten behöver analysera platser utifrån begreppen *aktivitet*, *flöde* och *upplevelse*. Detta för att skapa sig en bild av platsen som den ter sig i realtid och för att senare skapa en förändring av platsen där både fysiska och sociala faktorer utforskas.

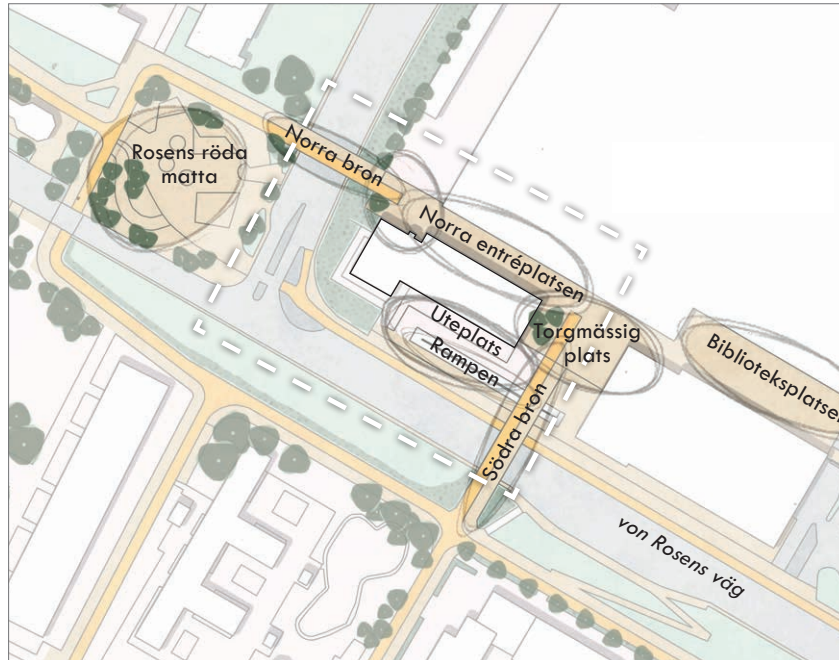
Analyserna som presenteras här är Lynch-analys av området (s.44-46), Ytskikt och material (s.46-47), Bengtsson-analys (s.48-51) och slutligen Bergströms-analys (s.52-57). De två första analyserna är mer inriktade på platsen och närområdets fysiska strukturer och utseende, medan de senare två behandlar upplevelsen av platsen. Platsanalyserna är genomförda under platsbesök gjorda mellan november 2019 - februari 2020, en årstid som sällan är den som i allmänhet uppfattas som behaglig utomhus i jämförelse till sommarhalvåret.

Att platsanalyserna är gjorda under samma årstid kan absolut ha påverkat resultatet av studien, särskilt de analyser där fokus har legat på upplevelse och flöden, då vissa stråk är mer utsatta för exempelvis blåst. Resultatet från analyserna är, å andra sidan, framtagna utifrån min egna praktiska kunskap i ämnet och som senare också trianguleras med annat insamlat material genom EBLA-metoden som beskrivs i avsnittet *Metoder & Material* (se s.21) i inledningen. Det som inte kunnat observeras under tiden för arbetet har jag istället skapat mig en bild av utifrån egna erfarenheter och praktisk kunskap. Fritidsgårdens södervägg på uteplatsen - en varm och skyddad plats för den första vårsolen, brist på vegetation - gör att en saknar årstidsvariation, skugga och lä.

För att hänga med i de kartor och skisser som presenteras i vardera analys kan det vara bra att studera kartbilderna på höger sida. (se *Figur 12 & 13*, s.43) I kartorna illustreras de angränsande platsbildningar som återkommer i platsanalyserna samt avgränsningen för området som studerats i analyserna.

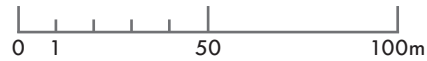
Figur 12

OMRÅDE FÖR PLATSANALYSER

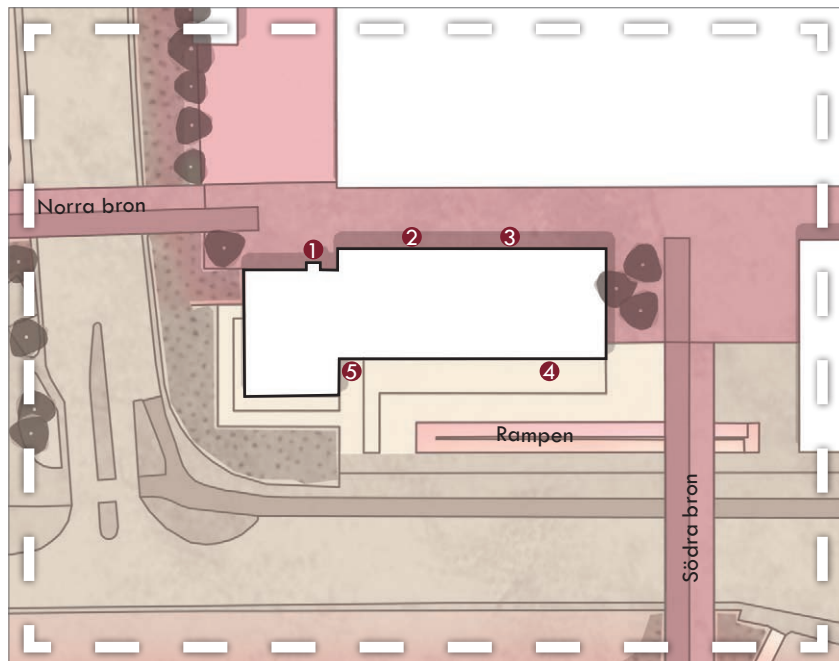
- Vegetation
- Kvartersmark
- Gångbana/Gågata
- Cykelbana
- Körbana/Parkering
- Tegelhuset fritidsgård
- Inzomning för fig.14

Skala 1:2000

Figur 13

NIVÅSKILLNADER OCH ENTRÉER

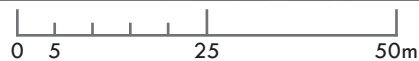

- Tegelhuset fritidsgård
- X Entré till fritidsgården
- Högre nivå
- Lägre nivå

ENTRÉER

1. Entré in till Tegelsalen
2. Entré till Tegelhuset Bricks, för de äldre ungdomarna.
3. Förskolans entré.
4. Entré till Tegelhuset mellanstadiet, för de yngre ungdomarna.
5. Nödutgång med brandtrappa från andra våningen. Används av Bricks för att komma ut till uteplatsen ibland.

Skala 1:1000

LYNCH-ANALYS AV OMRÅDET

EN KOMPLEX ANALYS I ETT ENKLARE UTFÖRANDE

Platsanalysen används för att beskriva upplevelsen av platsens fysiska element, både på plats i fält men också med hjälp av kartunderlag för att förstå platsen och omgivningen. Primärkällan för analysmetoden finnes i boken *The image of the city* (1960) skriven av Kevin Lynch. Metoden introducerades tidigt under min utbildning men först i detta arbete läste jag boken som metoden utgår ifrån, en analysmetod som är mer komplex än jag tidigare trott. I originalversionen av metoden utförs analysen under en lång tidsperiod, över flera månader eller år, samt genom djupgående intervjuer med ett stort antal människor (Lynch 1960), något som inte finns tid till inom ramen för arbetet. Av dessa anledningarna utgår analysen i det här arbetet istället ifrån Pålstam och Schibbyes (2001) enklare beskrivning av analysmetoden, eftersom den är närmare det sätt jag lärt mig praktisera analysen under utbildningsåren.

På höger sida illustreras analysen i bildform utifrån begreppen stråk, gränser, landmärken, knutpunkter och områden var för sig.

LYNCH-ANALYS AV PLATSEN KRING FRITIDSGÅRDEN

Gränserna består till stora delar av bilvägar (se *Figur 14b*). Målgruppen för arbetet är ungdomar som inom åldersspannet som inte har tillgång till eget fordon. Stråk och rörelser kommer därför att utgå ifrån hur ungdomar har möjligheter att transportera sig, det vill säga via gång eller cykel. Stora areal är därför otillgängliga för ungdomar kring platsen. Detta till trots så är stråken för gång och cykel i tydlig förbindelse med de, för mig som vuxen, tydliga ungdomsplatserna i området; Rosens röda matta och Tegelhuset.

Rosens röda matta är en plats som genom sina starka färger och avvikande formspråk skiljer sig från landskapet i övrigt och bildar ett landmärke i området (se *Figur 14c*). Den röda färgen, åt det aningen kallare hållet kanske magenta, bryter mot den svala och ljusa färgsättningen på bostadshusen och centrumbebyggelsens murriga och mättade röda tegelbebyggelse, de olika karaktärerna gör att de enligt Lynch-metoden definieras som olika områden. (Pålstam & Schibbye 2001) Förutom färgsättningen så skiljer sig platsen från den övriga strukturen genom sina mjuka former och vinklar som frångår stråken och barriärernas rationella riktningar i nittiogradersvinklar. Rosens röda matta var tidigare en parkeringsplats innan den omvandlades till vad den är idag genom medskapande processer ihop med en grupp ungdomstjejer från Rosengård.

Stråken är tydliga i sin utformning mellan gränser av olika slag, helt i linje med modernistiska trafikseparerade principer. Stråkens riktningar ligger parallellt

BEGREPP INOM LYNCH-ANALYSEN:

STRÅK

Leder, gator, stigar, vägar mm. Där människor rör sig och tar del av sin omgivning. Stråk är ofta de element som människor kommer ihåg mest och relaterar ofta andra delar av landskapet till dessa.

GRÄNSER

Linjära element som inte uppfattas eller används som stråk. Kan vara gränser mellan två områden exempelvis.

LANDMÄRKEN

En typ av punkter i landskapet som består av fysiska element som är lätta att identifiera, exempelvis genom att de kontrasterar mot omgivningen.

KNUTPUNKTER

Där olika stråk förbinds och där det är möjligt att byta riktning eller där det är en koncentration av karaktärsfulla objekt.

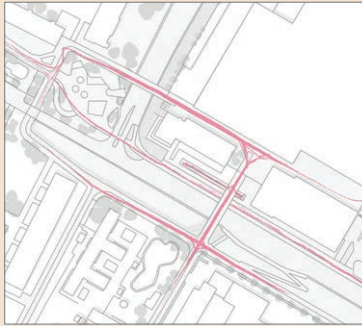
OMRÅDEN

Stora områden som har en typ av gemensam karaktär eller identitet.

(Pålstam & Schibbye 2001)

STRÅK

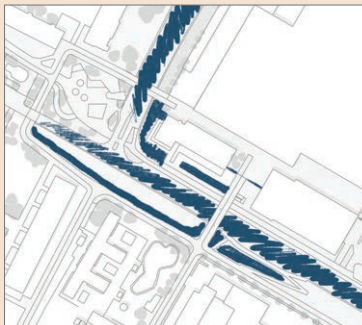
Figur 14a

Liksom gränserna löper stråken i huvudsak i nordväst-sydöstlig riktning. Koncentrationen av människor i rörelse blir som påtagligast i de mer slutna rummen, exempelvis norra entréplatsen, medan koncentrationen minskar i de storskaliga och luftiga områdena.

GRÄNSER

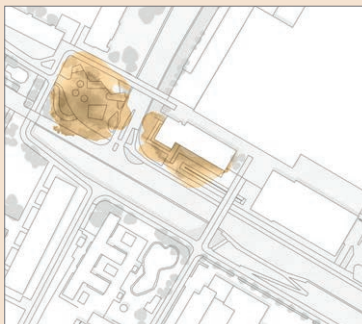
Figur 14b

Barriärer och gränser ligger parallellt med varandra i nordväst-sydöstlig riktning. Dessa begränsar en fri rörelse i området. Von Rosens väg och höjdskillnaderna utgör de starkaste gränserna.

LANDMÄRKEN

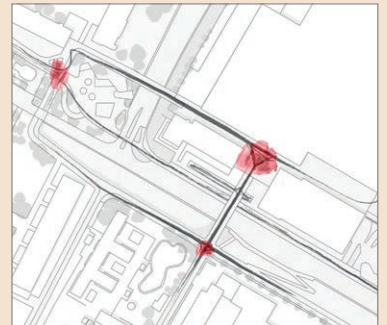
Figur 14c

Det är svårt att hitta landmärken som ger riktning för rörelsen och som gör området orienterbart. Möjligtvis skulle Rosens röda matta kunna ses som ett landmärke, med sina starka färger, eller Tegelhusets fasader mot nordväst och sydväst.

KNUTPUNKTER

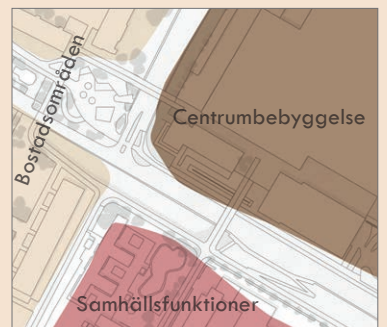
Figur 14d

Människor byter riktning där gränser och de större flöderna möts. platsen mellan Rosengårdcentrum, Tegelhuset och sporthallen är de platser där det sker mest möten mellan olika grupper.

OMRÅDEN

Figur 14e

Områdena skiljer sig åt i funktion och uttryck. Bostadsområdena är svalt färgsatta bestående av glest fördelade höga, lamellhus med grönsytor och planteringar. Centrum har mestadels tegelbebyggelse i mättad mörkröd terracotta och enbart verksamheter i dess lokaler. Söder om dessa breder det ut sig ett område med enplans bebyggelse med förskola, grundskolor och utebad.

eller i nittiogradiga vinklar till varandra med förhållandevis långa avstånd mellan knutpunkter mellan dem, detta gör rörelsen till viss del begränsad (se Figur 14a). Områdena är storskaliga, liksom avstånden generellt (se Figur 14e). På stora avstånd kan en se ungefärligt vart en vill ta sig, men orienteringen blir svår eftersom stråken kan leda en till omvägar för att nå dit en vill. Det är ett landskap till för bilar och fordon som snabbt kan ta sig fram, i jämförelse till fotgängaren som istället rör sig i utkanter av fordonsstråkens rättframma banor.

Stråken förbinds och delar sig på tre platser kring platsen där den starkaste bildar en knutpunkt mellan Tegelhuset och sporthallen (se Figur 14d). Knutpunkten, som plats, karaktäriseras av det dominerande lapp-täcke av olika markmaterial som möts här. Dels är det samma nyans av tegel som centrumbebyggelsens fasader, dels betongplattor, dels grus och en snutt asfalt som är slutat av den cykelbanan från den södra bron. Markmaterialen ger platsen ett fragmenterat uttryck men som ändå hålls samman av den, ändå, enhetliga lapptäckesprincipen.

YTSKIKT OCH MATERIALITET

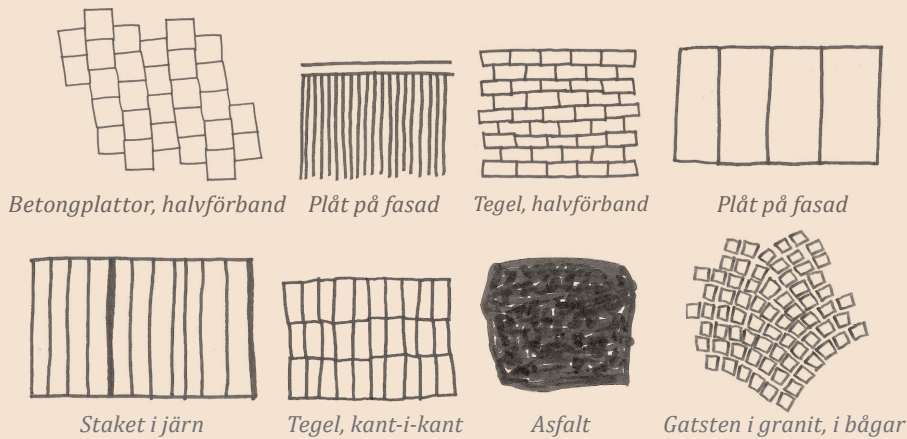
Fritidsgårdens uteplats har varierande material och mönster, men vittnar om den lapptäckes princip som jag beskrivit tidigare i markmaterialen på torget. En stor del av uteplatsen består av gräsmatta som bryts av med en gång med betongplattor som leder till den södra entrén. Byggnaderna som omgärdar platsen, fritidsgården samt sporthallen en bit bort, har röda tegelfasader av samma kulör med vita-sandfärgade fogar. Platsen domineras av varma terracotta färger, från djupt brunröd till beigea fogar i jordiga färger. Gräset är, trots att det inte är växtsäsong, friskt grönt och växer upp i de markytor av betongplattor och gatsten som inte slits av användningen.

Konstruktioner som broar, rampen, trappor och murar är också av betong. Vilket ger ett konstruktionsmässigt intryck snarare än som arkitektoniska element. Från uteplatsen blir rampens undersida väl sedd, betongens textur får en fin kontrast till de blanka stålkonstruktioner som ägs av Malmö stad. Staketet på rampen, broarna och lyktstolparna är målade i malmögrönt. En kommunal färg. (se Figur 17)

En annan färg, förutom den kommunala malmö-gröna, är himmelsblått. Den blå färgen är en medveten färgsättning som syns, inte bara från uteplatsen, lite var stans kring centrumbebyggelsen. Tegelhusets markiser, sporthallens fasadplåtar och ventilationskonstruktioner på centrumbbyggelsens tak bär alla samma nyans av blått. (se Figur 26, s.55) Muralmålningen (se Figur 36, s.79) går i samma blå nyans och smälter därför diskret in i området för centrumbebyggelsen (se Figur 14e, s.45). Centrumbebyggelsens fasader består av i regel tegel vars naturlig porösa yta kontrasteras mot släta och blanka fasadutsmäckningar.

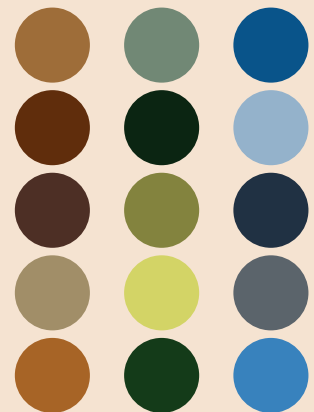
Figur 15
MÖNSTER

De olika markbeläggningarna är i olika mönster, liksom fasadutsmyckningar. Det är främst rätvinkliga, fyrkantiga och geometriska mönster som finns på platsen. Samma rytm, upprepningar i avstånd, men i olika material. De mjukaste formerna finns i gatstensläggningens i bågar. (se också exempel i Figur 28, s.57)

Figur 16
FÄRGER

Huvudsakliga färger kring platsen går i varmt terracotta, olika nyanser av grönt, och starkt himmelsblått (se exempel i Figur 26, s.55).

Figur 17

MATERIAL

Platsen och området domineras av tegel och betong som används på varierande sätt. Kontrasten mellan sträva och blanka material är ett sammanhållet tema för materialmötena.

BENGTSSON-ANALYS AV OMRÅDET

FOUR ZONES OF CONTACT WITH THE OUTDOORS

Platsanalysen är en egen modifikation av Anna Bengtssons modell "Four zones of contact with the outdoors" från hennes avhandling *From experiences of the outdoors to the design of healthcare environments* (2015). I modellen illustreras de viktiga gränzoner mellan olika typer av platser; från inomhus till det omkringliggande området. Modellen används för att förklara hur, exempelvis, hälsoträdgårdar eller institutioner för psykisk och fysisk rehabilitering bör utformas ur ett holistiskt perspektiv. (Bengtsson, 2015) Med andra ord används modellen för att belysa betydelsen av att omkringliggande miljö kring, exempelvis, sjukhusmiljöer eller rehabcenter bör ha en medveten utformning för att främja en hälsosam utveckling hos patienten.

Fritidsgården är inte vare sig en plats eller en institution av det slag som Bengtsson fokuserar på i sin avhandling. Men den holistiska approachen kring förklaringsmodellen är applicerbar. I det tidigare avsnittet *Platskontexten* framkommer att under den modernistiska arkitekturepoken saknas tydliga gränser, vilket försvårar användningen av platser. Förtydligandet av gränser och att belysa kontrastverkan mellan platser kring fritidsgården kan, utifrån detta, göra platsen för projektet trevligare och mer tillgänglig för användning. Förklaringsmodellen används i det här arbetet med tillägget att utifrån zonerna också lägga till en skala mellan privat och offentligt.

Följande rubriker går in på särskilt viktiga platser kring, och på, fritidsgårdens mark och hur gränserna mellan zonerna ter sig. På höger sida illustreras analysmetoden av de fyra olika zonerna och tillsammans med beskrivning av de överväganden som gjort under analysen gring zonindelningarna.

NORRA ENTRÉPLATSEN

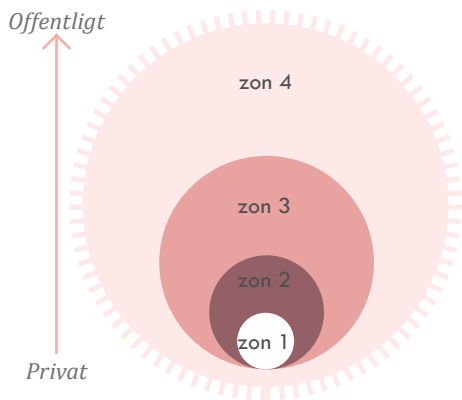
Entréerna till Tegelhuset är otydliga och saknar känslan av att de är privata. Själva utformningen kring entréerna säger inget om vad som finns på insidan, och för vem, insidan är till. Skyltarna vägleder en till entréerna men det saknas platskänsla för övergången mellan inne och ute, zon 1 och 2. Detta är något som skulle behöva förstärkas för att dels skapa mer välkomnande entréer för ungdomar som kommer för att hänga på fritidsgården men också för att göra andra målgrupper medvetna om ungdomarnas rätt att ta del av platsen.

I min intervju med de anställda på fritidsgården framkom det att några äldre ungdomar röker under det tegelvalv som finns vid den ena entrén. Bricks entré har en lös tillbyggnad med tak över i tegel. Den trånga och mörka nischen är precis

Figur 18
**ZONINDELNING I
 BENGTTSSON-ANALYSEN:**

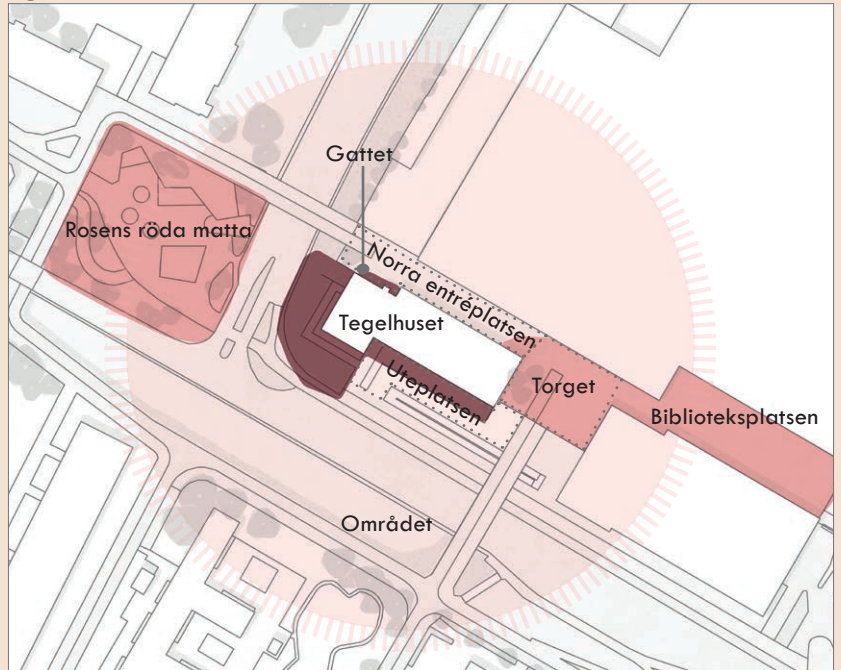
**FOUR ZONES OF CONTACT
 WITH THE OUTDOORS**

Omarbetat diagram efter Bengtssons förklaringsmodell över teorin "Four zones of contact with the outdoors" med pil för privat/offentligt som eget tillägg. (Bengtsson 2015, s.25)

- Zon 4 - The wider neighbourhood
- Zon 3 - Immediate surroundings
- Zon 2 - Transition zone
- Zon 1 - From the inside

Figur 19

**ILLUSTRATION
 ZONINDELNING**

I bilden syns de zonindelningar, från privat till offentligt, enligt analysen samt viktiga platser kring fritidsgården.

- Zon 4 - The wider neighbourhood
- Zon 3 - Immediate surroundings
- Zon 2 - Transition zone
- Zon 1 - From the inside

Privat

ZON 1

Zonen omfattar den kontakt en får med utsidan från insidan. Exempelvis vyn från ett fönster. (Bengtsson 2015) Fritidsgården är den inomhusplats som fokuset ligger på. Från insidan vetter allrummen mot söder med fönster med vy över södra bron och uteplatsen. Mot norra entréplatsen är det högt uppsatta fönster som släpper in dagsljus.-

ZON 2

Zonen beskriver Bengtsson, (2015), som en övergångszon mellan inne och ute. Exempelvis en balkong eller entré. Dessa platser är av privat slag där de som har tillträde till Zon 1, i detta fall fritidsgården, använder. I gattet finns en entré till fritidsgården vilken har en starkare zon 2- prägel än entrén vid norra entréplatsen.

ZON 3

Denna zon är en plats inom den närmaste omgivningen till zon 1, exempelvis en trädgård, park eller ett torg. (Bengtsson 2015) Zonen kan därför vara både av privat eller offentligt slag, eller där gränsen är flytande på något sätt. Exempelvis genom att tillträdet till platsen är mer förlåtande, än inom zon 2, eller där allmänheten kan se in på en privat plats. Rosens röda matta, Torget och Biblioteksplatsen är platsbildningar av detta slag .

ZON 4

Zon 4 är det kringliggande området. Området kan, liksom zon 3, vara antingen privat eller offentlig, men upplevs som något fjärran från zon 1. (Bengtsson 2015) Zonen kring Tegelhuset var svår att definiera i detta fall. Rampen, gatorna och omkringliggande byggnader och stråk har alla en stark offentlig karaktär.

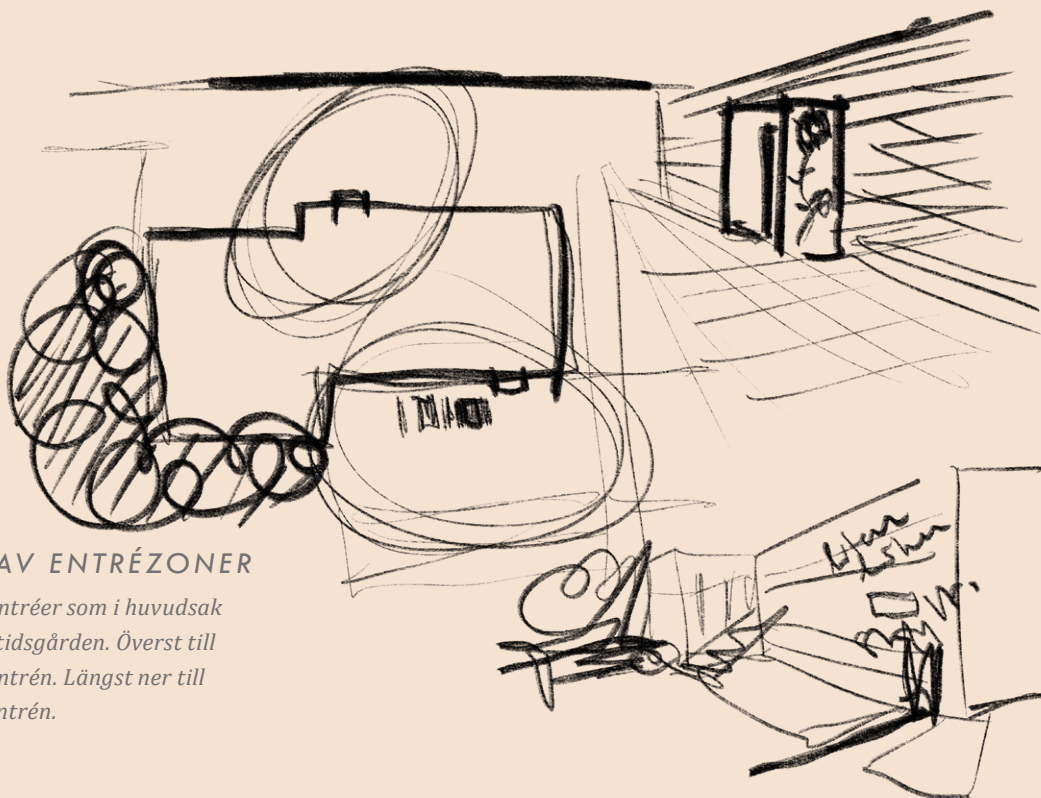
Offentligt

framför dörren och skyddar dem från dåligt väder, och möjligtvis, också från andra som går förbi. Utifrån egna erfarenheter från min tonår var denna typ av plats läskig att möta. Ungdomarna som står framför dörren kan göra det svårt och lite "läskigt" för andra ungdomar som vill komma in eller kanske gå dit för första gången. Entrén behöver bli en trygghet zon att komma in i, utifrån, och komma ut till, inifrån.

UTEPLATSEN

Den mer vegetativa och lummiga gaveln har en väldigt stark rumslig prägel av att vara privat, men denna gavel är inte en del av fritidsgårdens uteplats. Gaveln står i stark kontrast till fritidsgårdens uteplats på södra sidan, som saknar den intimitet och hemma känsla som finns på gaveln. Rumsskapande vegetation saknas. Gräsytan intill fasaden är möblerad med parkbord som ändå erbjuder de kvalitéer som behövs för att bli en övergångszon mellan offentligt område och privat sfär. Entrén för de yngre ungdomarna finns på samma sida.

Liksom för norra entrésidan behöver entréns karaktär förstärkas så att den upplevs välkomnande. Uteplatsen behöver kännas bebodd, privat och hemma för ungdomarna som kommer dit. Rumsligheten behöver förstärkas för att skapa, möjligtvis transparenta, gränser för att visa var gränserna går för fritidsgårdens uteplats.

Figur 20

SKISSER AV ENTRÉZONER

Skisser av de entréer som i huvudsak används av fritidsgården. Överst till höger; norra entrén. Längst ner till höger; södra entrén.

TORGET

Platsen ligger delvis inom verksamhetens markgränser men upplevs som en starkt offentlig på plats. Stor del av detta beror på att sporthallens entré ligger mitt emot Tegelhusests östra gavel, utan entréer, och är kopplad till stråket längs norra entréplatsen och Biblioteksplatsen. Platsen upplevs eftersom de tre kvarvarande träden (av vad som ser ut att ha varit en större trädplantering med kanske åtta träd) saknas, är stympade och i dåligt skick. Förslagsvis skulle hela ytan markerad som *Torget* (se *Figur 19*, s.49) kunna göras om till en enhetlig plats med nya trädplanteringar som ger skugga varma dagar och ge centrumbebyggelsen ett lite mjukare intryck. Kvalitéer som infaller inom zon 3 skulle kunna stärka en offentlig karaktär och ge kontrast till de privata entréerna till Tegelhuset.

OMRÅDET

Tidigare i arbetet beskrivs hur städer byggda utifrån industrisamhälle-perspektivet är byggda för ett typ av liv som inte överensstämmer med dagens ideal. (se s.39) Området har genom den modernistiska funktionssepareringen en typ av anonymitet som både stämmer och inte med graden av offentligt liv som ska få äga rum. Anonymiteten gör det öppet, enkelt beskrivet, för alla att få delta i rummen men anonymiteten gör det svårt att befästa vilken typ av aktiviteter som får ta plats. Området har ont om torg, som demokratisk plats, parker, för rekreation, och lekplatser, för barn och unga att mötas på. Det saknas vad Landry (2008) beskriver som platser, och planering, som uppmuntrar till nyfikenhet och kreativitet.

Figur 21

SKISS AV TORGET

Torget saknar några träd och de tre som står kvar skulle behöva förnyas. Att torget är upphöjt från den naturliga marknivån gör platsen till en utsatt ståndort för trädplanteringar.

BERGSTRÖMS UPPLEVSEANALYS

ATT REGISSERA EN UPPLEVELSE

Platsanalysen bygger på Inger Bergströms metoder i hennes avhandling *Rummet och människans rörelser* (1996) där upplevelsen av platsen eller stadsrummet analyseras utifrån besökarens rörelse, där analyserna delas in i det *fysiska* och det *upplevda* rummet. Med rörelsen menas hur besökaren rör sig i och kring platsen - hur det fysiska rummet påverkar hur rörelsen tar sig genom exempelvis tempo, riktning eller placering av kroppen. Och med upplevelsen menas hur både *rörelsen* och det *fysiska rummet* som påverkar uppfattningen av platsen - exempelvis av ljus, rymd, färger eller andra fysiska aspekter. Hennes resonemang bygger på att genom att vara medveten om hur platsen uppfattas i rörelse så kan arkitekten regissera, inte bara platsens fysiska uppbyggnad och estetik, utan också hur platsen kommer upplevas. (Bergström 1996)

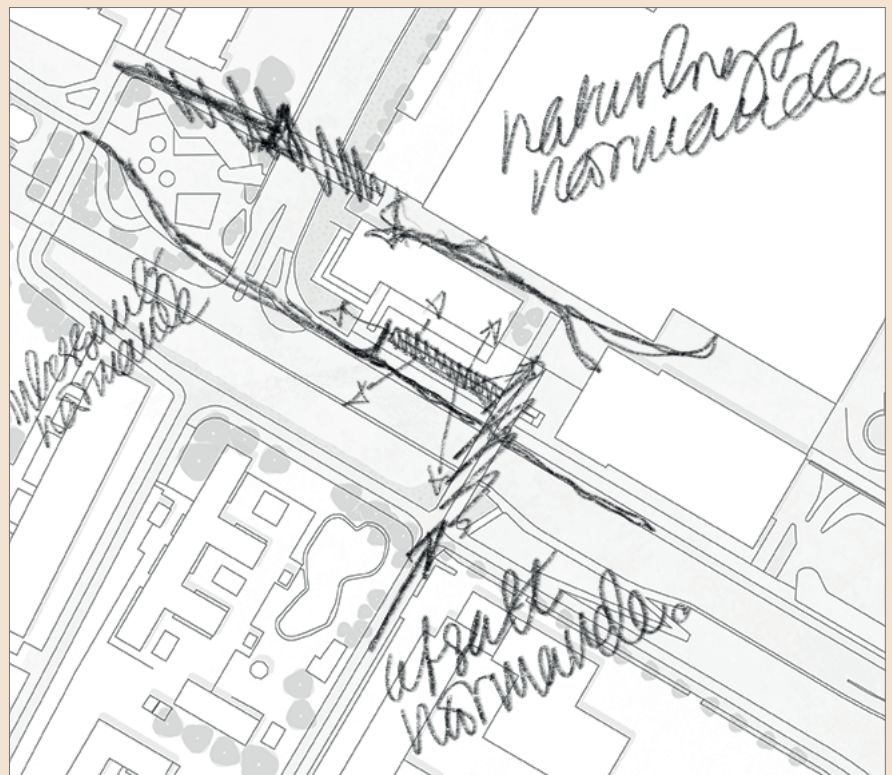
För att regissera upplevelsen av platsen tillämpas här tre begrepp som Bergström använder i sin avhandling (1996); *Upplevelsesekvenser*, *Koreografisk verkan* samt *Scenografisk verkan*. (se begreppsförklaring i Figur 23, s.53)

Figur 22
UPPLEVELSEN TILL

Kartan är en skiss av hur en som besökare närmar sig fritidsgårdens entréer och uteplats. Som besökare kan en närma sig fritidsgården från olika håll med varierande upplevelse. Från vissa håll känns nämandet "ledigt", medan från andra "intressant" eller "utsatt".

Från rampen skapas en naturlig rörelse, framåt-nedför eller framåt-uppför, vilket gör att en kan vila i en självklar rörelse och rikta uppmärksamheten till utsikten från rampen.

Från de båda broarna skapas en självmedvetenhet av kroppens placering...

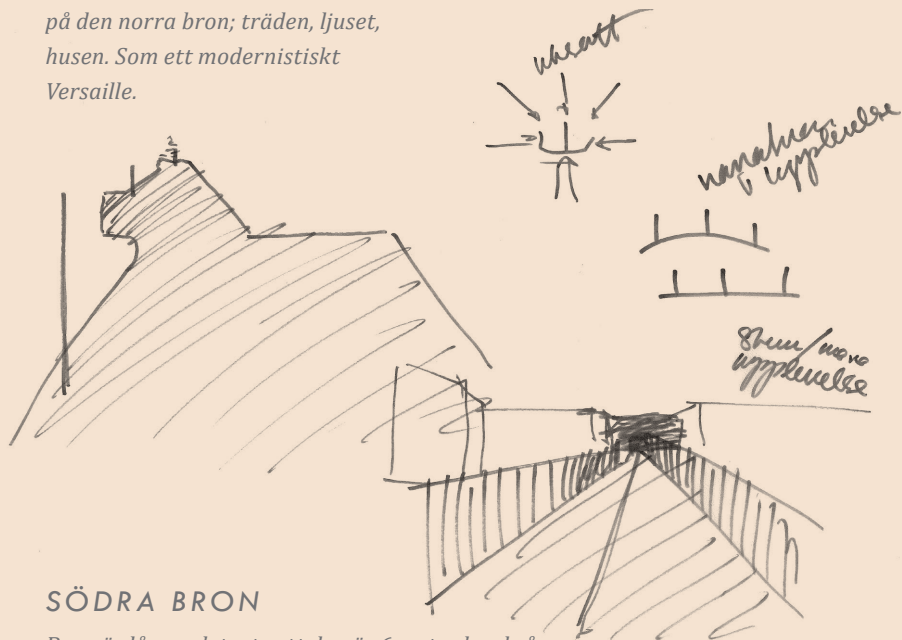
Skala 1:2000

0 1 50 100m

Figur 24

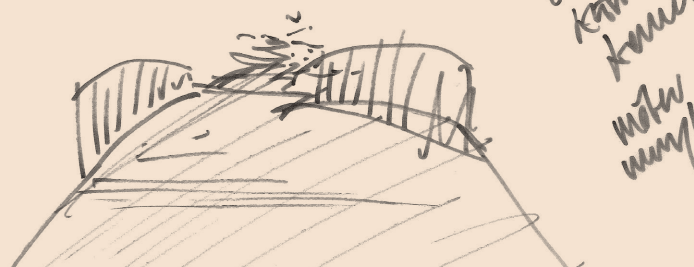
NORRA ENTRÉPLATSEN

Trots den rationella och raka linje som är genomgående för stråket så finns en del nisher och hörn mellan de mörka tegelfasaderna. Smalheten gör det trångt och lite obekvämt, det känns oklart om det är en baksida mellan centrumbyggnaden eller om det är ett offentligt stråk. Biblioteksplatsen underlättar med de många sittmöblerna, en får vara här. Sikten mynnar ut i himlen över höjningen på den norra bron; träden, ljuset, husen. Som ett modernistiskt Versailles.

SÖDRA BRON

Bron är lång och trots att den är 6 meter bred så känns den smal att gå på. Utsattheten blir påtaglig. Inte iform av vad eller vem som möter en på bron utan väderleken, luften och höjden gör en lite illa till mods. Vad möter en på andra sidan? Det saknas något att fästa blicken på på andra sidan, något att sikta rörelsen på, något att kretsa kring. Promenaden över känns mål-lös.

NORRA BRON

Den norra bron har en höjning på mitten vilket gör att en möter norra entréplatsen i en uppför- och sedan sluttande backe. Variationen, samt den kortare sträckan än den södra bron, gör att nya vyer upptäcks under rörelsen över den. Här, som längs norra entréplatsen från andra hållet, uppkommer Versailles upplevelsen på nytt. Vyn mynnar ut i Herrgårdens höghus i vitt och kristall.

Figur 23

BEGREPP INOM BERGSTRÖM-ANALYSEN:

UPPLEVELSESEKVENSER

Beskriver hur stråket är arrangerat för att skapa en viss typ av upplevelse av platser, områden och objekt. Dessa beskrivs utifrån hur de fysiska rummen och strukturerna skapar en upplevelse.

KOREOGRAFISK VERKAN

Hur det fysiska och upplevda rummen och strukturerna formar människors rörelsemönster eller möjligheter till rörelse. Upplevelsesekvenserna används som grund för att beskriva den koreografiska verkan, främst längs olika typer av stråk och platser med ett visst flöde av människor, exempelvis vid knutpunkter eller platser där stråk korsas.

SCENOGRAFISK VERKAN

Hur det fysiska och upplevda rummen och strukturerna ger förutsättningar till aktivitet och händelser. Upplevelsesekvenserna används som grund för att beskriva den scenografiska verkan, i huvudsak på olika platsbildningar.

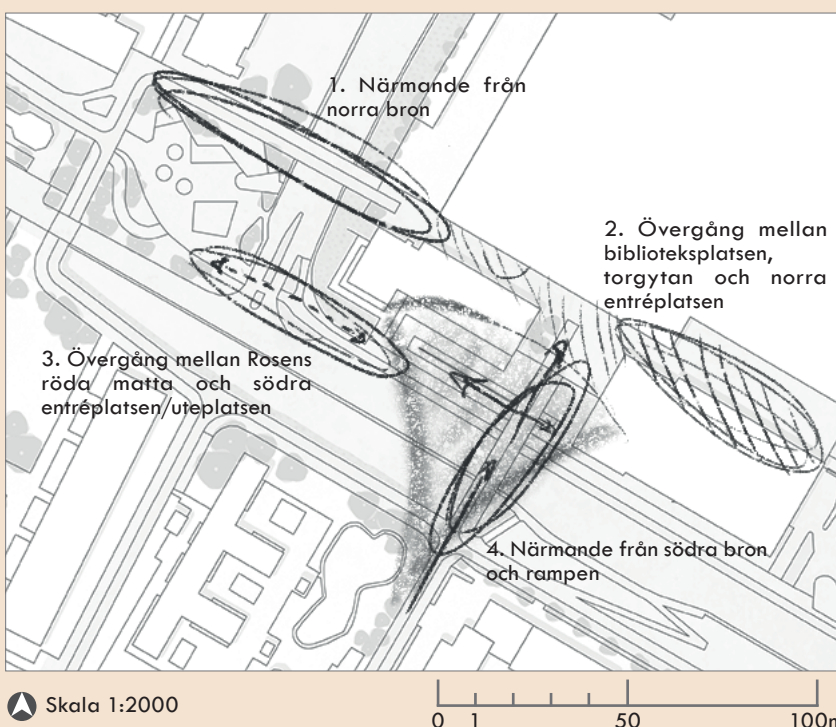
(Bergström 1996)

KOREOGRAFISK VERKAN - ANTECKNINGAR FRÅN ANALYS

Den fysiska utformningen av stråken till och från platsen gör att en håller sig till väggarna och håller högerregel. Självmedvetenheten om kroppens placering längs stråken är påtaglig, vart en än rör sig är jag sedd. Jag känner mig lite obekvämt mellan tegelbyggnaderna i korridoren i kontrast till stråken med gott om luft och rymd längs stråken.

Kontrasten är stark mellan de öppna omgivningarna och de smala platserna mellan tegelbyggnaderna. Kontrasterna är långt ifrån begreppet *lagom* i båda dessa rumsligheter. Var gång en rör sig över gränsen mellan det öppna och det slutna upplever jag ett moment av vila från det föregående: "skönt att komma ut i luften" - från de slutna rummen, "skönt att komma in från blåst och utsatthet"- från den öppna omgivningen.

Dessa känslor av vila mellan kontraster och självmedvetenheten av kroppens placering bärs med mig i mötet till fritidsgårdens entréer. Rampen ner från den södra bron är ett trevligt avbrott, om en kommer från bronns södra ände, som ett hinder om en kommer från korridoren. Rörelsen, tempot, nedförslutningen när en tar sig ner för rampen bygger en förväntan. På ett barnsligt plan vill jag springa ner för den till vilplanet och känna staketet i malmögrönt fånga mig. Rörelsen ter sig mer ledigt på rampen och självmedvetenheten släpper, med eller mot lut gör att kroppen är i arbete och självmedvetenheten om vart kroppen placerar sig är mindre påtaglig än vad den är längs norra entréplatsen.

Figur 25
KOREOGRAFI

1 & 2: På den norra bron blåser det en del vilket får en att krypa ihop när en går över den till eller från fritidsgården. Inför gestaltungsfasen är det viktigt att se till mötet med den norra entrén som bör ge en en tydlig riktning. Från biblioteksplatsen så hamnar en i ett vakum - "vart tar jag vägen nu?" Övergången här är viktig för ett naturligt flöde.

3: Liksom övergången mellan Biblioteksplatsen och norra entrén skulle flödet mellan Rosens röda matta och den södra entrén tänkas över. Platserna är skymda från varandra men kontrasten intressant.

4. Från den södra bron blir Tegelhuset och rampen starka målpunkter dit benen för en.

Figur 26
RAMPENS, FRITIDSGÅRDENS UTEPLATS

Vy från rampen mot södra bron och sporthallen med fritidsgårdens uteplats längs rampens vänstra sida.

○ Exempel på dekorativ färg i himmelsblått,
(se s.46-47)

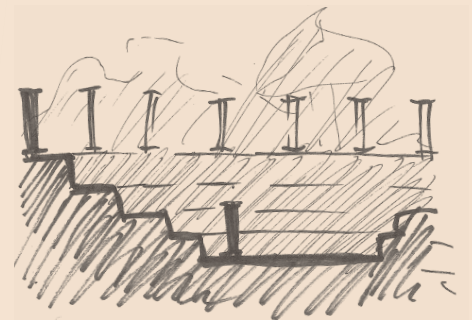
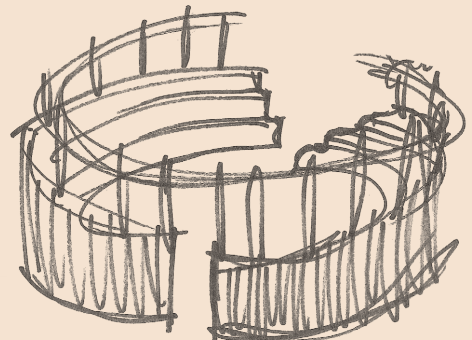
SCENOGRAFISK VERKAN - ANTECKNINGAR FRÅN ANALYS

Rörelsen parallellt fram och tillbaka längs rampen i relation till Tegelhuset och uteplatsen ger en bra översikt över uteplatsen och bron och omgivningen. Formen gör det okonstlat att spana ut från olika håll, en ska ju ändå röra sig som rampen är byggd. Den goda utsikten över uteplatsen gör att jag får associationer till antikaens amfiteatrar.

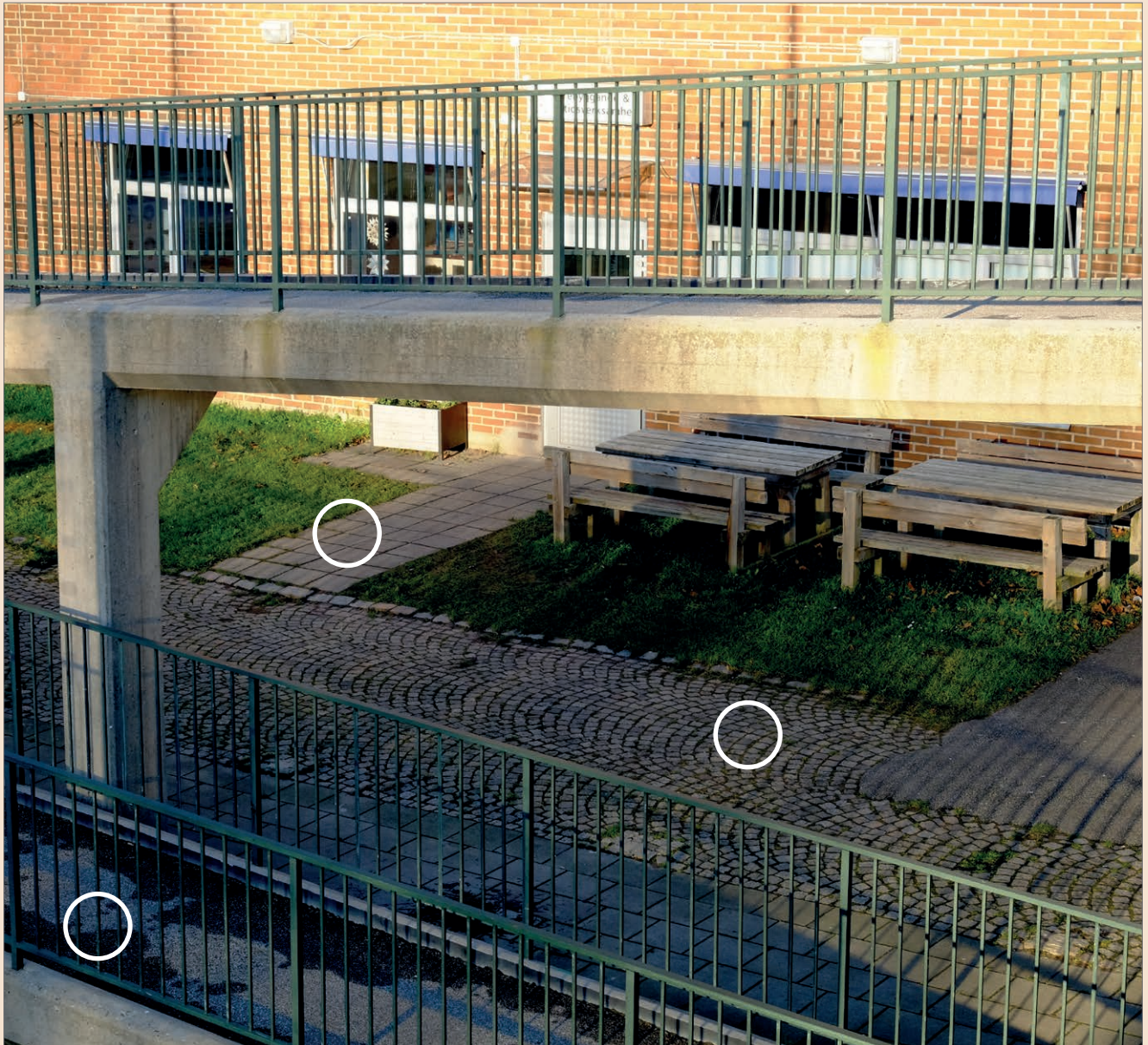
De olika nivåskillnaderna bildar plattformar där skådespelet på uteplatsen kan upplevas från ovan men, till skillnad från amfiteatern, är närheten till platsen nedanför så nära att det går att delta i skådespelet. Rampen är liksom både *i* och *utanför* platsen. Parkborden och basketplanen är vad platsen erbjuder. Sitta, hoppa, springa. Uteplatsen är långsmal, så att gå över platsen är snarare att gå längs den, vilket kräver ett uppenbart mål för att inte kännas konstlat. Oavsett om en kommer från Rosens röda matta, i samma plan som uteplatsen, eller om en kommer från rampen eller trappen står en inför valet att gå förbi eller delta. Inga mellanting. Mellantinget är rampen.

Figur 27
SCENOGRAFI

Från rampen skapas en tredje dimension av uteplatsen på husets södra sida. Nivåskillnaderna skapar plats för att "delta på distans", likt åskådare på läktare och skådespelare på scen. Med uteplatsen som scen så kan en röra sig på rampen och få en inblick i den scen som utspelar sig där nere och som en själv senare träder in i på väg till fritidsgårdens södra entré.

Figur 28
RAMPENS, FRITIDSGÅRDENS UTEPLATS

Vy från södra bron med rampens två nedåt-/uppåtstigande nivåer i förgrunden och uteplatsen med den södra entrén i bakgrunden. De olika nivåerna är likt läktarplatserna på en amfiteater.

○ Exempel på upprepande mönster,
(se s.46-47)

TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

PLATS FÖR UNGDOMAR

Som tidigare beskrivet i inledningen till det här arbetet så hamnar lätt ungdomar mellan stolarna som varken barn eller vuxen. Detta mellanskede i livet är en fas av lärande och utveckling inför livet som vuxen. (Owens 2002) Denna tu-het gör att en inte kan anta att ungdomar relaterar till miljöer på vare sig det sätt barn eller vuxna gör, men forskning eller andra referenser om "hur ungdomar relaterar till sin omgivning" är få. (läs mer under *Vidare forskning*, s.109) Istället får en utgå ifrån vad som kännetecknar denna livsfas: identitet och gemenskap och vart detta tar plats.

IDENTITETEN, PLATSEN OCH GEMENSKAPENS BETYDELSE

"Varför är det så viktigt att ha en identitet?", frågar sig Nader Ahmadi i *Om jag uppfattningens betydelse för tolkningen av sociala normer* (1998). Identitet är ett begrepp som används för att förstå vem en är och vilka andra är i relation till sig själv. Identitet är därför ett relativt begrepp för att hitta olika markörer som indikerar likheter och/eller skillnader hos andra personer eller grupper. Exempelvis kan vuxna avläsa ungdomar som en homogen grupp vars identitet enkom beskrivs under identiteten *ungdomar*, detta till trots att ungdomar skiljer sig mycket åt. (Hopkins 2010) De olika identiteterna består av en sammanhållen och komplicerad överlappning som gör personer till unika individer.

Hopkins beskriver relativiteten av identitet utifrån tre olika kategorier; identitet sammanfattas som (1) *hur individen kommunicerar sin identitet till andra*, (2) *hur identiteten uppfattas av andra*, och (3) *hur identiteten påverkar och påverkas av den geografiska platskontexten*. (Hopkins 2010) Detta liknar Johanssons (2006) teori om att identiteten formas i skärningspunkten mellan det subjektiva och objektiva möjligheterna och begränsningarna. För individen, på ett subjektivt plan, består identitet av drömmar, längtan, val och möjligheter, medan mer objektiva faktorer består av den yttre världen med sociala- och materiella hinder som påverkar de subjektiva yttringarna. (Johansson 2006) Med andra ord kan detta sammanfattas av att identiteten både grundar sig i, och påverkas av, andra omgivande individer i den geografiska kontexten hen och andra befinner sig i.

Genom antagandet att ungdomar relaterar till sin omgivning på andra sätt än barn eller vuxna så kan en också anta att ungdomar, möjligtvis, relaterar till sin omgivning *delvis som barn* och *delvis som vuxna*. Kenneth Olwig (1991) beskriver i en

akademisk artikel hur barn skapar en speciell relation till sin boende- och uppväxtmiljö. Under barndomen skapar individen en stark förankring till sin uppväxtmiljö som består resten av livet. Som ungdom och vuxen kommer individen i kontakt med nya platskontexter men uppväxtmiljön under barndomen är viktig som grund för hur individen senare identifierar sig och genom den geografiska kontexten, som svar på frågan *vart* en kommer ifrån. (Olwig 1991)

Generellt sett så skapas detta speciella band till uppväxtmiljön oavsett om samhället och omgivande vuxna definierar miljön som bra eller dålig. Barn har en förmåga att läsa in kvalitéer som den vuxne är oförmögen till, en anledning till det är att fysiska objekt, för barnet, laddas med värde och mening som den vuxne inte längre är kapabel till, allt för påverkad av samhället och andra referenser. Dessa fysiska ting blir senare i livet fixpunkter för minnen. (Olwig 1991) Barnet är därför, med andra ord, mer opåverkad av hur en god miljö bör vara och är i nuet mer än oroar sig för en kommande framtid. Detta är en stor skillnad till hur ungdomar hanterar platser och boendemiljö kopplat till den egna identiteten och framtidsutsikterna.

Precis som ungdomars identitet kommer influera och blir influerade av specifika platser, så är också platsen i fråga där ungdomen uppehåller sig på en identitetsmarkör både för denne själv och för andra. (Hopkins 2010) Identitetsmarkören i form av platsen ungdomen uppehåller sig, var denne bor, vilken skola denne går i är, förutom identiteten i dessa platser, också i relation till *vart* denne inte är eller deltar. Platserna och identiteten blir därför markörer för *vart* individen har sin tillhörighet och *vart* denne inte har tillträde. (Hopkins 2010) Plats kan därför tolkas som en lika viktig identitetsmarkör som exempelvis kön, ålder, etnicitet, kultur eller religionstillhörighet.

Under utvecklingen från barn till vuxen prövas rådande traditioner och normer som ungdomar, både som individ och som grupp, kommer i kontakt med. Ungdomars sätt att pröva och ifrågasätta är samtidigt del av att driva en utveckling av normer och traditioner i samhället framåt. (Johansson 2006) Utvecklingen är, därför, kopplad till var individen befinner sig och vilka hen möts av. Ett exempel på norm som både prövas och ifrågasätts är könsnormer baserat på de binära könen kvinna respektive man, normer som också uttrycker sig rumsligt i fysiska rum. I min kandidatuppsats (Radinger 2018) genomförde jag ett antal observationer av tonåringar kring ämnet. Mitt kandidatarbete gick ut på att studera *om* och, i så fall, *på vilket sätt* som de individer jag observerade tog sig an och använde platser genom sociala konstruktioner kring de binära könen.

Arbetet var ett mindre arbete och hade jag gjort om studien idag hade den, säkerligen, sett annorlunda ut. Arbetet var inriktat på specifikt genus och tonåringars rumsanvändning men där intersektionalitet inte använts som en analysmetod för att bredda undersökningen och sättet observationerna genomförts. Att bedöma individers könstillhörighet genom observation är både svårt men mest av allt problematiskt av etiska skäl. Jag vill lyfta denna självkritik för att eftersom arbetet var av ett mindre slag under en

kort tidsperiod, fler observationer och undersökningar skulle behöva genomföras för att få ett helt tillförlitligt resultat. Men med det sagt blev ändå resultatet tydligt: resultatet av undersökningen är att ja, det uppvisades skillnader i rumsanvändning utifrån könsnormer och att det syntes som mest tydligt på det sätt som tjejer respektive killar umgicks på.

Tjejer uppvisade i högre grad fysisk passivitet i sitt i anspråkstagande av platser medan killar tog sig an platser genom fysisk aktivitet. Killar umgicks allt som oftast kring exempelvis idrotts relaterade aktiviteter, medan tjejer i högre grad sysselsatte sig med relationsbaserade aktiviteter i form av exempelvis samtal och häng. Båda grupperna gjorde såklart undantag, beteendena är inte satta i sten. Killar i grupp kunde, exempelvis, stanna upp sitt bollspel för att prata tyst med varandra och tjejer i grupp kunde, exempelvis, rusa upp mitt i ett samtal för att brotta ner (på skoj och under glada skrik) en annalkande vän och sedan återta samtalet som hölls liggandes på en konstgräsplan. (Radinger 2018) Detta resultat är, trots kritiken, intressant att ta med sig in i gestaltungsförslaget till Tegelhusets fritidsgård.

Resultatet betyder inte att kvinnor är från venus och män är från mars, snarare säger det att tjejer och killar (utifrån den sociala konstruktion av binära kön) hänger sig åt olika typer av aktiviteter när de umgås- både i separerade som blandade könsgrupper. Detta kan vara något som är bra att ha i åtanke när en skapar platser som ska användas av olika individer med olika identitetsmarkörer. Utifrån Johanssons (2006) resonemang om det prövande av normer som präglar ungdomen så kan resultatet av min egen studie komma att förändras i framtiden.

Kroppen är viktig identitetsmarkör för ungdomar, menar Hopkins, bortsett från könstillhörigheten så använder individer kroppen för att signalera till andra och bekräfta sig själv genom olika identitetsbekräftande attribut. Kläder, frisyrier, smink, tatueringar, piercingar, smycken och accessoarer används för att markera identitet. (Hopkins 2010) Precis liksom sättet att röra sig, använda platser eller placera sig i en viss typ av miljö gör kroppen till en högst väsentlig del av identitetsskapandet och, som tidigare nämnts, prövandet av normer och identitet och ifrågasättandet av traditioner satta av vuxenvärlden. (Hopkins 2010) Frågan i inledningen till det här avsnittet som Ahmadi (1998) ställer sig ("Varför är det så viktigt att ha en identitet?" (Ahmadi 1998)) svarar han själv med: "en identitet ger en person en fast punkt i hennes omgivande universum och en grund att stå på; möjliggör för denna att känna tillhörighet och förstå sin plats i sin omgivning". (Ahmadi 1998, s.81) Utifrån detta kan en möjligtvis anta att utan att få hävda och pröva sin identitet och rådande normer så tappar också ungdomen sina möjligheter att förstå och känna tillhörighet till andra människor och sin omgivning. Identitetsutvecklingen är därför vitalt för att som småningom växa upp.

MÅENDE OCH TRYGGHET GÅR HAND I HAND

Det som upprepats i arbetet så här långt är den fas i livet som ungdomsåren går ut på, en fas av utveckling och förberedelse inför vuxenlivet, men denna utveckling är också påverkad av den platskontext som ungdomen befinner sig i under både barndomen och ungdomsåren. (Hopkins 2010; Johansson 2006; Olwig 1991) Ett gott liv under ungdomsåren ger individen förutsättningar till att utveckla ett positivt samspel med andra människor, samspela med sin omgivning och tillgodogöra sig sin utbildning - förutsättningar som är vitala för ett gott vuxet liv. Unga har inte själva möjligheterna att påverka vart de bor och vilka deras vardagsmiljöer är, och lär sig för livet i den miljö som familjen har möjligheter att bosätta sig i. (Stigendal & Östergren 2013)

Under teorisökandet har ett nytt samband belysts, åtminstone för mig, mellan mående och trygghet - att psykiskt och fysisk livskvalité går hand i hand med upplevd trygghet. Självskattningen varierar också beroende på exempelvis bostadsområde och social position i samhället, samt identitetsmarkörer som nämns i tidigare avsnitt (*se avsnittet Identiteten, platsen och gemenskapens betydelse, s.58-60*) som kön, sexualitet, kultur eller ålder. Det viktigaste för barn och ungas hälsa är en miljö som stödjer deras utveckling, då menas alla de miljöer som individen vistas i. (Stigendal & Östergren 2013) Miljöerna spänner sig från det egna hemmet, platser som besöks under ungdomens fritid, skolan. Detta tillsammans med individens sociala relationer, familjens ekonomiska förutsättningar och familjens levnadsvanor skapar förutsättningarna för resten av livet. (Stigendal & Östergren 2013)

I avsnittet *Platskontexten* (*se s.32-41*) presenterades statistik från trygghetsmätning i Rosengård, Malmö och Sverige i sin helhet. (*se Figur 10, på s.36*) Statistiken, från 2008, visar att en majoritet (55%) av befolkning i Rosengård (tillfrågade i åldersspannet 18-80 år) upplevde låg tillit till andra människor. I jämförelse till Malmö, respektive Sverige, i samma studie där 40% befolkningen, respektive 26%, svarade att de upplevde låg tillit till andra människor. (Stigendal & Östergren 2013) Statistiken känns mörk men i samband med nya undersökningar syns en positiv utveckling.

I samband med undersökningar i och med Malmö stads åtgärdsprogram *Hej Rosengård!* (2011) framkom det genom trygghetsmätningar att Rosengård var en av de stadsdelar i Malmö där tryggheten förbättrats mest (i jämförelse till trygghetsmätningen 2007). I trygghetsskalan gick trygghetsindexet från 3,21, 2007, till 2,82, 2010. Trygghetsindexet är uppdelat i 6 nivåer där 1 är det tryggaste möjliga och 6 är alarmerande påtagligt problem. Nivå 3 beskrivs som "Ganska påtagligt problem" och nivå 2 som "Inte särskilt påtagligt problem". (Malmö stad 2011) Statistik med resultatet i trygghetsindex från Malmös olika stadsdelar är inte beskrivet i polisens senaste *trygghetsundersökning* i Malmö från 2018, men det går istället att utläsa

att en förbättring på nästan samtliga av de kategorier som bedöms mellan åren 2012 till 2018. (Polisen 2017)

Den negativa berömmelsen, som nämnts tidigare i arbetet, som präglar synen på ungdomar är dubbelsidig. Ungdomar är den åldersgrupp som har störst benägenhet att begå brott men också den grupp som löper störst risk att bli utsatt för brott. (Hopkins 2010) Föräldrars oro över att sina barn riskerar att drabbas kan leda till att ungdomar blir marginaliserade till att få vistas ute efter restriktioner som, exempelvis när ungdomen ska vara hemma på kvällen eller att inte få gå till platser som anses otrygga. Ungdomar kontrolleras av föräldrarnas oro ute, kontrolleras i hemmet samt i skolan och effekten att offentliga platser ger ungdomar möjligheten till att fritt verka utan krav. Offentliga platser erbjuder utrymme att socialisera och hänga med vänner utan det vakande ögat från föräldrar eller exempelvis lärare. (Hopkins 2010; Bergström 2000)

Somliga ungdomar löper större risk att utsättas för brott än andra; individer som tillhör en etnisk minoritet, har en sexuell läggning som avviker från heteronormen eller cis-normativa uppfattningar om könstillhörighet samt individer som lever i utsatta områden. (Hopkins 2010) På grund av detta varierar individers trygghet i hög grad beroende på flera olika faktorer. Förutom ovan nämnda spelar också genus, funktionsvariationer, religiös åskådning, kulturella ideologier och socioekonomisk status in, skriver Boverket (2019a) i en rapport rörande brottsförebyggande och trygghetsskapande perspektiv. Intersektionalitet behöver tillämpas under diskussionen om miljöers påverkan på individers upplevda utsatthet och rädsla även om det är svårt att finna exempel på konkreta fysiska åtgärder för att möta intersektionella trygghetsskillnader. (Boverket 2019a)

Nu vänder vi blicken ett tag från trygghetsundersökningarna och går istället in och ser till hälsa och livskvalitet. Enligt en studie från 2012 uppger de allra flesta av Malmös skolelever att de mår bra, men att andelen elever med psykiska- och/eller somatiska besvär ökar ju högre upp i åldrarna ungdomarna är och är som störst i gymnasieåldern. Denna företeelse skiljer sig inte från övriga Sverige men andelen individer med besvär varierar ändå mellan Malmös olika stadsdelar. (Stigendahl & Östergren 2013) Variationen ligger på 1-27% bland flickorna, respektive, 15-37% bland pojkarna mellan de stadsdelarna med minst, respektive, störst andel barn och unga med psykiska- och/eller somatiska besvär. (Stigendahl & Östergren 2013)

Generella mönster, gällande för hela landet, uppkommer i flera källor, exempelvis mellan tjejer och killar (Stigendahl & Östergren 2013; Blomdahl 2017) men skillnaden uppvisas också mellan ungdomar med svensk eller utländsk bakgrund samt mellan olika socioekonomiska områden. Tjejer, ungdomar med utländsk bakgrund eller ungdomar från låga socioekonomiska förhållanden skattar sin livskvalitet lägre, i jämförelse till killar, ungdomar med svensk bakgrund och

ungdomar från områden med hög socioekonomiskt kapital. (Blomdahl 2017; Boverket 2019a; Stigendal & Östergren 2013) Om trygghetsmätningarna och den självskattade hälsan och livskvalitén jämförs så syns samband mellan trygghet och hälsa; mönstren av dålig självskattad hälsa och låg tillit följer samma mönster, respektive hög självskattad hälsa och hög tillit.

Ett konkret exempel på sambandet för ungdomar är kopplingen mellan *upplevd hälsa* och *rädslan för att gå ut kvällstid*. (Blomdahl 2017) Särskilt tydligt är det hos specifikt tjejer som både i högre grad upplever otrygghet samt sämre hälsa och livskvalitet än killar generellt. De som upplever generell rädsla och otrygghet skattar också sin hälsa och livskvalitet som ”inte bra”. (Blomdahl 2017) Genom detta kan man anta att för att främja trygghet behöver också aspekter som kan främja individers livskvalitet stärkas.

Som tidigare nämnt i det här avsnittet så är en god start i livet en viktig förutsättning för ett långt liv med god hälsa och välbefinnande. En god hälsa under barn- och ungdomsåren ger goda förutsättningar för ett hälsosamt liv, hela livet. När barn och unga växer upp utsätts de för konsekvenserna av hur olika samhällsstrukturer fungerar. Boendemiljön blir en viktig del av vilka samhällsstrukturer som barn och unga kommer i kontakt med och får, därav, stor påverkan på individens utveckling. (Stigendal & Östergren 2013; Hopkins 2010) Andelen med dålig självskattad hälsa skiljer sig mellan Malmös stadsdelar vilket understryker den variation av förutsättningar som finns i stadsdelarna. (Stigendal & Östergren 2013)

Malmökommissionens slutrapport *Malmös väg mot en hållbar framtid* (Stigendal & Östergren 2013), visar på flera intressanta analyser kring sambandet hälsa och trygghet. De poängterar sambandet mellan hälsa, levnadsvillkor och social position i samhället och beskriver det schematiskt. (se Figur 29, s.64) Social position inbegriper tillgångar i relation till social status, exempelvis inkomst, utbildning, bostad och arbete, såkallade *sociala bestämningsfaktorer*. Sambandet mellan social position och levnadsvillkor är flera, exempelvis fysiska omständigheter som individers vardagsmiljöer och miljöernas påverkan på olika beteenden kopplat till hälsa. Konsekvenserna blir, som de påvisar genom hela rapporten, att risken för ohälsa är störst bland de individer som lever under vissa levnadsvillkor kopplat till den sociala positionen i samhället. Konsekvenserna av hälsa/ohälsa påverkar därefter i sin tur också social position och levnadsvillkor för individen. (Stigendal & Östergren 2013)

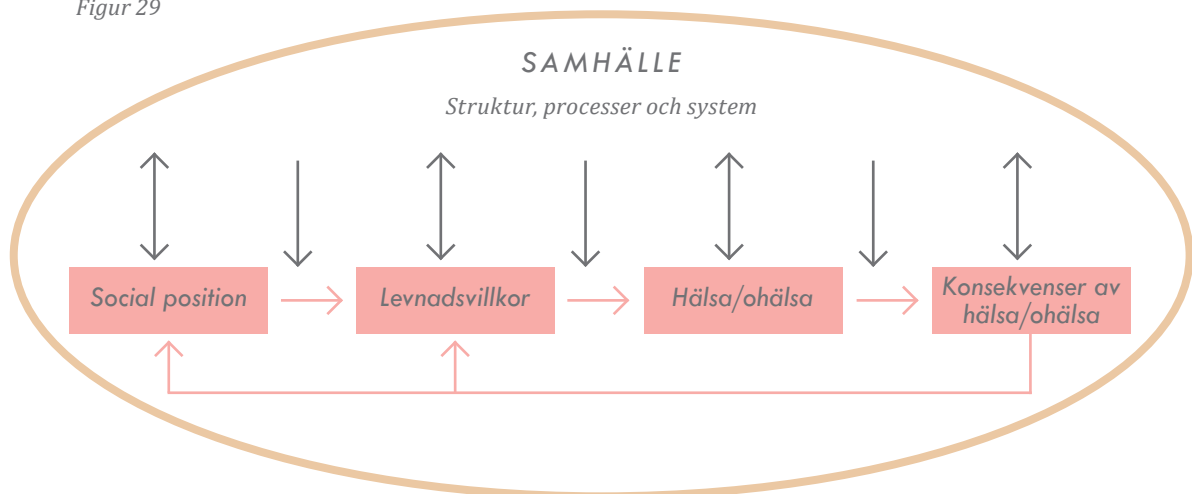
Med andra ord så skapas en positiv eller negativ spiral då konsekvenserna återverkar på individens förutsättningar till hälsosamma levnadsvanor. Konsekvensernas återverkning är grunden, menar Malmökommissionen (2013), till att betona vikten av att öka individers delaktighet och inflytande för att minska ohälsans sociala ojämlikhet när det kommer till att ha möjligheten att påverka sin situation

på individuell nivå. (Stigendal & Östergren 2013) Detta samband är intressant för det här arbetet av flera skäl.

Sambandet är intressant för arbetet eftersom det belyser den komplexitet kring hälsa, fysisk som psykisk, och trygghet som upplevelse. Platsen för projektet kan, utifrån detta, därför inte inrymma lösningar som kommer göra allting bra. Ämnen inom landskapsarkitektur och stadsplanering (den kår som jag känner mig benägen att uttala mig kring eftersom jag är en del av den) som allt som oftast fokuseras på är att skapa trygga platser och rekreation som innebär både mental avkoppling och fysisk motion. Kärnan i sambandet är att båda dessa delar behöver främjas för att skapa samhällen där alla har förutsättningar till ett gott liv. Relevansen i det här arbetet är att ta med sig vetenskapen av sambandet in i gestaltningsförslaget till fritidsgårdens utemiljö. Med vetenskapen i bakhuvudet så kan platsen utformas utifrån dels den fysiska-, dels den sociala- och dels den samhällsmässiga strukturen som påverkar människors upplevelse och användning av platsen.

Boverket (2019a) och Malmökommissionen (2013) ger förslag på hur trygghet kan främjas. Malmökommissionen (2013) ger förslag på hur politiker eller samhällsintresserade kan gå tillväga för att främja utvecklingen av ett socialt hållbart Malmö genom att fokusera på malmöbornas hälsa och välbefinnande, med utgångspunkt från de faktorer som de påverkar hälsa och trygghet som presenterat i det här avsnittet. (Stigendal & Östergren 2013) Det övergripande målet är att "Skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen". (Stigendal & Östergren 2013, s.10) I rapporten ges förslag på åtgärder, 72 stycken, och sammanlagt 24 mål för att öka den sociala hållbarheten. (se Figur 30, s. 65)

Figur 29

Omarbetat diagram efter Malmökommissionens förklaringsmodell över sambanden mellan hälsa och social hållbarhet. (Stigendal & Östergren 2013, s.30)

Boverket (2019a) beskriver i rapporten *Brottsförebyggande och trygghetsskapande perspektiv och åtgärder i samhällsbyggnadsprocessen*, att det går att genom god arkitektur och planering förebygga och förhindra brott, och därmed öka tryggheten. De sammanfattar detta i nio slutsatser för hur tryggheten kan öka nationellt genom arkitekturen som grund, varav tre är särskilt intressanta för det här arbetet men som också motiverar varför en uppdatering av platsen är viktig (utifrån vad som hittills har presenterats i kapitlet). Boverket (2019a) poängterar, bland annat, att dåligt underhållna miljöer påverkar människors upplevelse av säkerhet och risken att bli utsatt för brott och att renovera och underhålla byggnader och utemiljöer kan vara en effektiv åtgärd i områden där brottsligheten är hög eller där oron är stor för att bli utsatt. (Boverket 2019a) Detta är relevant med hänvisning till de trygghetsmätningar (se s.36-37, där *Rosengård är särskilt utmärkande*) som gjorts samt utifrån det material som presenteras i kapitlet *Platsanalyser* (s.42-57).

VARFÖR FRITIDSGÅRDEN ÄR SÅ VIKTIG

Fritidsverksamheter, som fritidsgårdar i allmänhet och Tegelhuset i detta fall, är en viktig plats dit ungdomar kan söka sig på egen hand, och obundet, och möta positiva förebilder som bildar trygga länkar till resten av samhället, skriver Marcela Bravo och Eva Britt Lönnback i *Invandringskrisen eller Det förlorade paradiset* (1998) där de presenterar några viktiga förebyggande åtgärder för en god uppväxt under ungdomsåren. (Bravo och Lönnback 1998) Platsen blir därför, precis som också skola, fritidsaktiviteter och andra sociala sammanhang, en viktig plats där ett socialt kapital främjas. Denna teori vittnar även Malmökommissionen (2013) om som förklarar socialt kapital som en viktig faktor för att skapa trygghet i bostadsområden.

Det sociala kapitalet byggs upp av sociala interaktioner mellan människor och en vi-känsla inom boendeområdet. För att möjliggöra detta behöver den fysiska miljön inbjuda och stimulera till spontana- och planerade aktiviteter så att människor kan delta och mötas i de gemensamma rummen. (Stigendal & Östergren 2013) Denna typ av möten är något som Malmökommisionen också poängterar som ett mål för att främja en socialt hållbar utveckling av Malmö (se *Figur 30*).

Fritidsgården är en plats som har en betydande roll som förebyggande strategi för att hjälpa ungdomar med en trygg och stabil identitetsutveckling, särskilt för

Figur 30

MÅL

- Stärk alla barns och ungas möjligheter till inflytande och delaktighet.
- Minska hemlöshet, trångboddhet, dåliga bostadsförhållanden och dålig yttre miljö för barn och unga i Malmö.
- Stadsplanering ska bidra till att stärka tilliten och främja goda och tillgängliga miljöer och mötesplatser som inbjuder till delaktighet.

ÅTGÄRDER

- Ta fram ett handlingsprogram för att åtgärda brister i miljön.
- Skapa fler lättillgängliga mötesplatser, speciellt i områden med stor trångboddhet.
- Stadsplanering ska bidra till att stärka invånarnas delaktighet och inflytande. (Stigendal & Östergren 2013, s.137-138)

ungdomar i ett mångkulturellt samhälle och med dubbla kulturtillhörigheter. (Bravo & Lönnback 1998) Liksom Bergström (2000) är inne på (*se .41*) så nämner Bravo och Lönnback också, bland annat, betydelsen av utvecklandet av mötesplatser för ungdomar vilket bidrar med att minska risken för att ungdomar istället uppehåller sig och försätter sig i riskfyllda situationer och miljöer. (Bravo & Lönnback 1998; Bergström 2000) Det tidigare nämnda revolterande, ifrågasättandet och prövandet som präglar ungdomsåren är en naturlig del av utvecklingen från barn till vuxen (Hopkins 2010; Johansson 2006) men kan också göra att ungdomar ibland hamnar snett (Hopkins 2010).

Fritidsgården som mötesplats är därför en viktig plats dels för främjandet av ungdomars sociala kapital och där det finns positiva förebilder, på individnivå utifrån Bravo och Lönnback (1998), och dels för att skapa vi-känsla och tillit, på både individ och samhällsnivå utifrån Malmökommissionens (2013) rapport. Det är utifrån detta viktigt att inte glömma vilken viktig funktion fritidsgårdar, och Tegelhuset, har både i samhället i stort och för ungdomar individuellt.

En specifik åtgärd som Bravo och Lönnback (1998) nämner kring fritidsgårdars brottsförebyggande funktion är att de skapar ett stabilt forum som tar fasta på ungdomars kreativa förmåga som samtidigt uppmuntrar till ett engagerat deltagande. (Bravo & Lönnback 1998) Fritidsgården Tegelhuset är redan en plats som har just de kvalitéerna. Tegelhuset är en mötesplats där just kreativitet i olika former står i centrum.

Malmö stad beskriver i sin översiktsplan att en viktig prioriterad inriktning är att utveckla och främja stadens offentliga platser till kulturella och demokratiska arenor. (Malmö stad 2018b) Tegelhuset är som beskrivet en viktig plats på flera samhällsnivåer och genom att vidareutveckla det koncept och kvalitéer som fritidsgården redan har skulle kunna ses som ett fortsatt arbete i samma riktning som Malmö stad (2018b) nämner. Eftersom barn och unga inte har möjlighet att påverka vart de växer upp är deras möjligheter till inflytande och delaktighet i deras vardagsmiljöer av stor betydelse (Stigendal & Östergren 2013) och därför skulle satsningar på fritidsgårdar, generellt sett, kunna motiveras av dess innebörd som demokratisk arena.

Malmö stad (2018b) menar att samhället idag blir allt mer fragmenterat och genom att arbeta för att skapa och främja arenor av dessa slag så kan denna utveckling begränsas. (Malmö stad 2018b) Detta sammanfaller också med Ghilardis (2019) teori att de kreativa förmågorna inom staden bör tas till vara på och ges plats och utrymme att utvecklas, både individuellt och för att föra staden framåt. (Ghilardi 2019)

PLATS FÖR NUTID OCH FRAMTID

I det inledande kapitlet om begreppet social hållbarhet beskrivs det hur ordet *hållbarhet* rymmer begreppet tid och att i det här arbetet eftersträvas en hållbar utformning. (se *Bärande begrepp*, s.28) Ian McHarg (1967) förklarar att designern lever i tron om att hans arbete är *absolut* när designen har byggts och att den planerade formen kommer att förbli permanent. Men sanningen är den motsatta, varje plats som skapas modifieras av dess användare på något vis inom sinom tid. För varje plats kommer att ha en framtid och över denna framtid har designern ingen kontroll. (McHarg 1967)

Ståle Holgersen, kulturgeograf vid Uppsala universitet, skriver i sin bok *Staden och kapitalet - Malmö i krisernas tid* (2017) om de olika kriser som Malmö har mött. Han menar att Malmö har "byggts sig ur kriser" och att Malmös industriella historia kan lära oss att det inte nödvändigtvis är en god idé att bygga efter gårdagens efterfrågan. (Holgersen 2017, s.258-268)

"Fastän världen är i konstant förändring och att dessa förändringar sker allt snabbare, är det inte så att man börjar varje dag med ett blankt ark. Vi lever i spänningen mellan å ena sidan nya - förändringar, innovationer och revolutioner - och å andra sidan det mer permanenta med de underliggande strukturerna, såväl ekonomiska som sociala och politiska." (Holgersen 2017, s.261)

Under studierna av Rosengård, Malmö och miljonprogrammets historia har dilemmat, som också Holgersen beskriver icitatet ovan, framkommit att bygga och planera för nutida ideal är, kanske, inte alltid den mest hållbara vägen på längre sikt. (se *avsnittet Platskontexten*, s.32-41) Men å andra sidan är framtida ideal och förutsättningar svåra att sja. McHargs beskrivning av landskapsarkitektens eller planerarens illusion av "den färdiga planen" är med andra ord ofärdig i den meningen att platsen är i ständig förändring.

I arbetet har jag valt att definiera begreppet *social hållbarhet* utifrån, bland annat, FN:s hållbarhetsmål, Agenda 2030, och de delmål som är särskilt intressanta för det här projektet. (FN 2015) (se *Bärande begrepp*, s.28) Att arbeta med hållbarhetsmålen, även i den lilla skalan, kan vara ett sätt att förstå hur sammanlänkad världen är. Malmö stad beskriver i sin översiktsplan (2018b) att staden är mer än bara kommunens gränser - det som sker i världen påverkar också staden; exempelvis migration, konflikter och klimatförändringar. Nationella och internationella beslut påverkar staden lokalt. (Malmö stad 2018b) Det är en globaliserad värld vi lever i och Malmö och Rosengård är en del av detta globala sammanhang.

När en plats byggs om eller skapas så påverkas inte bara platsen i sig utan också där de nya materialen brutits eller vuxit, samt det material som rivs ska hanteras och, förhoppningsvis, återvinnas. Som nämnt tidigare i inledningen så innebär

Figur 31

NATUR-PARK SCHÖNEBERGER SÜDGELÄNDE, BERLIN

Inspiration från naturparken Schöneberger Südgelände park i Berlin. Den illegalt målade betongmuren kontrast till vegetationens höstfärger förstärker båda elementens starka färger. Murens hårda former mjukas upp av det vilda och transparenta i de flerstammade träden.

social hållbarhet även miljöperspektivet. Malmö stad poängterar i översiktsplanen (2018b) att miljöaspekter alltid har hög prioritet för planeringen av staden, det är en nödvändighet för att säkra och tillfredsställa människors behov inte bara idag utan också i framtiden. Samtliga hållbarhetsmål samverkar och ett kan inte uppnås utan att också arbeta för de andra. Att arbeta med miljömässig hållbarhet kan användas som en metod för att bidra för social hållbarhet. (Malmö stad 2018b)

”Utan fungerande ekosystem finns inga förutsättningar att nå ekonomisk och social hållbarhet. Att utveckla ekologiskt hållbara system och strukturer kräver goda ekonomiska villkor. Ekonomisk tillväxt är en förutsättning för att skapa arbetstillfällen vilket ökar den sociala hållbarheten.” (Malmö stad 2018b, s.12)

Social hållbarhet är ett brett begrepp som innefattar många aspekter att balansera mellan för att motivera en ombyggnation eller tillägg till en redan befintlig plats, som i detta fall. Den nya formen är i en ständig interaktion med plats och människor, och förr eller senare kommer en ny oplanerad förändring av formen att ske. (McHarg 1967) Det är svårt att förutsäga hur ungdomar nu och i framtiden kommer att ta sig an världen både fysiskt och socialt eftersom ifrågasättandet och prövandet är så påverkat av samtidens form och den geografiska kontexten och kulturen. Ungdomar är inte heller en homogen grupp och användandet av fysiska rum skiljer sig åt mellan olika grupper och individer. (Johansson 2006)

Fritidsgården är en plats och en verksamhet som påverkas av de ungdomar som besöker och de fritidsledare som arbetar där. De behov, intressen och engagemang som människor skapar kommer att skifta över tid, därför är Holgersen, McHarg och Johanssons teorier av relevans för utformningen av fritidsgårdens utemiljö. En plats som tillåter och är möjlig att förändra, redan i utformningsskedet, skulle därför kunna stå sig aktuell under en längre tid, än en plats som utformas som en permanent och statisk enhet.

VERKSAMHETENS ÖNSKNING: ODLING & VÄXTER

I mitt möte med personal på Tegelhuset fick jag inblick i verksamheten. (se s.14-17) Tegelhusets fritidsgård är en mötesplats som bygger på gemenskap och som ger ett brett sortiment av olika typer av kreativt skapande för ungdomarna att botanisera bland. Inomhus finns musikstudio för, exempelvis, musik- och poddinspelning, det finns sy-atelje och verkstadsmöjligheter, samt filmstudio och dansstudio. (Malmö stad 2019b) Det finns många ställen att hänga på med möjligheter att delta både aktivt och passivt. Uteplatsen speglar idag inte den bredd av engemang, gemenskap och kreativitet som döljer sig på insidan.

Personalen jag träffade poängterade deras uppskattning av växter och odling och de hade gärna sett mer växter på uteplatsen för att göra den mer dekorativ. Vildvin som växer på den stora fasaden i söder tycker de mycket om när den får fina höstfärger.

Idag upplevs uteplatsen som en aning obebodd på grund av avsaknaden av växter. Vegetation, och kanske mest av allt träd, har en meningsskapande effekt i människors medvetande, både i dag och historiskt. Träd är mer än bara ett träd, träd har både idag och historiskt sett haft starkt meningsskapande värden för människor. Träd erbjöd människan ett naturligt skydd mot oväder och hotande faror, skriver Allan Gunnarsson i boken *Träd i urbana landskap* (2015). Han menar att kopplingen till utformningen av arkitektur och stadsbyggnad till trädets form och innebörd är svår att blunda för. Lövverket som tak, stammar till stolpar, och de grövre grenarna blev bjälklag. Inspiration från trädens grenverk inspirerade till gotikens katedralers utformning, med pelare och bågvalv speglar arkitekturen krontakets- och grenverkets former. (Gunnarsson, 2015)

Det är tydlig skillnad mellan den del av tomten som är fritidsgårdens och den del som andra verksamheter i byggnaden har till förfogande, den del med vildvinet på fasaden. Eftersom marken ägs och förvaltas av fastighetsägaren så kan svårskött växtmaterial som innebär större ekonomiska resurser att förvalta bli svårt att motivera, personalen jag träffat har också förklarat att omdaning av deras utemiljö behöver kunna rymmas i en liten budget. Tåligt och pålitligt växtmaterial som inte kräver allt för stora resurser att förvalta eller anlägga är därför att föredra.

Förutom de meningsskapande kvalitéer som träd skänker platser så är träd också en viktig del av stadens ekosystem; exempelvis som boplats för djur och insekter, för dagvattenhantering, vindreglering och för förbättring av luftkvalitet. Men det räcker inte alltid med ett träd för att uppnå ekologisk hållbarhet. Nyckelordet här är biologisk mångfald, något som kan arbetas med i olika skala. Exempelvis genom att välja växtmaterial med blomning över en längre tid på året vilket kan bidra till stora estetiska värden för människan samtidigt som det gynnar pollinatörer. (Deak Sjöman & Sjöman 2015, s.422-438)

Förutom trädets symboliska och ekologiska betydelse så påverkar de också uppfattningen och upplevelsen av rummet. Dagens stadsträd erbjuder skugga och ro för människan, träden speglar årstiderna och livets gång och på så sätt underhålls trädets symboliska kraft och betydelse. ”Trädet talar till oss genom sin resning och hållning, grenverkets vridningar och löv/barr-verkets färgskiftningar och olika sätt att sila solljuset.” skriver Gunnarsson (2015, s.34). Uteplatsen är idag öppen och ljus, en fin och varm plats de dagar då solen lyser och värmer på mot söderväggen. Läget har potential men det är inte alltid en vill sitta i sol, och ibland, om inte ganska så ofta, blåser det eller regnar. Träd och vegetation av olika slag skulle kunna, liksom Gunnarsson (2015) beskriver, kunna ge platsen fler kvalitéer än den öppna utformningen den har idag. Estetiska värden, som verksamheten på fritidsgården önskar, kan ges genom varierade habitus, blomning och blad som förändras under året.

Den föränderlighet som under föregående rubrik nämns ett flertal gånger kan också speglas i den variation som vegetation ger till platser. Deak Sjöman och Sjöman (2015) skriver i samma bok som Gunnarsson om denna föränderlighet som vegetation och träd bidrar med. Trädets uttryck och skala är föränderligt, trädet växer med tiden utefter dess förutsättningar och trädets ålder, liksom människors, bestämmer dess form. (Deak Sjöman & Sjöman 2015)

Naturlika planteringar kopplas ofta till otrygghetsupplevelser medan vegetation i mer ordnade former gör att utemiljöer känns trygga. I rapporten *Vegetationsstyrning för ökad trygghet* (2012) presenteras en sammanställning och analys av fyra särskilt viktiga egenskaper hos vegetation för trygghetsskapande åtgärder. 1) Vegetationen i förhållande till omgivande utemiljön, exempelvis om vegetationen begränsar belysningens effekt, slutna rumsligheter och avstånd mellan stråk och vegetation. 2) Orienterbarheten – vegetationen får inte begränsa siktstråk eller skymma eventuella flyktvägar. 3) Vegetationens genomsiktlighet – en aspekt som tas upp är att det är viktigt att kunna se in i vegetation mellan knä- och ögonhöjd för att främja trygghetsupplevelsen. Höga fältskikt upplevs som en barriär för eventuella flyktvägar. 4) Vegetationens karaktär och skötselnivå – Som tidigare nämnt upplevs prydliga karaktärer som trygga. Vegetation som inte underhålls tillräckligt upplevs som illa skött och upplevs därför som stökiga och otrygga. (Gunnarsson, Jansson, Fors & Kristensson 2012)

För ett långsiktigt perspektiv är det viktigt att ta hänsyn till hur träden som del av en gestaltning kommer att bidra till den rumsliga karaktären när trädet är fullvuxet. Exempelvis om den slutliga höjden kommer samspela med andra rumsliga element som byggnader eller omkringliggande landskap. Ett litet träd kan på fel plats göra att platsen känns öde och tom, medan ett stort träd på fel plats kan skapa en klaustrofobisk upplevelse och begränsa sikt så orienterbarheten försämras. Skalan för trädet i relation till människan och omkringliggande byggnader kommer påverka rummet och trädets betydelse. (Deak Sjöman & Sjöman 2015) Hur trädets symboliska betydelse, de ekologiska funktionerna samt de estetiska kvalitéer kommer falla ut på platsen är en fråga om kunskap. Med andra ord är det viktigt att ha kännedom kring det växtmaterial som en planerar att införa på en plats.

UNGDOMARS ÖNSKNING: IDROTT, KULTUR OCH HÄNG

Fram till nu har jag beskrivit ungdomar ur ett utifrån perspektiv som en vuxen, vilket också på många vis är oundvikligt. Redan i bakgrunden till arbetet beskrivs ungdomar, med Öresjö's ord, ha en negativ berömmelse genom sitt sätt att ta sig an världen. (Öresjö 2000) I bakgrunden till arbetet belyses den problematik som finns kring ungdomars användande av platser, att deras vistelse kan uppfattas som ett negativt inslag av andra grupper i samhället och att det inte gör att ungdomar är

välkomna att ta del av platser i samma utsträckning som vuxna och barn. (Öresjö 2000) Ungdomar har, med andra ord, ingen självklar rätt till egna platser och tar därför offentliga rum i bruk, där kan de umgås fritt och det finns annat socialt liv att ta del av. Offentliga platser har en viktig funktion eftersom det är en typ av platser ungdomar kan börja kvalificera sig till vuxenlivet. (Lieberg 1998)

Denna beskrivning av ungdomar är en beskrivning av ungdomar utifrån sett, och beskriver därför inte vad ungdomar faktiskt gör. I det här arbetet har jag, som beskrivit i avsnittet *Metoder och Material* (s.21-28) samt som kommer diskuteras vidare i *Dikussions-kapitlet* (s.102-109), inte haft direktkontakt med några ungdomar. Det här avsnittet kommer istället innehålla andra källor kring ungdomars fritid och intressen som används i arbetet med gestaltungsförlaget över fritidsgårdens utemiljö.

Så vad ägnar sig ungdomar åt? Enligt Ung livsstils (Blomdahl 2017) undersökning av högstadieungdomar i Malmö framkommer det att ungdomarna i Malmö, liksom i övriga landet, ägnar en stor del av sin fritid på sociala medier, via dator eller i mobilen, samt umgås med kompisar. (Blomdahl 2017, s.28) Vad ungdomar ägnar sig åt är viktigt för att kunna skapa en utemiljö som är användbar för dom ur ett brukarperspektiv. I *Figur 32* visas svaren som redovisas i Ung livsstils (2017)

Figur 32

VAD GÖR UNGDOMAR PÅ SIN FRITID?*

Surfat på nätet	8,5
Lyssnat på musik	7,3
Umgåtts med kompisar	6,6
Delta i olika communitys	5,4
Tittat på film/TV/serier	5,4
Spelat, pratat i mobilen, messat	4,9
Idrottat/motionerat/dansat	4,5
Gjort läxor	4,4
Spelat dator/tv-spel	4,2
Hjälpt till hemma	3,8
Läst böcker/tidskrift/tiding	1,8
Spelat musikinstrument eller sjungit	1,6
Fotat, målat, hantverkat, sytt mm.	1,2
Skrivit på egen blogg eller hemsida	0,4
Lyssnat på ljudböcker	0,3

*Tidsutnyttjande under den senaste veckan då frågan ställdes. Medelvärde i timmar. Flera saker kan ha utförts samtidigt. (Blomdahl 2017, s.28)

undersökning. Det är tydligt att de sociala samt kulturinriktade aktiviteterna är de som toppar listan med antalet spenderade timmar. Detta är något som också överensstämmer med tidigare nämnda källor som beskriver att ungdomar styrs mycket utav sociala sammanhang av olika slag (Hopkins 2010; Ahmadi 1998; Johansson 2006). Utifrån detta kan slutsatsen att möjligheten till socialt häng är en viktig aktivitet för ungdomar som också ska tas med i utformningen av ungdomsplatser, generellt, och i det här arbetet.

I samma undersökning ställdes frågan till Malmös ungdomar vad de ville att kommunen skulle satsa mer på. Frågan ställdes tillsammans med fasta svarsalternativ där alternativen som gavs var *Idrott, Fritidsgårdar/liknande mötesplatser för unga, Natur, Kultur och Föreningsverksamhet (inte idrott)*. De tillfrågade fick

rangordna de olika alternativen efter vad de tyckte var viktigast. (Blomdahl 2017)

Generellt för undersökning framkom det att *Idrott* var den alternativ som högstadieeleverna tyckte var viktigast men att de högst prioriterade alternativen skiljer sig åt mellan de som uppgett cis-normativ könstillhörighet i undersökningen. (Blomdahl 2017) Tjejer i undersökningen tycker, i jämförelse till killar, att *Kultur* är det som ska satsas på i första hand. (Blomdahl 2017) I tabellen kan man ändå se att *Idrott* är näst högst i prioriteringsordningen hos tjejer samt att tjejer har en jämnare procentuell fördelning mellan alternativen än killarna som har en tydlig majoritet som prioriterat *Idrott* högst. (se tabell i Figur 33)

Vidare i undersökningen går det att läsa att deltagande i idrottsföreningar varierar mellan Malmös olika delområden, där Rosengård har det lägsta föreningsdeltagandet bland högstadieeleverna i Malmö. Ett samband som presenterades ihop med dessa siffror var medelinkomsten för delområdena där också Rosengård har lägst medelinkomst i jämförelse till övriga områden. Ungdomar från olika socioekonomisk bakgrund har, trots skillnaderna i deltagande i föreningsverksamhet, ingen påverkan på vad som prioriterades högst av alternativen. Ungdomar från Malmös olika stadsdelar visade snarlika resultat i fråga om prioriteringen av alternativen som gavs. (Blomdahl 2017)

Kulturbegreppet har återkommit många gånger under arbetet; både som brottsförebyggande faktor i fritidsgårdars arbete (Bravo & Lönnback 1998) och som en meningsskapande och hälsofrämjande faktor (Stigendal & Östergren 2013). Men vad innebär egentligen kultur när det handlar om aktiviteter?

Enligt Nationalencyklopedin (Eriksson, Ek & Järv 2020) används ordet *kultur* ofta i bemärkelsen som lustfyllda upplevelser som människor ägnar sig åt av den enkla anledningen att det är kul eller givande. Exempelvis genom litteratur, musik, film eller konst. Det finns få saker som begränsar kulturbegreppet; även levnadssätt, seder och traditioner kan betraktas som kultur. Kanske är även idrott en sorts kulturell upplevelse och utövning av kultur. (Eriksson, Ek & Järv 2020)

Kulturstrategin är ett tillägg till översiktsplanen med syfte att "... Malmös hållbarhet ska stärkas med hjälp av konstnärliga och kulturella processer och uttryck." (Malmö stad 2017, s.5) och genom olika strategier uppnå stadens kulturpolitiska

Figur 33

MALMÖ UNGDOMARS ÖNSKADE SATSNINGAR*

<i>Idrott</i>	47%
<i>Kultur</i>	27%
<i>Fritidsgårdar</i>	26%
<i>Natur</i>	24%
<i>Föreningsverksamhet</i>	8%

MALMÖ UNGDOMARS ÖNSKADE SATSNINGAR* TJEJER RESP. KILLAR

	TJEJER	KILLAR
<i>Idrott</i>	32%	62%
<i>Natur</i>	23%	24%
<i>Fritidsgårdar</i>	29%	23%
<i>Kultur</i>	35%	18%
<i>Föreningsverksamhet</i>	8%	8%

*Andel i procent som placerat alternativet på första plats.

(Blomdahl 2017, s.19)

mål. Syftet med dokumentet är att fungera som ett stöd och inspiration till arbetet med utvecklingen av kulturfrågor.

I dokumentet underströk kommunen att barn och unga var en prioriterad målgrupp och att barn- och jämställdhetsperspektivet är särskilt viktigt. Kultur ger mening och skapar sammanhang för medborgare och ger samtidigt en ingång till deltagandeprocesser och medborgarinflytande. (Malmö stad 2017; Stigendal & Östergren 2013; Bravo & Lönnback 1998) Det är därför viktigt att utveckla kulturella arenor och tillgängliggöra konst- och kulturupplevelser för alla, oavsett position i samhället, kön, könsidentitet, etnisk tillhörighet, trosuppfattning, funktionsvariation, sexuell läggning eller ålder. För att nå alla behöver staden arbeta brett med kulturfrågor för att få ett brett utbud av upplevelser och aktiviteter på fler platser i staden. (Malmö stad 2017)

Med utgångspunkt från Ung livsstils (2017) studier av vad Malmös ungdomar ville att kommunen skulle satsa på framkom att *Idrott* och *Kultur* var de av alternativen som prioriterades högst, och i tredje hand fritidsgårdar. Om en ser till vad ungdomar spenderar sin fritid med så är socialt häng, både i det fysiska och i sociala medier, en stor del av deras liv. (Blomdahl 2017) Genom att möta dessa aspekter genom design av exempelvis möbler och aktiviteter så skulle uteplatsen kunna fylla ungdomars behov till socialt häng, kultur- och idrottsutövning.

UNGDOMAR OCH ARKITEKTUR

Konflikter som uppstår kring ungdomars användande av utemiljöer är för att de inte använder dem som designern eller vuxna tänker sig. Genom att möta ungdomars sätt att rekreera sig med hjälp av designen så accepteras det beteendet som annars ses som uppseendeväckande eller fel. Istället för att försöka kontrollera beteenden så kan designen verka inkluderande och accepterande gentemot dessa. (Owens 2002) Detta beskriver Patsy Eubanks Owens (2002) i en vetenskaplig artikel som belyser exkluderingen av ungdomar från offentliga platser och att designen kan vara ett sätt att visa för både ungdomar och andra målgrupper vilka som har tillträde till platsen och vilka som bjuds in till att få ta plats.

I artikeln *Arkitektur och design ska stödja vars och ens möjlighet att leva det livet vill*, i tidskriften STAD (2013), intervjuas arkitekten och konstnären Thérèse Kristiansson av journalisten Karin Anderson om estetikens funktion som antingen inkluderar och välkomnar eller exkluderar människor till att ta plats. Artikeln inleds med raden: ”Ännu råder modernismens rationella idé om skönhet som förhärskande estetiskt ideal i svenska städer”. (Andersson 2013, s.74) Det finns en problematik i detta förenklade sätt att tänka och planera staden, menar Kristiansson. Genom att bara tänka och planera för ett enhetligt sätt gör det till en omöjlighet att inkludera allas kroppar, behov, beteende och preferenser och då kommer inte alla människor

Figur 34
MULTIPLADS, KÖPENHAMN

Foto: Kajsa Andén

Videomollen/Multiplads under dagtid. Bollplanen inbjuder till både basket, fotboll och skate. Vid event kan den öppna bollplanen rymma stolar för filmvisning. En fast projektor finns som kan spela film på den permanent vitmålad filmduken på gaveln av huset. Flexibiliteten förlänger helhetsintrycket av att platsen är aktiv under längre tid på dygnet.

Foto: Multiplads, Köpenhamn (Andén, Kajsa 2016)

känna sig inkluderade att ta plats i det offentliga rummet. Hon framhåller vikten av människors behov att själva, och att se andra, såkallat "smutsa ner" och gå emot det modernistiska idealet av "rent och ordnat". (Andersson 2013) Med andra ord; att kunna varsebli andras stök skapar en förståelse för andras preferenser och vidgar tanken om vad skön estetik egentligen är – subjektiv.

Owens (2002) betonar, liksom Lieberg (1998), att ungdomar har både uppskattas och gynnas utvecklingsmässigt av att vistas på offentliga platser där det rör sig andra människor. Ungdomar uppskattar platser där många andra rör sig, som kring köpcenter eller stråk med många människor, men det är också av vikt att det finns plats att sitta. Viktigt är att det går att hänga i grupp och att möblemang inbjuder till att vara flera kring. Fasta bänkar som står en och en med gott om avstånd inbjuder inte till ungdomars användning, medan trappor eller möbler placerade i grupp eller bänkbord bjuder in. (Owens 2002)

Den styrande och tillrättalagda estetiken som Andersson (2013) nämner är också en antydning om att den arkitektur som förespråkas inte ger plats för exempelvis ungdomar. Lieberg (1998) beskriver ungdomars användande av *ickeplatser* liksom Andersson i följande citat:

"Det är i bostadsområdets utkanter och perifieri som fantasi och kreativitet kan få utlopp. Här inrättar de unga sina egna rum och rörelser – ofta i den yttre miljön – på grönområden och i parker. Här kan de experimentera med sina liv, iscensätta olika typer av starka händelser och upplevelser. En till synes meningslös "ickeplats" laddas med en helt annan innebörd. Detta möjliggörs genom att miljön inte är strukturerad och färdigplanerad. Förorternas många exempel på fantasilösa och trista "gräsöknen" blir ur de ungas perspektiv perfekta platser där det oplanerade och oförutsägbara kan ta form och finna rum." (Lieberg 1998, s.78)

Det betonas att det är utemiljöer som är särskilt viktiga, av både Owens (2002) och Lieberg (1998), för ungdomars utveckling, och i det föregående citatet beskrivs den typen av icke-struktur som Andersson (2013) också menar är viktig för alla människors möjlighet att ta del av offentlighetens utemiljöer.

Självfallet behöver det inte finnas en motsättning i dessa; ungdomsplatser och vuxenvärldens syn på skön arkitektur. Men om så är fallet: hur ska en plats kunna utformas utifrån ungdomar om de rådande idealen inte stämmer överens med kommunen, eller markägarens, estetiska preferenser?

Möblemang i landskapet är ett konkret exempel på ungdomars annorlunda sätt att använda landskapsarkitekturen. Speciellt tjejer, menar Owens (2002) är mer benägna att använda sig av möblemang eller platser att hänga på än platser med tydliga aktiviteter såsom fotboll- eller basketplaner. Lekparker och lekredskap erbjuder möblemang att hänga vid, något som ogillas av småbarnsföräldrar. (Owens 2002) Under tidigare gjorda observationsstudier blev det tydligt att exempelvis gungor är särskilt attraktiva sittmöbler för ungdomars häng. Gungor erbjuder ett lekfullt sätt att sitta

Figur 35
JUNGFERNSTIEG, HAMBURG

Exempel på flexibla sittmöjligheter. Bänkarna är på räls och går därför att dra isär och dra ihop. Praktiskt om en vill sitta ifred, om några vill sitta ifred eller många tillsammans.

Foto: Jungfernstieg, Hamburg (Thidell, Åsa Freja 2017)

på som inbjuder till ungdomars okonventionella sätt att sitta på liksom Owens (2002) beskriver det. (Radinger 2018) Owens lägger fram att ungdomar sitter annorlunda på en bänk, förslagsvis, än vad vuxna gör. De lutar sig, de lägger upp fötterna eller kanske sitter på ryggstödet med fötterna på sitsen. (Owens 2002)

En utformning som tar hänsyn till dynamiskt och oförutsatta sätt att sitta på kan vara ett sätt att lossa på de regler vuxenvärlden har för hur en sitter, menar Owens (2002). Detta beskrivs också av Anna Lenninger (2013) i artikeln *Kropp eller möbel?*. "Barn och ungdomar har tusen sätt att använda kropparna på. De pendlar aktivt mellan att vara spända och avslappnade och att testa fler möjligheter än vad som ter sig självklart för en vuxen – det vill säga här hos oss, stolfolket." (Lenninger 2013, s.22)

Malmö stad har flertalet kompletterande dokument till sin översiktsplan, däribland dokumentet *Arkitekturstaden Malmö* (2018a). Dokumentet är framtaget för att konkretisera kommunens ambitioner kring arkitektur och gestaltning och är till för att verka vägledande i dessa frågor. Det övergripande målet är att förverkliga de visioner som presenteras i översiktsplanen. (Malmö stad 2018a)

I dokumentet presenteras tre huvudsakliga mål kring stadens arkitektur och poängterar därefter att arkitektur, oavsett projektets omfattning, ska vara förankrat till platsen. "Arkitekturen ska skapa goda förutsättningar för malmöbornas välmående. (...) Arkitekturen ska bidra till att bevara och stärka stadens attraktivitet och särart. (...) Arkitektur och investeringar i arkitektur ska betraktas ur ett långsiktigt perspektiv." (Malmö stad 2018a, s.6) För att sammanfatta alla de aspekter som behöver rymmas för god och attraktiv arkitektur har kommunen sammanfattat detta i nio teser för att beskriva sambanden mellan form, kultur, sociala, tekniska och funktionella värden. (Malmö stad 2018a) (se *Figur 36*) Teserna skulle kunna användas som en vägledande mellanväg, om det nu skulle vara så att det finns en motsättning mellan ungdomars och vuxnas sätt att se på den allmänna arkitekturens estetisk och funktion.

Figur 36

ARKITEKTUREN SKA...		Staden	Rummet	Platsen
Malmö stads 9 teser som beskriver kommunens ambitioner i arkitekturfrågor. Omarbetad illustration utifrån Malmö stads förklaringsmodell över kommunens ambitioner rörande arkitekturfrågor. (Malmö stad 2018a, s.11)	Funktion	...tillföra värden	...främja livet i stadens rum	...vara inbjudande och tillgänglig
	Form	...stärka Malmö's särart	...gestaltas i relation till omgivningen	...ge sinnliga upplevelser
	Framtid	...bidra till miljömässig hållbarhet	...kunna utvecklas över tid	...åldras med skönhet och värdighet

Figur 37

Foto från basketplanen mot graffiti-målningen.

Garaffiti kan skapa förståelse för andras smak och stil, och rätten att få påverka sin omgivning. Alla tycker inte lika, den offentliga platsen är utrymme för konfrontation. (Andersson 2013) Kan konflikt vara ett bevis på allas rätt att finnas och synas?

GESTALT- FÖRSLAG

Här presenteras resultatet av arbetet i form av ett gestaltungsförslag. Kapitlet inleds med en sammanfattning av de 'Design-guidelines' som tagits fram i föregående kapitel. Förslaget har tagits fram utifrån vägledning av Design guidelines och presenteras i planer, sektioner och vyer. Förslaget utgår ifrån 5 funna Nyckelteman.

• *Prunus laurocerasus*
• *'Otto Luyken'*

• Vintergrön buske med stora
• blanka blad som tål att stå i
• skuggiga lägen. Blommar med
• väldoftande blommor i maj/juni.

DESIGN GUIDELINES

.....

Design guidelines är det begrepp som Jansson, Vicenzotti & Diedrich använder i metodguiden *Landscape design based on research* (2019) som den länk mellan det vetenskapliga arbetssättet och designprocessen. (Jansson, Vicenzotti & Diedrich 2019) Jag har, utefter deras metodguide, utgått från en triangulering mellan praktisk kunskap, litteraturstudier och det specifika uppdraget, tagit fram förslaget som presenteras i det här kapitlet. Design guidelines är som en sammanfattning av vad det inhämtade materialet, som triangulerats fram, givit riktning och vägledning för designprocessen och gestaltningförslaget. (Jansson, Vicenzotti & Diedrich 2019) I det här inledande avsnittet av gestaltningförslaget kommer jag gå in på hur förslaget har tagits fram och på vilket sätt som det inhämtade materialet som redovisas i föregående kapitel har bidragit till designen.

FRÅN TEORI TILL DESIGN - ETT EXEMPEL

Designprocessen har varit en olinjär process. I kapitlet *Förstudier*, s.31-80, presenteras det material som insamlats genom triangulering. De större avsnitten *Platskontexten*, *Platsanalyser och Teoretiska utgångspunkter* i kapitlet är uppdelade på ett sett som ska göra det tydligt för dig som läsare - men egentligen är allt det insamlade materialet insamlat samtidigt och om vart annat. Figur 4 (se s.22) i inledningen till arbetet illustrerar, i grova drag, de tre övergripande momenten för framtagningen av gestaltningförslaget. Modellen har stöttat mig i arbetet men kan vara svår att begripa utifrån sett, särskilt de tre triangulerade kategorierna *Teori & Bärande begrepp*, *Uppdrag & Problemlösning* och *Praktisk kunskap* och vilket material som inhämtats och integrerats i det slutliga förslaget.

I Figur 38 & 39 illustreras framtagningen av möbler som designats som del av gestaltningförslaget (se s.96-99). Till att börja med så har det empatiska förhållningssättet använts i både inhämtandet och analysen av det material som tagits fram för förslaget. Möblerna, som koncept, har tagits fram med inspiration från den statistik som rör trångboddheten i stadsdelen Rosengård (se s.37) tillsammans med litteraturstudier i modernistisk arkitektur, platsbesök och praktiska kunskaper där jag tagit hjälp av min pappa, Anders Radinger. (se Figur 38, s.83).

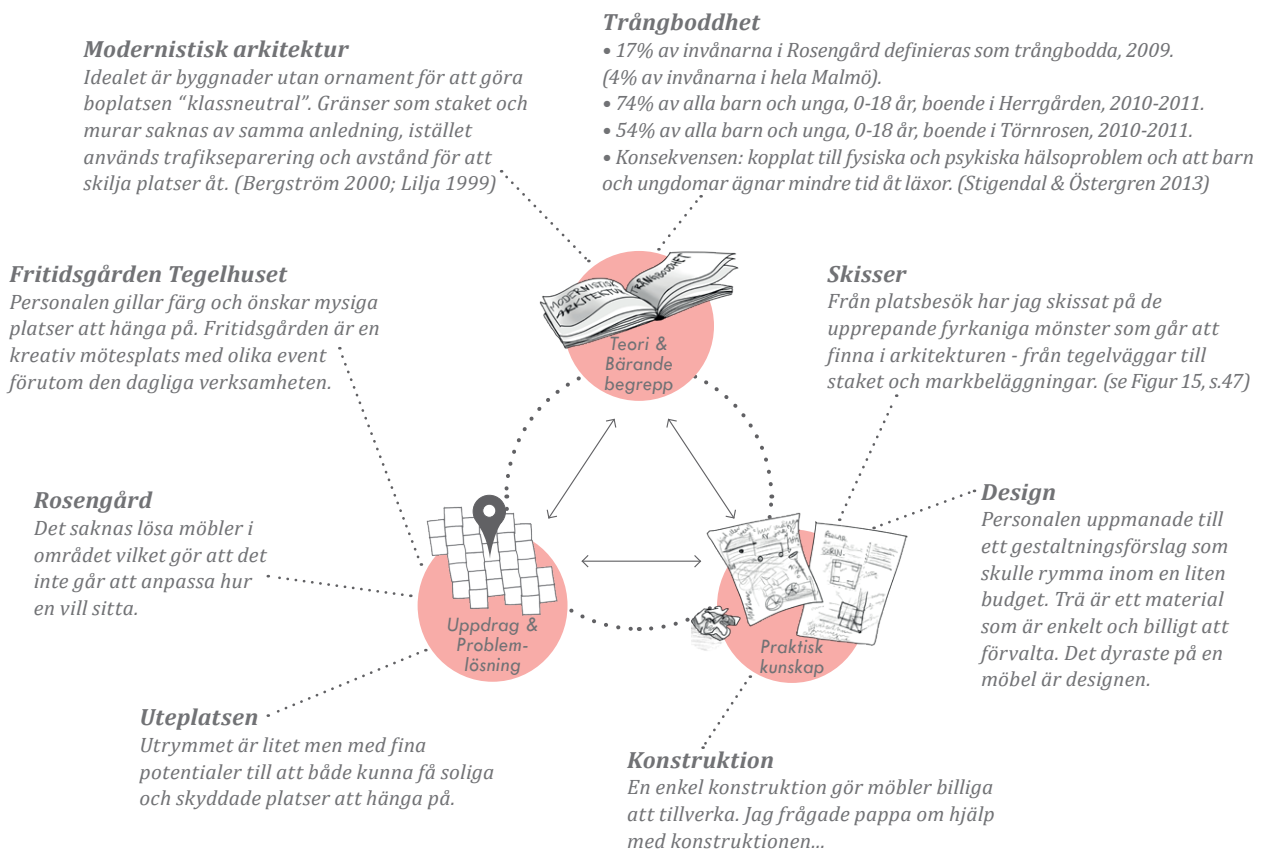
Litteraturstudierna och platsanalyserna har tillsammans inspirerat till förslaget. I början kunde det, om jag ska vara ärlig, kännas en aning torrt och, om inte annat, ledsamt att läsa långa rapporter om trångboddhet, social utsatthet och ungdomars psykologiska utveckling. Och ännu mer deppigt av att sällan finna litteratur eller rapporter som beskriver ungdomar som något annat än en problemgrupp. Men någon

stans på vägen, ungefär då som jag började skissa och samla in teoretiskt material samtidigt, började dessa verk kännas allt mer relevanta för gestaltningförslaget.

Jag som tidigare i projektkurser eller under min praktikperiod använt mig av referensplatser som jag tidigare besökt eller via bildmedier (jaja, Pinterest!) började istället finna stor glädje och inspiration från torrare och mer abstrakt tillämpbar forskning och statistik. Platsens kontextuella sammanhang, historia och område, och platsens fysiska form, som studerats genom platsanalyser, blev med ens i skissandets början inte långt från de vetenskapliga principerna som fanns i statistiken och rapporterna. Trianguleringen och skissandet på förslaget gjorde att de delar som annars är svåra att sammanföra, det vetenskapliga arbetet och designprocessen, plötsligt kändes fullständigt självklart. De olika delarna som jag annars inte hade studerat närmare i ett annat projekt, kom att fördjupa förståelsen för platsen i en helt ny dimension. Att, exempelvis, förslaget skulle landa i detaljerade instruktioner av hur en av möblerna byggs, från inspiration av läsningen av trångboddhetens utbredning i Rosengård (se s.37) tillsammans med ungdomars säregna sätt att hänga på (Lenninger 2013), var inget som jag hade förväntat mig.

Figur 38

FRÅN TEORI TILL DESIGN (1): EXEMPEL PÅ TRIANGULERING

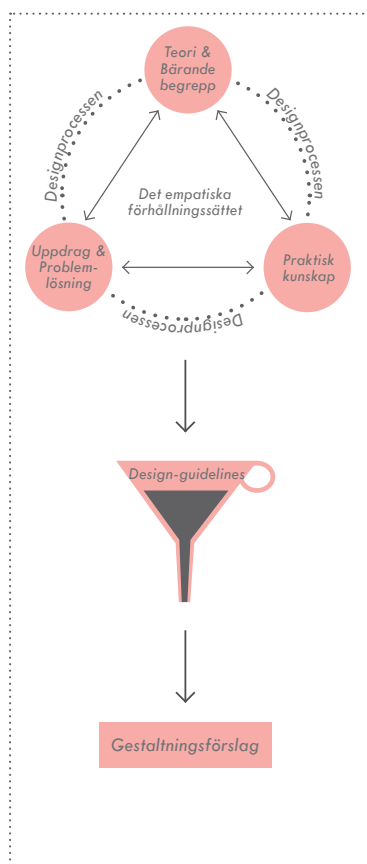

Figur 39

FRÅN TEORI TILL DESIGN (2): FRÅN TRIANGULERING TILL MÖBEL OCH NYCKELTEMA

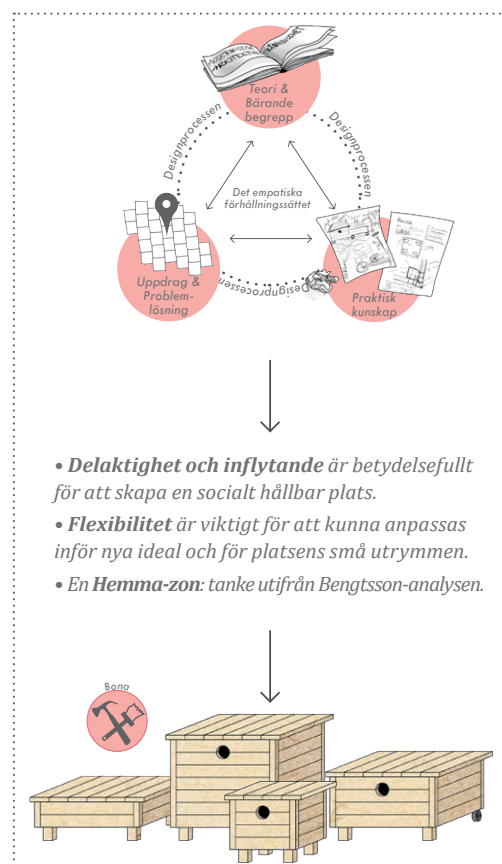
DESIGNPROCESSEN

Processen som den beskrevs och illustrerades i början av arbetet. (se s.21-27, samt se Figur 4, s.22)

ETT EXEMPEL FRÅN ARBETET

Processen med exempel på framtagningen av designen på Mov(i)e it!-möblerna (se s.96-99) och Nyckeltemat Bona (se s.88 och s.96).

1. **Triangulering** enligt *research-for-design* har använts för insamling och analys av insamlat material och utgår från det empatiska förhållningssättet. För möblerna användes statistik från trångboddhet, social hållbarhet och modernistisk arkitektur som inspiration. (se Figur 38, s.83)

2. **Design-guidelines** är en kondensering av materialet från trianguleringen och används som en övergång till gestaltningförslaget. "Delaktighet och inflytande", "Flexibilitet" samt Hemma-zon" är några begrepp som var särskilt viktiga för designprocessen kring Mov(i)e it!-möblerna.

3. **Gestaltningförslaget** blir ett resultat av det insamlade materialet och de vägledande design-guidelines. Den slutliga designen av möblerna samt nyckeltemat "Bona" blir en del av svaret till de frågeställningar som ställdes i arbetets början.

FLEXIBILITET OCH MÖBLER

Resultatet av trianguleringen kondenserades till Design-guidelines som (*i exemplet i Figur 39, s.84*) kunde bestå av stödord och skisser. I exemplet var begrepp som Delaktighet och inflytande, Flexibilitet och att skapa en "Hemma-zon" vägledande för den slutliga designen av möblerna och Nyckeltemat Bona som kom att forma hela förslaget.

Gestaltningförslaget kom att handla mycket om flexibilitet och även, förvånansvärt, mycket om möbler. Under insamlingen av material på olika håll blev betydelsen av flexibilitet allt mer framträdande, dels ur ett historiskt perspektiv på modernistisk arkitektur (*se s.38-41*), dels utifrån platsens fysiska förutsättning och inte minst utifrån ungdomars drivande identitetsutveckling som gör de särskilt lyhörda för nya ideal och trender (Johansson 2006; Ahmadi 1998; Hopkins 2010).

Liksom tidigare nämnda McHargs (1967) tanke om att den gestaltade arkitekturen inte är färdig med den sista dragna linjen i planen för förslaget (*läs mer i avsnittet Plats för nutid och framtid, s.67-79*), att det är de som använder platsen som är de som färdigställer platsen för förslaget, inte arkitekten eller planeraren. (McHarg 1967) Förslagets flexibilitet, med inspiration från McHarg (1967), blev ett sökande efter balansen mellan att erbjuda och bjuda in till användning, samt att inte lämna det blanka arket som modernismen lämnade i den naiva föreställningen att människor löser sådant på egen hand.

Att lämna utrymme för flexibilitet att göra om eller ta bort funktioner som ritats in i förslaget blev ett sätt att visa hänsyn till ungdomar som i flera generationerska kunna använda platsen lika relevant nu som senare. Malmö kommissionen (2013) beskriver i sin rapport att det är särskilt viktigt att börja stärka barn och ungdomars möjligheter till inflytande och delaktighet i Malmö. (Stigendal & Östergren 2013) Den mötesplats som Tegelhuset är idag är lika viktig nu som i framtiden, och i gestaltningförslaget har jag försökt ta vara på platsen, och verksamhetens, betydelse för både de ungdomar som besöker och den viktiga samhällsfunktion som fritidsgårdar har.

Delaktighet och inflytande har blivit viktiga nyckelbegrepp, som uppkommit många gånger i arbetet hittills, som jag i förslaget har tagit fasta på. Flexibiliteten som eftersträvats blev ett sätt försöka skapa en plats som skulle kunna erbjuda möjligheten till verksamheten och ungdomarna att *delta* i arbetet med platsen, om det blir byggt. Möbler som ska kunna byggas på plats, tas omhand och målas om, möbler som går att flytta runt efter behov är bara några exempel som kommer beskrivas närmare i det här kapitlet. (*se exempelvis avsnittet Möbelrecept, s.99*)

Flexibilitet är, som nämnt, något som tagits fasta på utifrån ett längre tidsperspektiv; men flexibilitet har också varit en avgörande faktor för förslaget för att fungera utifrån platsens fysiska utformning som den ser ut nu. Till en början var uteplatsens långsmala dimensioner något som inte var helt enkelt att hantera. Vartefter förslaget tog form så smältes de funktioner som jag i början av skissandet separerat att bilda ett gemensamt rum. Ting som jag i början tänkt skulle skapa rumsliga avgränsningar genom vertikala rumsskapande element lades istället ner i marknivån. Jag var, såhär i efterhand, besatt av

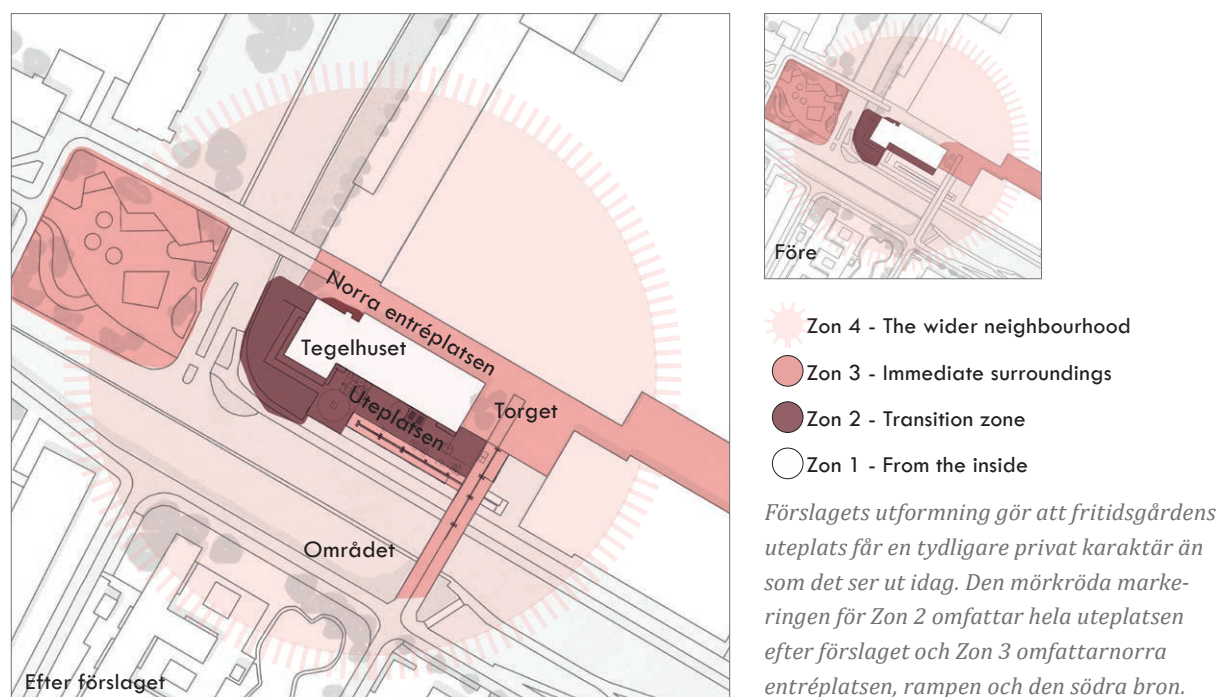
tanken att skapa många små rumsligheter med hårda gränser mellan sig - som en kontrast från det modernistiska "gränslösa" idealet och dess öppna former. Vad jag egentligen var på väg att göra, ser jag nu i efterhand, är att förstärka den separering av funktioner som, spontant, inte är den största kvalitén i modernistisk stadsplanering.

Vertikala rumsavdelarna blev alltså, istället, i marknivån i förslaget. De olika markbeläggningarna (se *Illustrationsplanen på s.90*) blev vad som kom att bilda de rumsliga gränserna för rummen och funktionerna. Förlängning av betongplattorna från trottoaren på Von Rosens väg blev en entréyta tillsammans med soldäcket, tegelytan framför fritidsgårdens södra entré bildar gränserna till en hemma-yta med pergolan och plats för odling, den bevarade gatstenen en transporteringszon och eventuell möbleringszon för de lösa möblerna och asfalten vid basketplanen är kvar för att rymma idrottsrelaterade aktiviteter.

Under platsanalysen med tillämpning av modellen *Four zones of contact with the outdoors* (Bengtsson 2015) blev det tydligt att gränserna för vad som är fritidsgårdens och offentlig mark är otydlig. (läs om *platsanalysen på s.48-51*) Det framkommer också att entréerna är otydliga vilket gör att övergången mellan offentligt och privat har höga trösklar. Genom förslaget (se *Figur 40*) blir uteplatsen mer privat och ombonad vilket gör att användningen för den typ av aktiviteter görs tillgänglig. Norra entréplatsen, rampen och den södra bron får tydligare karaktär av att vara *platser* genom att norra entréplatsen blir en förlängning av Biblioteksplatsen en bit bort, och rampen och bron blir mer aktiverade platser kvällstid genom Multiskärmen.

Figur 40

FOUR ZONES OF CONTACT WITH THE OUTDOORS, FÖRE OCH EFTER

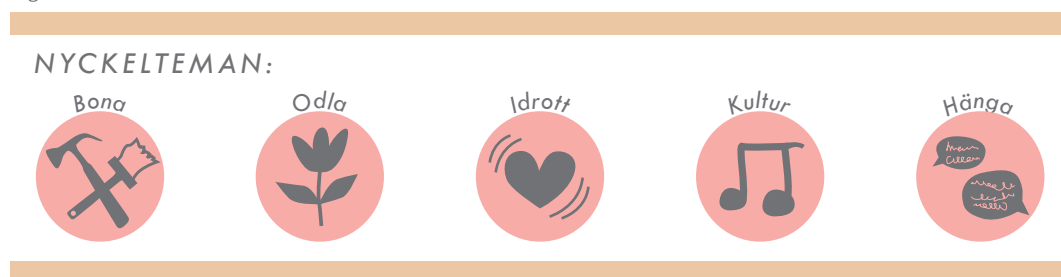

Denna analys har varit särskilt viktig för att förstå hur användandet av platsen är beroende av att uppleva platsen som privat. För precis som laborerande kring gränserna mellan funktioner på uteplatsen, exempelvis idrott, häng och odling, så är det också viktigt att skapa en förståelse kring hur dessa lokala funktioner samspelar med andra mer offentliga svfärer som angränsar till uteplatsen. Platsens långsmala dimensioner, de högre nivåskillnaderna hos de offentliga ytorna (rampen och södra bron) gjorde att analysen var av stor vikt för att både hitta en funktionsuppdelning som gynnar användningen av platsen och dels för att hitta en funktionsuppdelning som är i dialog med de omkringliggande opåverkbara strukturerna.

KONDENSERING AV DESIGN GUIDELINES: NYCKELTEMAN

Jag har i den här inledningen nu beskrivit hur material bearbetats och inspirerat till utformningen av gestaltningförslaget. Detta har resulterat i fem *Nyckelteman* som har tagits fram med inspiration från arbetet med förstudierna till arbetet.

Figur 41

Temana *Bona* och *Kultur* är framtagna utifrån de sociala hållbarhetsaspekter som redan beskrivits i det här avsnittet. De syftar till det fokus på delaktighet och inflytande samt vi-skapande kvalitéer som fritidsgården redan har idag och som förstärks i förslaget. Dessa är också tänkta att spegla Malmö stads mål att utveckla demokratiska och kulturella arenor (Malmö stad 2018b) samt genom Malmö stads vägledande kulturstrategi (2017) som hävdar att kulturevenemang är ett sätt att stärka stadens sociala hållbarhet. I kulturstrategin beskrivs kultur som en meningsskapande aktivitet både för den som skapar och för den som upplever kultur. De poängterar vidare att barn och unga är en prioriterad grupp att inkludera i stadens kulturliv. (Malmö stad 2017) *Kultur* är också, tillsammans temana med *Idrott* och *Odlå*, baserade på undersökningar (se s.71-74) aktiviteter som prioriteras av ungdomar samt något som verksamheten önskar sig (se s.69-71) ska finnas på uteplatsen.

Nyckeltemarna kommer beskrivas mer ingående i gestaltningförslaget i följande avsnitt och kommer att markeras med "stämplarna" som i Figur 41.

GESTALTNINGSFÖRSLAG

NYCKELTEMAN

Utformningen kretsar kring så kallade *Nyckelteman*. Nyckeltemana har tagits fram med inspiration från teori från förstudien och verksamhetens önskemål. Gemensamt för nyckeltemana är att de är relevanta både nu och i framtiden, exempelvis att de kan anpassas eller är tidlösa i sin karaktär. Alla aktiviteterna är lika viktiga och kommer presenteras mer ingående, utan inbördes ordning, på olika sidor i kapitlet. (se figuren närmast till höger)

NYCKELTEMAN

Odling är en aktivitet som fritidsledarna jag träffat gärna kunnat ha tillsammans med ungdomarna på fritidsgården. (se s.17, 69-71) **Idrott** och **Kultur** är nyckelteman som presenterats som återkommande viktiga fritidsaktiviteter och intressen hos ungdomar i flera källor. (se kapitlet *Teoretiska utgångspunkter*, s.58-80) **Häng** av olika slag är den typ av aktivitet som ungdomar ägnar sig mest åt. Med häng menas olika typer av socialt häng som kan ske antingen genom att träffa andra på en plats eller via digitala medier. (se kapitlet *Teoretiska utgångspunkter*, s.58-80) Temat **Bona** innehåller aktiviteter för fritidsgården på temat att "göra platsen till sin" med hjälp av konceptet kring *Mov(i) e it!*- möblerna. (läs mer på s.96-99)

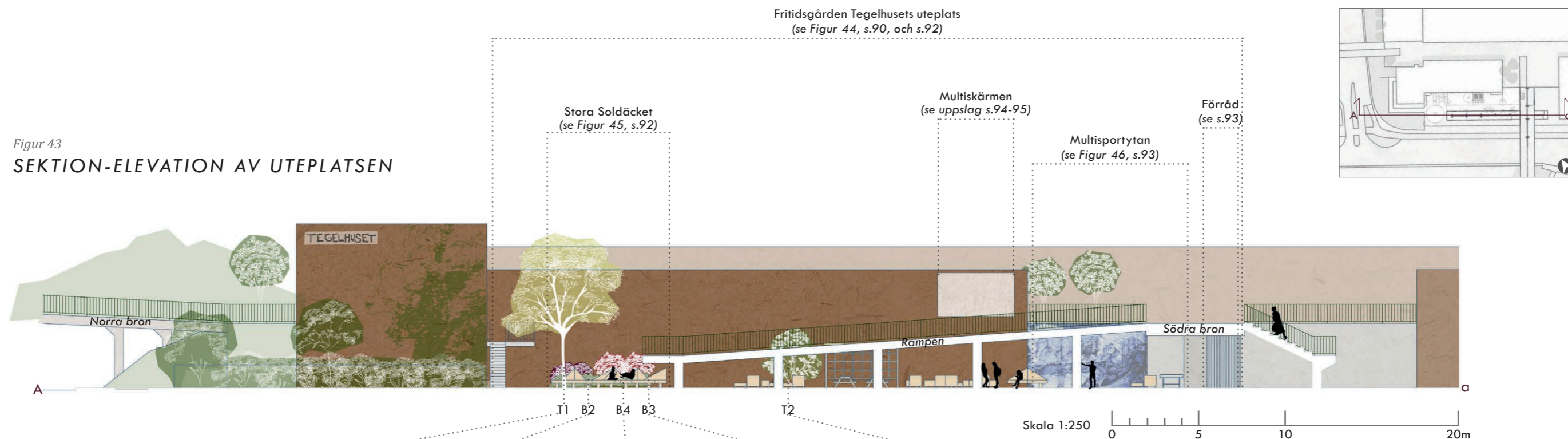

Figur 42

NYCKELTEMA: ODLÅ

Verksamheten ville gärna ha möjligheten att odla på uteplatsen. Pergolan utanför den södra entrén är tillräckligt lång för att rymma fyra stora pallkragar längs långsidan. Pergolan kan därför fungera som växtstöd till det som odlas, exempel på klättrande växter som lämpar sig till pallkrageodling är gurka och luktärt. Utrymmet skulle också kunna möbleras med exempelvis *Mov(i) e it!*-möbler (se Figur 50, s.97) istället för odling.

Figur 43
SEKTION-ELEVATION AV UTEPLATSEN

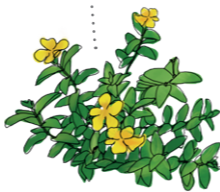
Gleditsia triacanthos
'Skyline'

Oregelbundet rund, sirlig och luftig krona. Har ljusa gula blad på våren och smörgul färg på hösten. 'Skyline' är en sort utan tornar, som annars *Gleditsia* har.

Prunus x cistena

Mörkröd buske som blommar i maj med körsbärsblommar i vitt/rosa. Får gulröd höstfärg. Kan formklippas om det skulle vara intressant i framtiden.

Hypericum calycinum
'Hidecote'

Buske med friskt grönt bladverk med riklig blomning med stora gula blommor juli till oktober. Behåller bladen över vintern i varma och skyddade lägen.

Cotinus coggygria 'Grace'

Mörkröd buske med klarröda blad i årsskotten. Dekorativa luftiga blomställningar på sommaren och sprakande höstfärger i cerisarosa och oranget och rött. Kan stammas upp om det skulle vara intressant i framtiden.

Heptacodium miconoides

Flerstamigt buskträd med sirligt grenverk och blekt, kopparfärgad flagande bark. Blommar september/oktober med vita blommor som luktar jasmin och vanilj. Efter blomningen sitter de skarpt cerisarosa blomställningarna kvar.

Prunus Laurocerasus
'Ottoleuken'

Vintergrön buske med stora blanka blad som tål att stå i skuggiga lägen. Blommar med väldoftande blommor i maj/juni.

VEGETATION

Växtmaterial är valt med hänsyn till skötsel aspekter, för ett bestående tryggt- och prydligt intryck med en liten budget, samt för att inte riskera att införa potentiellt invasiva arter som kan skada ekosystemen på sikt. Växterna är tork- och värmetåliga på den södra sidan för att klara av det utsatta läget. *Heptacodium miconoides* är ett ovanligt buskträd men kommer ta sig fint i det varma microklimat som skapas med tegelväggen i ryggen. Den sena blomningen är bra för pollinatörer och blir en kul årstids-twist.

Fasta möbler, konstruktioner och vegetation är placerade så att sikten inte ska skymmas när en rör sig längs rampen, trottoaren eller gatstenläggningen. Buskplanteringen bakom det stora soldäcket är

tätt och samlat vilket skapar en mjuk vägg som bonar in soldäcket. Buskarna är valda för att ge en varierad upplevelse beroende på årstidsväxlingarna. *Prunus x cistena* blommar med skira körsbärsblommar om våren, *Hypericum*-buskarnas gula blommor under sensommaren ger fin kontrast till de röda bladverken och *Cotinus coggygria* 'Grace', Perukbuske på svenska, får starka höstfärger och har intressanta molnliknande fluffiga fröställningar.

När *Gleditsia* vuxit till sig kommer den skapa en bred och skir krona som bildar det tak som platsen idag saknar och kommer kunna ge lite skugga när det är varmt. Dess solitära placering gör att entreplatsen får ett tydligt centrum.

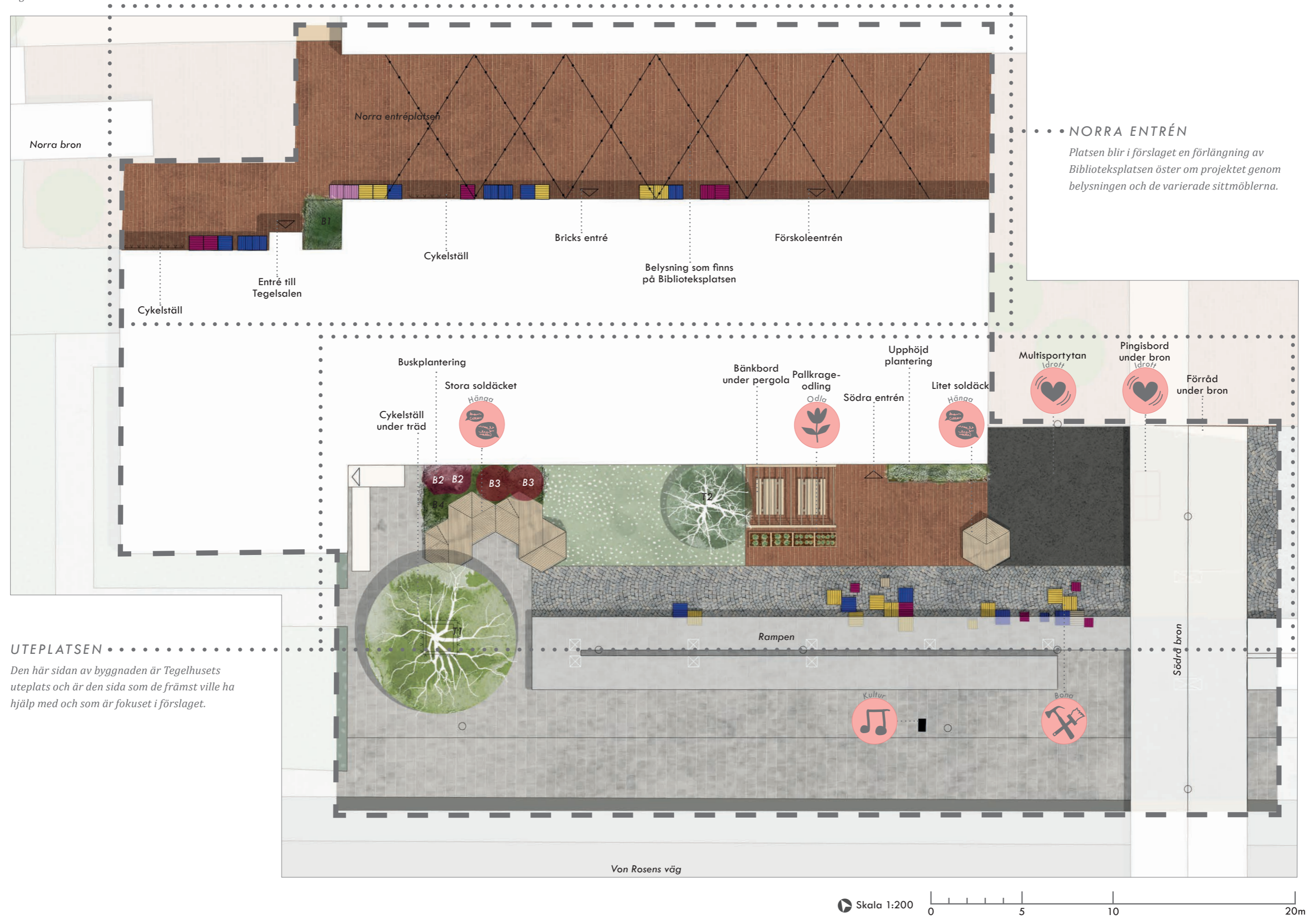
VÄXTLISTA

TRÄD	HÖJD	BREDD	KVALITET, STORLEK	ANTAL
T1. <i>Gleditsia triacanthos</i> 'Skyline'	ca 12m	ca 8m	högstam 3x kl, 16-18	1 st
T2. <i>Heptacodium miconoides</i>	ca 6m	ca 4m	solitär 4x kl, 175-200	1 st

BUSKAR

B1. <i>Prunus laurocerasus</i> 'Otto Luyken'	ca 1m	ca 1m	2x kl, 50-60	4 st
B2. <i>Prunus x cistena</i>	ca 1,5m	ca 1,5m	busk ca 3,5l	2 st
B3. <i>Cotinus coggygria</i> 'Grace'	ca 2-4m	ca 2-3m	solitär 3x kl, 100-125	2 st
B4. <i>Hypericum calycinum</i> 'Hidecote'	ca 80 cm	ca 1m	busk ca 2l	40 st

Figur 44

ILLUSTRATIONSPLAN

NORRA ENTRÉPLATSEN

Den norra entrén behöver göras tryggare eftersom många möten sker där. Platsen är både en passage och en övergångszon mellan inne och ute för fritidsgården och förskolan. I förslaget föreslås att göra stråket mellan centrumbebyggelsen mer enhetligt genom att sätta upp samma typ av belysning som finns på Biblioteksplatsen en liten bit bort. Belysningen skapar ett jämnt ljus utan hårda kontraster som är trygghetskapande, förutom de estetiska värdena. Entré valvet över Bricks entrédörr tas bort. En fast version av Mov(i)e it!-möblerna ställs upp i olika konstellationer längs husväggen.

MARKMATERIAL

Asfaltsytan och gatstenläggningen behålls, dels av estetiska- och dels av miljömässiga skäl. Asfaltsytan är utan sprickor och fungerar väl för bollsporter i framtiden också. Gatsten i bågmönster bryter fint mot de annars linjära mönstren som finns på platsen. Entréplatsen har fått en tegellagd markyta för att skapa en varmare karaktär vid den södra entrén. Tegelytan har liknande tegel som den befintliga vid norra entréplatsen men i halvförband för att inte riskera att teglet får sättningar. Tegel ytan är också viktig för att ge Tegelhusets uteplats skäl för sitt namn.

SYMBOLFÖRTECKNING

 Betongplattor	 Mov(i)e it! - möbler
 Gatsten	 Projektets gränser
 Tegel	 Platsernas gränser
 Asfalt	 Entré
 Gräsmatta	 Pelare under ramp
 TX Träd enligt växtlista	 Projektör
 BX Buske enligt växtlista	 Belysningsstolpe

VÄXTFÖRTECKNING

TRÄD

T1	<i>Gleditsia tracanthos</i> 'Skyline'
T2	<i>Heptacodium miconoides</i>

BUSKAR

B1	<i>Prunus laurocerasus</i> 'Otto Luyken'
B2	<i>Prunus x cistena</i>
B3	<i>Cotinus coggygria</i> 'Grace'
B4	<i>Hypericum calycinum</i> 'Hidecote'

Figur 45

NYCKELTEMA: HÄNGA

En stor del av ungdomars tid går åt till att umgås, både fysiskt och via digitala medier. De olika ställena på platsen att hänga på gör att en kan hänga själv eller många. På soldäcket kan en lägga sig ner en stund i solen, vill en sitta i skuggan kan en istället sätta sig under pergolan vid den södra entrén eller under rampen på möblerna som är byggda av ungdomarna själva.

UTEPLATSEN

Olika små platser har skapats längs med platsens långsmala utbredning där olika markmaterial har fått vara vad som avgränsar de olika små rumsligheterna åt. I förslaget föreslås att göra platsen mer ombonad med flera olika typer av sittmöjligheter så att flera kan vistas på platsen samtidigt i mindre eller större grupper.

Rampen, och marken under den ägs av kommunen, vilket gör att inga fasta konstruktioner under den har gjorts i det här förslaget. Som tidigare nämnt i inledningen och i förstudien till arbetet så har rampen en stor inverkan på platsens rumslighet och karaktär. De mobila möblerna kan, exempelvis, möbleras under rampen för att ta tillvara på det sluttande tak som rampen skapar för att kunna sitta mer skyddat från exempelvis regn eller mer privat från stråket längs bron.

MULTISPORTYTAN

Under den södra bron finns idag ett förråd under hela bredden av bron. Förslaget är att minska storleken till hälften och ha väggar i trä så det passar resten av designen på platsen så det känns enhetligt. Den yta som frigörs kan då ge plats för ett pingisbord. Det nya förrådet kan, som nu, fortsätta användas för verksamhetens sopor men också rymma det som behövs till nyckeltemarna *Idrott*, *Odlå* (se s.88) och *Bona* (se s.98), som möbel-material och odlingsredskap.

Figur 46

NYCKELTEMA: IDROTT

På uteplatsen finns det en liten basketplan med asfalt och en välgjord grafitti målning, dessa bevaras i förslaget! Idrott var den främsta aktiviteter som ungdomar i Malmö vill att kommunen ska satsa på. (se Figur 33, s.73) Under bron görs plats för ett nytt pingisbord. Fördelen med ett pingisbord under bron är att det går att idrotta även när det regnar.

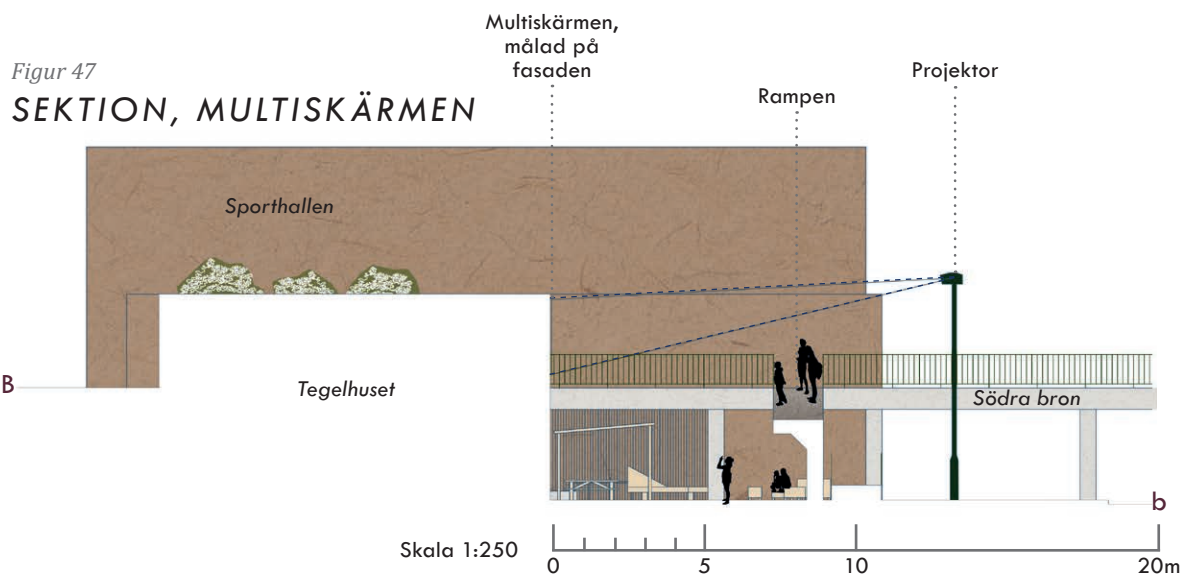

MULTISKÄRMEN

En bit av den södra fasaden på byggnaden saknar fönster, med inspiration från Multiplads i Köpenhamn (se Figur 34, s.75) så skulle den tomma fasaden kunna rymma en vitmålad rektangel, och på andra sidan rampen finns utrymme för en projektor.

Multiskärmen kan användas för kulturevenemang för hela staden, för området och, framförallt, för fritidsgården. Kulturengagemang arrangerade av Malmö stad eller Tegelhuset kan flyttas ut till allmän beskådan. Skärmen tillsammans med en fast ljudanläggning skulle kunna användas av fritidsgårdens ungdomar där de kan visa upp egna alster som skapats på Tegelhuset. Genom att få visa upp eget skapade material för allmänheten så kan ungdomarna själva vara med och driva på utvecklingen av vad skärmen kan användas till, fantasin sätter gränserna. Genom att pröva sig fram i det offentliga rummet så kan skärmen användas för att utveckla de kreativa talanger som finns och kommer växa upp lokalt i Rosengård. (se s.36)

Filmkonst skulle kunna ställas ut periodvis och spelas upp på fasaden under dygnets mörka timmar. Detta skulle kunna aktivera centrumområdet och locka människor till både spontana upplevelser och planerade visiter kvällstid. Från rampen skymmer en inte projektorns projicering på Multiskärmen och rampen kan därför användas som läktare för att lättare se vad som visas (se Figur 47). Idén kom under platsanalysen då jag associerade rampen och bron med en amfiteater. (se Figur 27, s.56) Multiskärmen syns också väl när en cyklar eller går över den södra bron.

Figur 48

NYCKELTEMA: KULTUR

Multiskärmen kan målas upp med vit färg på den del av fasaden som saknar fönster. De mobila möblerna kan möbleras om för att göra plats för ungdomar och besökare av kulturevenemang arrangerade av antingen Tegelhuset eller Malmö stad. Är det många besökare som kommer för att se Filmen/TV-spels turneringen/Musikvideon/Dansvideon/Poddinspelningen/eller-annan-idé så kan rampen och den södra bron bidra med läktarplatser.

MÖBLER: MOV(I)E IT! & SOLDÄCKEN

Bänkar i området står fast och separerade från varandra vilket är, som nämnt i förstudien, problematiskt för ungdomars användning som gärna vill kunna hänga flera och uppmuntrar därför inte till ungdomars användning. Möblerna är syftade att tillåta okonventionella sätt, för vuxna, att sitta, ligga och hänga på så sätt välkomnas ungdomars sätt att hänga och röra sig. (se s.76-78)

Mov(i)e it!-möblerna är designade för att kunna möbleras om samt att de ska kunna byggas på plats av verksamheten och ungdomarna själva, mer om detta på nästa på nästa uppslag. Möblernas form är dels designade efter att vara byggbara, en okomplicerad form, och dels efter platsen. Upprepningen av olika typer av fyrkantiga mönster (se Figur 15, s.47) på platsen har inspirerat till den fyrkantiga formen, men bryter mot de regelbundna upprepningarna genom att de kan möbleras runt och skapa nya mönster som syns ovanifrån från rampen och den södra bron. Det stora soldäcket är också inspirerat av platsens olika mönster. Gatstensmönstret i bågar (se Figur 15, s.47) har inspirerat det stora soldäckets böjda form. Den böjda formen är uppbyggd av hexagoner och ryggstöd i trekantiga former med olika lutning.

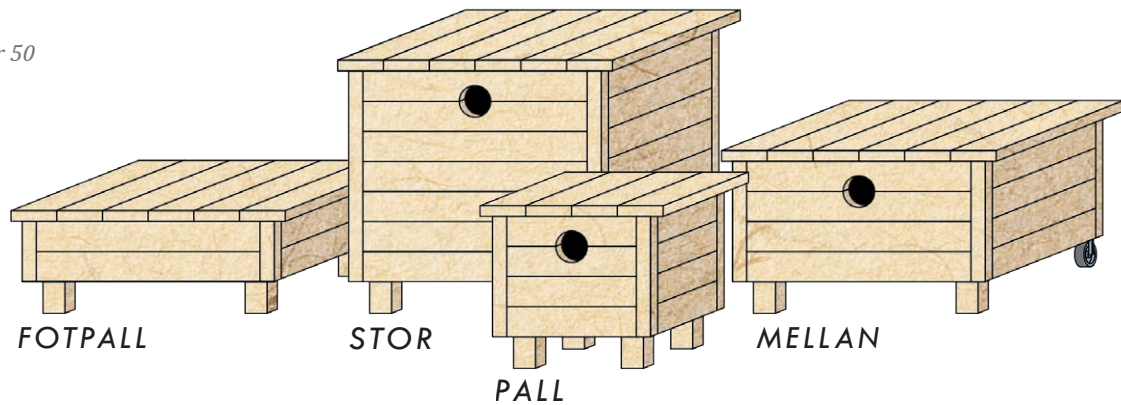
I förslaget är trä ett tongivande material, ett material som kan ha lågt utsläpp av koldioxid genom hela sin livstid och som kan förvaltas på ett sätt som också uppmuntrar till delaktighet genom nyckeltemat *Bona* (se nästa uppslag).

Figur 49
MÖBLERA

Soldäcken går inte att rubba, men Mov(i) it!-möblerna går att flytta runt.

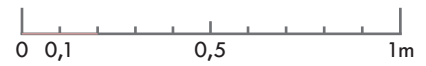
Figur 50

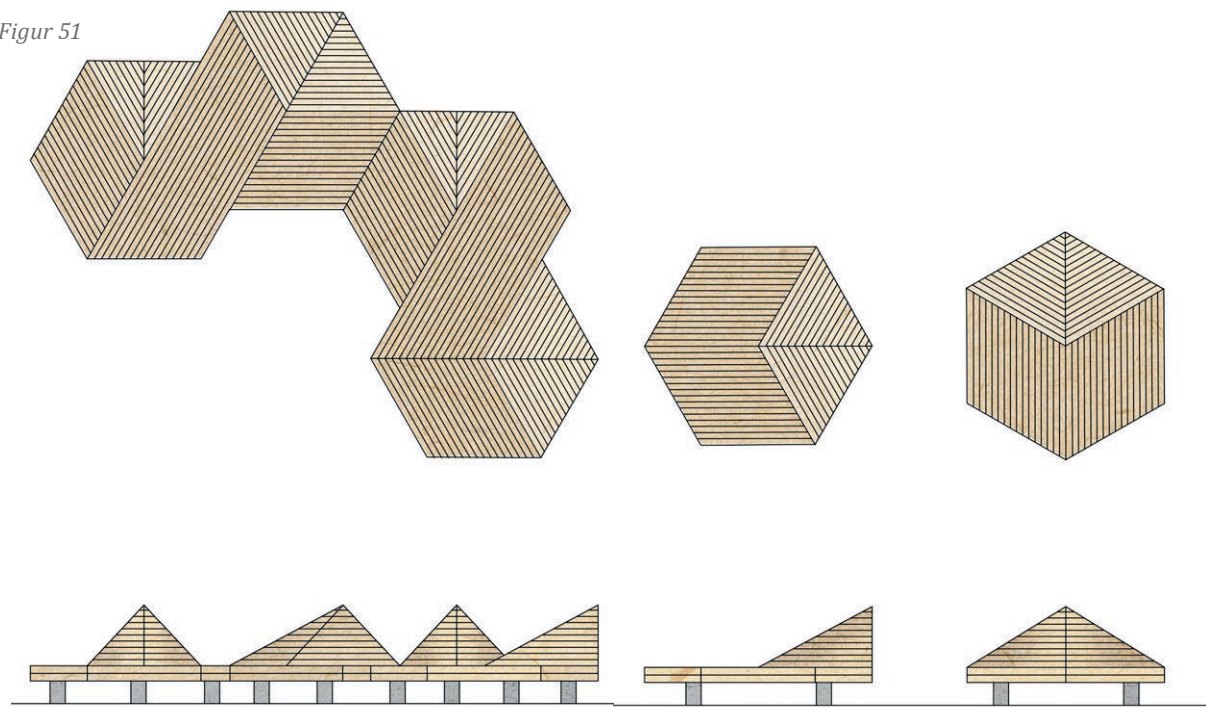
MOV(I)E IT!

De mobila möblerna i axonometri. De olika höjderna på möblerna gör att de kan möbleras för olika sätt att sitta, luta eller ligga ner på.

Skala 1:20

Figur 51

SOLDÄCK

Soldäcken i plan och sektion. Soldäcken finns i två utföranden, den större placeras vid entréplatsen och den mindre mellan platsen med pergolan och multisportytan. (se placering i Illustrationsplanen på s.90)

Skala 1:100

MÖBELRECEPT

MOV(I)E IT!

Bona är ett speciellt nyckeltema, idag tycks platsen en aning obebodd. Trångboddhet är utbredd för barn och ungdomar i Rosengård i jämförelse till Sverige generellt. Detta inspirerade till att skapa möbler som blir ungdomarnas, som kan möbleras efter behov för att skapa det egna rummet som kanske inte finns tillgängligt i det egna hemmet.

Färgerna och formen på Mov(i)e it!-möblerna bör ses som ett förslag. Höjder på möblerna, med eller utan hjul, lyfthålens utformning och allt annat kan såklart byggas efter tycke och fantasi. Möbelreceptet på höger sida kan användas som mall för en annan design om en hellre vill bygga något eget. Färgsättningen kan, såklart, också ändras! (läs *hur jag valt färger i diagrammet på s.100*)

Figur 52

NYCKELTEMA: BONA

Mov(i)e it! möblerna har en enkel estetik för att kunna fungera över tid och för att kunna byggas på plats av ungdomarna och verksamheten. En tanke är att genom att bygga möblerna själv, så är en mer benägen att ta hand om dem. Genom att få delta i formandet av platsen så kan verksamheten och ungdomarna göra platsen till sin.

VAD DU BEHÖVER FÖR ATT BYGGA EN STOR MÖBEL:

VERKTYG

- Såg (Fogsvals, sticksåg eller "ger-och-kap-såg")
- Skruvdragare
- 5mm borrh
- Bormaskin med hålsåg*

*Hålsåg används för att göra de runda lyfthålen. Bäst är att skaffa en hålsåg men det krävs en bormaskin med slirskydd för att inte riskera att göra illa handlederna. Men det går också bra att göra med sticksåg eller fyrkantiga hål med fogsvals!

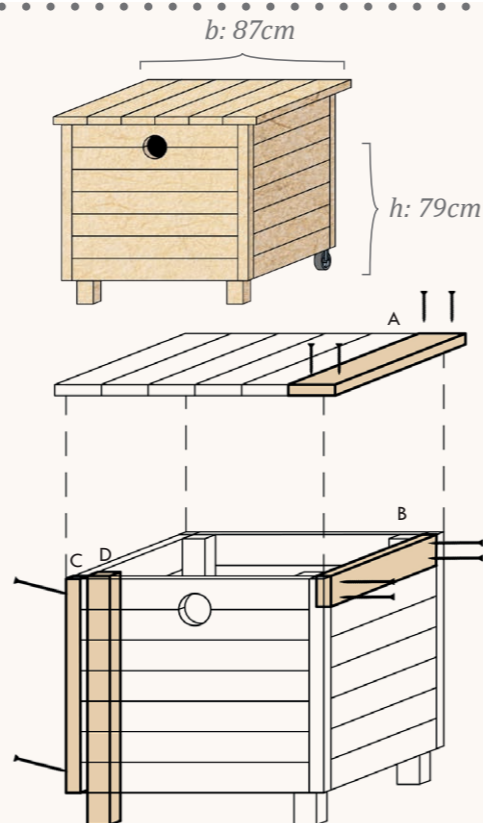
VIRKE

VIRKE	ANTAL	SORT/DIMENTION	KAPMÅTT
A Trallbrädor	6 st	28x145	87cm
B Regel	28 st	45x95	71cm
C Regel	4 st	45x45	66,5 cm
D Regel	4 st	70x70	76,5 cm

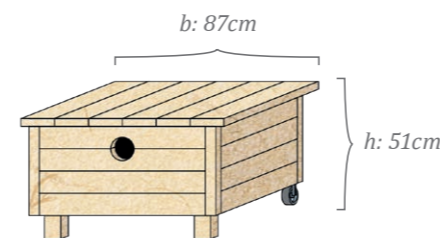
SKRUV

SKRUV	ANTAL	SORT/DIMENTION
Träskruv**	120 st	5x90
Trallskruv**	24 st	minst 55cm långa

**Skruvarna behöver vara rostfria eller gjorda för utomhusbruk. Se till att införskaffa samma bits till skruvdragaren som det står på skruvpaketet.

MATERIALÅTGÅNG OCH MÅTT ÖVRIGA MÖBLER

MELLAN

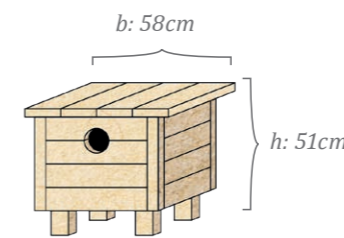
VIRKE	ANTAL	KAPMÅTT
A Trallbrädor	6 st	87cm
B Regel	16 st	71cm
C Regel	4 st	38,2cm
D Regel	4 st	48,2cm

SKRUV

SKRUV	ANTAL
Träskruv**	72 st
Trallskruv**	24 st

Typ av skruv samt dimensioner på virket står i tabellen för vad en behöver för att bygga en stor möbel till vänster.

**Skruvarna behöver vara rostfria eller gjorda för utomhusbruk. Se till att införskaffa samma bits till skruvdragaren som det står på skruvpaketet.

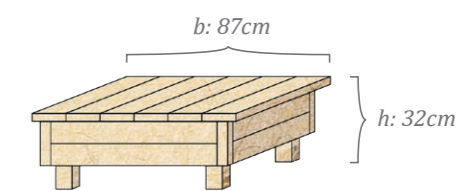

PALL

VIRKE	ANTAL	KAPMÅTT
A Trallbrädor	4 st	58cm
B Regel	16 st	42cm
C Regel	4 st	38,2cm
D Regel	4 st	48,2cm

SKRUV

SKRUV	ANTAL
Träskruv**	72 st
Trallskruv**	16 st

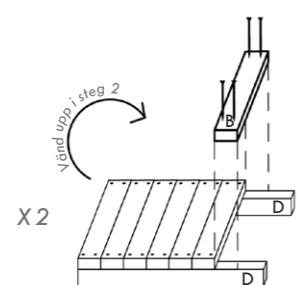
FOTPALL

VIRKE	ANTAL	KAPMÅTT
A Trallbrädor	6 st	87cm
B Regel	8 st	71cm
C Regel	4 st	19,2cm
D Regel	4 st	29,2cm

SKRUV

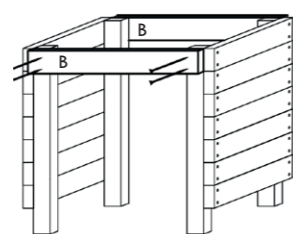
SKRUV	ANTAL
Träskruv**	40 st
Trallskruv**	24 st

STEG-FÖR-STEG, STOR MÖBEL

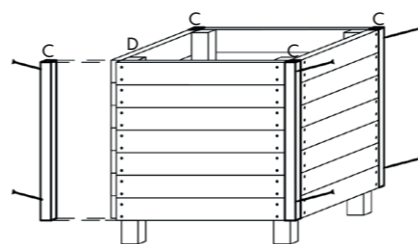
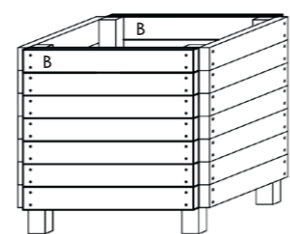
1. FÖRSTA SIDORNA

- Förborra 2 st hål i båda änderna i varje B-regel. Hålen ska sitta 35 mm från kanten.
- Montera 7st B-reglar längs med 2st D-reglar med 2 skruv i vardera ände i de förborrade hålen. Använd skruv 5x90.
- Gör en till sida.

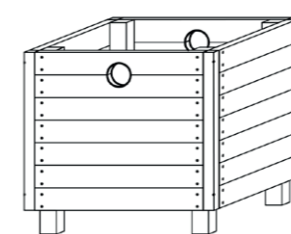
2. SISTA SIDORNA

- Ställ upp de två sidorna som monterats liggandes. Se till att de står på ett plant underlag så sidorna monteras rakt.
- Förborra 2 st hål i båda änderna i varje B-regel. Hålen ska sitta 35 mm från kanten.
- Montera en B-regel på vardera sida, så det blir stabilt när resten av B-reglarna skruvas fast.
- Fortsätt skruva fast de resterande B-reglarna på samma sätt.

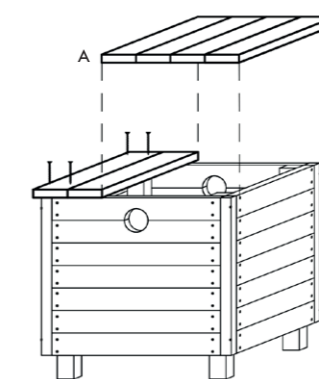
3. HÖRNEN

- Förborra två diagonala hål genom C-reglarna.
- Skruva fast C-reglarna i hörnen med träskruv 5x90 så kommer den dra in fint i hörnet i D-reglarna.

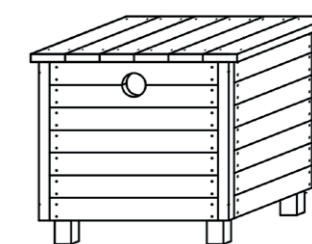
4. LYFTHÅLEN

- Beroende på vilka verktyg ni har så finns det 2 alternativ för lyfthålen.
- 1) Borra runda hål, som på bilden med hjälp av hålsåg.
- 2) Märk upp ett runt hål med en passare eller rita av något runt. Använd sedan en sticksåg för att såga ut hålet.

5. LOCKET

- Skruva fast A-trallbrädor med 2 trallskruv i varje ände.
- Se till att skruva fast så det blir ett litet överhäng på ca. 3,5cm på alla sidor.

6. KLART!

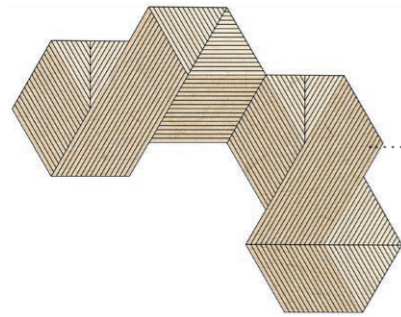
- Nu behöver möbeln bara målas! Använd färg för utomhusbruk.

DIAGRAM ÖVER DESIGNBESLUT

NYA MATERIAL OCH MÖNSTER

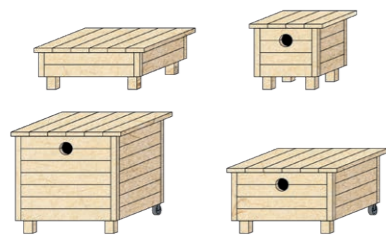
TRÄMÖBEL I BÅGE

Inspiration till soldäcksmöblerna är hämtade från den befintliga gatstensläggningen på platsen.

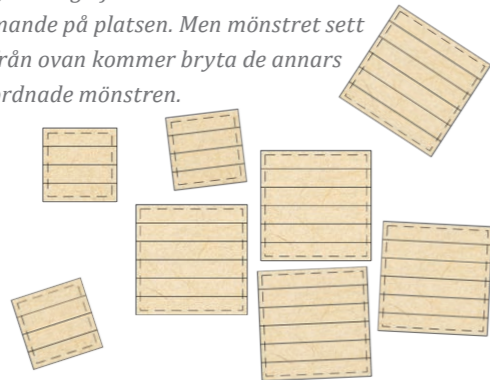
TRÄMÖBEL ATT MÅLA

Möblerna Mov(i)e it! kan målas i dessa färger eller så väljer ungdomarna själva färgsättningen.

DYNAMISKA MÖNSTER

Mov(i)e it!-möblerna har samma fyrkantiga former som är återkommande på platsen. Men mönstret sett från ovan kommer bryta de annars ordnade mönstren.

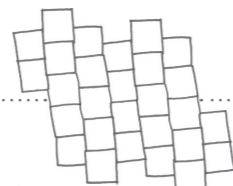
MATERIAL

BEFINTLIGA MATERIAL OCH MÖNSTER MATERIAL

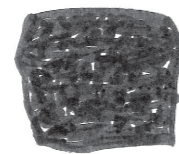
Platsen och området domineras av tegel och betong som används på varierande sätt. Mönstren på platsen är strukturerade och ordnade i fyrkantiga former.

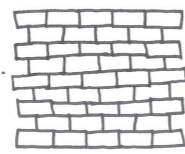
Gatsten i granit, i bågar

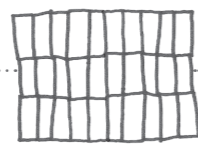
Betongplattor, i halvförband

Asfalt

Tegel, halvförband

Tegel, kant-i-kant

FÄRGER

BEFINTLIGA FÄRGER

GRÖNT

De gröna nyanserna på platsen hittas i de olika grafittimålningarna, gräsytor och i kommunens målade stålkonstruktioner. Färgerna gav inspiration till valet av växtmaterial som matchats med de befintliga gröna tonerna på platsen.

Friskt skogsgrönt Gulgrönt

HIMMELSBLÅTT

Färger som finns i fasaddekorationer på fasader kring platsen, fritidsgårdens markiser och grafittimålningen vid basketplanen.

Kalla material Detaljer

TERRCOTTA

De varierade tegelmaterialet ger en varm ton till de annars kalla färgtonerna i betongkonstruktioner, exempelvis broarna. Den varmt sandfärgade socklarna på huset fick tankarna till färgen av obehandlat trä.

Varma material

Trä

NYA FÄRGER

MAGENTA & BURGUNDY

Kontrastfärger till vegetation med toner i grönt och gult.

KORNBLÅTT, SOLGULT & MAGENTA

Val av färger till möblerna i visualiseringsringarna. Den solgula färgen fungerar som kontrastfärg till de blåa detaljerna i omgivningen och kan ses i Hypericum-buskarnas blommor.

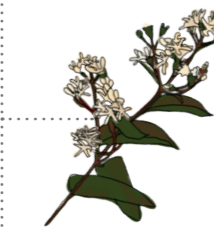

VÄXTMATERIAL

Prunus Laurocerasus 'Ottoleuken'

Vintergrön buske med stora blanka blad som tål att stå i skuggiga lägen. Blommar med väldoftande blommor i maj/juni.

Heptacodium miconoides

Flerstamigt buskträd med sirligt grenverk och blekt, kopparfärgad flagande bark. Blommar september/oktober med vita blommor som luktar jasmin och vanilj. Efter blomningen sitter de skarpt ceriserosa blomställningarna kvar.

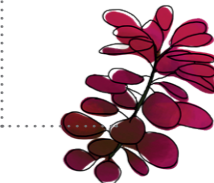
Gleditsia triacanthos 'Skyline'

Oregelbundet rund, sirlig och luftig krona. Har ljusgula blad på våren och smörgul färg på hösten. 'Skyline' är en sort utan tornar, som annars Gleditsia har.

Prunus x cistena

Mörkröd buske som blommar i maj med körsbärsblommor i vitt/rosa. Får gulröd höstfärg.

Cotinus coggygria 'Grace'

Mörkröd buske med klarröda blad i årsskotten. Dekorativa luftiga blomställningar på sommaren och sprakande höstfärger.

Hypericum calycinum 'Hidecote'

Buske med friskt grönt bladverk med riklig blomning med stora gula blommor juli till oktober. Behåller bladen över vintern i varma och skyddade lägen.

DISKUS- SION

I det här kapitlet diskuteras gestaltungsförslaget och hur det svarar på frågeställningarna formulerade i inledningen. Här diskuteras också valet av metoder och ställningstaganden under arbetets gång och hur det påverkat resultatet av arbetet, samt slutsatserna av arbetet.

.....
Gleditsia triacanthos 'Skyline'
Oregelbundet rund, sirlig och luftig krona. Har
ljusa gula blad på våren och smörgul färg på
hösten. 'Skyline' är en sort utan tornar, som
annars Gleditsia har.

DISKUSSION

.....

I inledningen beskrivs hur ungdomar har en del emot sig när det kommer till att få friheten att existera i det offentliga rummet. Syftet med arbetet var bidra till att utveckla kunskapen kring gestaltad utemiljö och stadsplanering med ungdomars behov i fokus. Ett syfte som kom att bli mer komplicerat än vad jag till en början trodde, med hänsyn till att finna referenser och inspiration från tidigare vetenskapliga arbeten. Målet var att ta fram ett gestaltungsförslag utifrån metoden research-for-design, en metod inom ämnet forskningsbaserad landskapsarkitektur (Jansson, Vicenzotti & Diedrich 2019) med syftet att inspirera fastighetsägare, kommunen och fritidsgården till att utveckla platsen för förslaget.

SLUTSATSER

Följande slutsatser har tagits fram genom metoden research-for-design som resulterat i ett gestaltungsförslag med tillhörande teori i förstudien till förslaget. I arbetet har kombinationen av ett vetenskapligt arbetssätt och designprocess använts för att svara på frågeställningarna:

- 1. Hur kan en trygg och välkomnande plats skapas för ungdomar som besöker fritidsgården Tegelhuset utifrån platsanalyser och research-for-design som metod?*
- 2. Vad är en socialt hållbar plats och på vilka sätt kan Tegelhuset fritidsgård utifrån social hållbarhet?*

Slutsatserna för arbetet är dels *generella* och dels *platsspecifika* genom gestaltungsförslaget till Tegelhusets utemiljö, detta på grund av arbetets två olika syften. Det första syftet avser att bidra till att utveckla kunskapen kring gestaltad utemiljö och stadsplanering med ungdomars behov i fokus (generellt) och det andra att genom ett gestaltungsförslag exemplifiera och inspirera fastighetsägare, Malmö stad och fritidsgårdens verksamhet att utveckla fritidsgårdens utemiljö (specifikt). Gestaltungsförslaget är, av den anledningen, också en del av slutsatserna som presenteras i arbetet.

- 1. Hur kan en skapa en trygg och välkomnande plats för ungdomar som besöker Tegelhusets fritidsgård utifrån platsanalyser och research-for-design som metod?*

I arbetet inkluderas flera olika aspekter för att skapa en välkomnande och trygg mötesplats. Vad som upplevs som välkomnande och tryggt varierar mellan individer och grupper i samhället och är därför en subjektiv värdering av platsens estetik,

tilldragande aktiviteter och andra människor. Platser uppfattas som välkomnande och trygga om platsen speglar individers eller grupperns identitet, genom identitetsmarkörer såsom ålder, stil, bakgrund, med flera. Trygga och välkomnande platser för ungdomar skapas genom (1) inkluderande landskapsarkitektur och design som möter ungdomars sociala och fysiska behov, och (2) landskapsarkitektur, design och stadsplanering aktivt ta hänsyn till att minska friktion och otrygghet mellan olika målgrupper och ungdomar.

Utifrån de föregående generella slutsatserna för att skapa trygga och välkomnande platser presenteras de specifika slutsatserna för att skapa en trygg och välkomnande plats för ungdomar som besöker Tegelhuset i gestaltungsförslaget i föregående kapitel. De generella slutsatserna har applicerats genom att ta hänsyn till statistik och teori kring ungdomars rumsanvändning, kring och om platskontexten stadsdelen Rosengård i Malmö, samt genom platsanalyser av platsen och omgivningen.

Gestaltungsförslaget möter ungdomars sociala och fysiska behov genom de aktiviteter och möblemang som platsen erbjuder. En del av möblerna går att möblera om för att ungdomarna ska kunna anpassa möbleringen efter behov av att sitta många tillsammans eller i form av avskildhet på egen hand. Både soldäcket och de mobila möblerna erbjuder ungdomar andra än konventionella sätt att sitta, ligga och stå på som är särskilt för just ungdomars rumsanvändning. Förslaget möjliggör aktiviteter och evenemang med fokus på idrott och kultur kopplat till ungdomars intressen i Malmö och generellt. Multisportytan erbjuder basket, och andra bollsporter genom den bevarade asfalterade ytan, och pingis under bron. Kulturevenemang i stor och liten skala kan arrangeras med hjälp av Multiskärmen med användningsområden som exemplifieras i föregående kapitel.

Med hänsyn till att minska friktion och otrygghet mellan olika målgrupper och ungdomar så inkluderar förslaget att tydliggöra och utveckla entréerna på byggnadens norra sida till en mer välkomnande och trygg plats. Genom att uppdatera platsen med nya möbler och belysning som en förlängning av Biblioteksplatsen gör att ytan upplevs mer välkött och sammanhållen med stråket som löper mellan centrumbebyggelsen. Genom multiskärmens användning kvällstid så förlängs aktiviteten på platsen samt längs den södra bron. Att människors vistelse är en trygghetsskapande och inbjudande faktor är en viktig slutsats som exemplifieras i förslaget.

2. Vad är en socialt hållbar plats och på vilka sätt kan Tegelhusets fritidsgård utvecklas utifrån begreppet social hållbarhet?

Social hållbarhet är ett brett begrepp som kan definieras på många olika sätt och det är därför viktigt att definiera vad en menar med social hållbarhet när begreppet används. Som beskrivet i inledningen till arbetet, definieras begreppet utifrån kunskapen att social hållbarhet också inbegriper ekologisk och ekonomisk hållbarhet för att kunna säkerställa att den sociala hållbarheten är hållbar ur ett längre tidsperspektiv än om enbart den sociala hållbarheten behandlas separat.

Förslaget tar hänsyn till de mål och åtgärder som presenteras i styrande och vägledande dokument från instanser i olika skalor, från FN:s hållbarhetsmål, till Malmös översiktsplan och tilläggs dokument, för att bli ett hållbart förslag utifrån (primärt) sociala-, (och sekundärt) ekonomiska- och ekologiska hållbarhetsaspekter. Som generell slutsats på frågan *Vad är en socialt hållbar plats?* är att platsen behöver (1) en flexibel utformning som kan anpassas efter framtida sociala-, funktionella- och estetiska ideal, (2) vara väl förankrad i den historiska och samtida platskontexten fysiskt och socialt, och (3) en utformning som främjar möjligheten till att delta i spontana och planerade aktiviteter.

Förslagets olika delar exemplifierar hur en plats kan tillföra sociala-, funktionella- och estetiska värden för ungdomar som besöker fritidsgården och för Malmö stads befolkning i allmänhet. De införda nya elementen på platsen i förslaget är möbler och konstruktioner i trä. I förslaget är trä ett tongivande material, ett material som är fördelaktigt ur ekonomisk - och ekologiskt hållbarhet (i jämförelse till andra material), och vars design och koncept främjar platsens sociala hållbarhet genom att de är möjliga att förvalta och bygga tillsammans som en del av fritidsgårdens verksamhet. Genom delaktig förvaltning av möblerna så har ungdomar möjligheten att själva påverka uttrycket på platsen, och göra platsen till sin.

Multiskärmen kan som exemplifieras i förslaget användas för att förlänga fritidsgårdens syfte som demokratisk och kulturell mötesplats och användas för att kommunicera detta utanför verksamhetens fyra väggar, genom exempelvis kulturrevenemang, till ungdomars förfogande eller för andra idéer i framtiden. Genom att stärka ungdomars möjligheter till delaktighet och inflytande på platsen bildas en god spiral som på sikt kan inbjuda andra till deltagande, i både spontana och planerade aktiviteter för både ungdomarna och invånare i området, samt öka tilliten mellan olika målgrupper.

DISKUSSION

I början av arbetet var tanken att inkludera ungdomar i området för att skapa ett gestaltungsförslag som skulle bygga på deras önskemål och idéer för platsen. Men efter flera överväganden kom jag fram till att ett sådant arbete inte skulle rymmas inom tidsramen för arbetet. I det här arbetet har jag därför valt att inte arbeta med medskapande processer som metod, men frågan om vad utfallet hade blivit om jag inkluderat ungdomarna gnager. Min erfarenhet från mitt kandidatarbete är att det tar mycket tid att förbereda och tolka resultat av en enkät- och observationsstudier, den främsta anledningen till att jag slopade tanken om metoden. Förutom dessa undersökningar var workshops ihop med ungdomarna något som jag funderade på att tillämpa i arbetet. Jag läste in mig på några projekt för inspiration men kom fram till att också detta tar lång tid att förbereda, genomföra och tillämpa. Jag valde att istället gå vidare

med forskningsbaserad landskapsarkitektur, närmare bestämt research-for-design, som metod, för att få pröva mina egna kunskaper och samtidigt läsa in mig på den målgrupp som betytt mest för mig under utbildningen, barn och ungdomar.

Detta ledde till mitt andra syfte för arbetet; att genom metoden pröva att använda forskning och teorier i gestaltungsprocessen för att ta fram ett förslag med ungdomar i fokus. Metoderna som tillämpats, inom ramen för research-for-design, har varit av varierande karaktär. Struktureringen av arbetet har varit tidskrävande, både för att strukturera min egen process samt för att göra arbetet läsbart för andra.

Research-for-design är en bred metod som å ena sidan definierar hur teori kan tillämpas i gestaltungsprocesser men, å andra sidan, behöver kompletteras med metoder inom ramen för forskningsbaserad landskapsarkitektur. Valet av kompletterande metoder skedde löpande under den första hälften av arbetet där Janssons, Vicenzottis & Diedrichs (2019) triangulering av, egen och andras, praktiska kunskaper, litteraturstudier och det specifika uppdraget var till stor hjälp. Trianguleringen mellan de tre aspekterna vägledde till valet av kompletterande metoder.

Sasakis (1950) beskrivning av landskapsarkitektens designprocess liknande research-for-design-metoden, men var mer detaljerad i beskrivningen av det material som behövdes samlas in. Trianguleringen av praktisk kunskap, teori och uppdraget kunde, genom Sasakis beskrivning, definieras ytterligare. Platsanalyser, skissande och fotografering av platsen användes, primärt, för uppdraget. Teori inhämtades, primärt, från akademiska skrifter, rapporter och böcker och, sekundärt, från tidskrifter, artiklar och studier av skisser och bilder från tidigare besökta platser. Egen och andras praktiska kunskap var mer svårtillämpad än de tidigare två, samt svårare att sätta sig in i hur de skulle kunna tillämpas på ett vetenskapligt sätt, utan att tappa objektiviteten i arbetet. De platsanalyser som gjorts (Lynch-analysen, Bergströms-upplevelse analys, Four-zones-of-contact-with-the-outdoors samt fria analyser av material, skala och färger på platsen) blev ett sätt att tillämpa min egen kunskap i arbetet. Det empatiska förhållningssättet blev en övergripande faktor som påverkade mest under insamling och tolkning under platsanalyserna, tolkning av litteratur, teori och statistik och hur dessa, genom inlevelse och inkännande förmågor, kunde tillämpas i förslaget.

Detta virrvarr av metoder gjorde att jag ibland famlade i blindo och ifrågasatte allt, ibland som en överväldigande uppgift att genomföra dem alla, men mest som en drivande inspirationskälla. Att valet av metoder är viktigt för att hålla den kreativa processen igång är, för mig, en ny upptäckt. Det blandade arbetsättet och de många olika källorna till insamling av material har gjort att arbetet har flutit på. Exempelvis så kunde jag när arbetet med att läsa in sig på statistik kändes tungt, både emotionellt och kognitivt, byta av med att cykla till platsen och analysera färger och material, som ledde till att jag hade med mig den nyligen lästa statistiken om, exempelvis trångboddheten i Rosengård, och kunde senare koppla färger och material till både plats och statistik (osv.) – ett virrvarr av metoder som drev på designprocessen.

Den fluida process som Sasaki (1950) beskriver kring den kreativa processens icke linjära arbetsstruktur blir, såhär i efterhand, enkel att överskåda när en ser tillbaka på arbetet och kommit fram till ett resultat. Under rubriken *Diagram över designbeslut (s.100)* beskrivs en sammanställning av det virrvarr av beslut som tagits i förslagets estetiska frågor. Diagrammet speglar den fluida processen som Sasaki (1950) beskriver - allt är sammanlänkat men inte i linjär form. Med detta i åtanke är det viktigt att betona att de design guidelines som beskrivs av Jansson, Vecenzotti & Diedrich (2019) som tas fram genom metoden research-for-design inte tar slut när inhämtningen av material för arbetet tagits fram – den kreativa processen har inget slut. Nytt material och idéer uppstår även nu, när arbetet är klart.

Flexibilitet, möbler, delaktighet och inflytande är tillsammans med de fem nyckelteman som formuleras i avsnittet *Design guidelines (s.82-87)* vad som *format* förslaget mest, när jag ritat på det. Men är också det som, förhoppningsvis och om det skulle byggas, vara det som *fortsätter att formas* av andra. Eftersom detta varit kärnan av mitt arbete så måste också frågan ställas; kommer dessa att locka till deltagande och ge möjligheter till de som i framtiden kommer fylla platsen med mening och aktivitet? Det går inte att svara på. Min egna reflektioner om platsens utformning och potentiella konsekvenser genom förslaget är flera, både positiva som negativa.

En negativ tanke är att platsen kommer upplevas otrygg och stökig, mycket på grund av de rörliga möblerna i förslaget. Hur möbleringen ser ut går inte att styra, för den är rörlig. Vart möblerna hamnar går inte heller att styra, risken är att de försvinner från platsen eller hamnar på platser kring fritidsgården där de inte får hamna. Kanske hamnar de i vägen för utrymningsvägar, farligt, kanske hamnar de på bilvägen, störligt (enligt vissa). Kanske kommer de användas som lekmöbler, liksom lådbilar, om de förses med hjul och det bästa stället att åka lådbil, av egen erfarenhet, är asfalterade breda gator vilket det finns en väldigt nära, Von Rosens väg, och trafiksepareringen gör att det finns asfalterade breda ytor som också har höjdskillnader, som broarna, vilket är MYCKET FARLIGT! fast också MYCKET KUL! Snälla förse inte möblerna med hjul på alla sidor, fast också snälla gör det. Frihet under ansvar, gör som ni vill – I'm out.

En positiv tanke är att möblerna inte blir stökiga och otrygga inslag, att de istället bidrar till området just genom att platsen möbleras om. Förhoppningen är att förslaget erbjuder till en dynamik där spår av mänsklig aktivitet på uteplatsen, och som kan beskådas på avstånd av andra från exempelvis den södra bron, som gör att platsen upplevs använd och trygg. Att se att platsen används, även om inga ungdomar eller andra människor är där, bidrar med en känsla av trygghet för andra grupper kring platsen.

Det är en kittlande tanke att inte riktigt veta hur möblerna skulle användas, eller vad multiskärmen skulle användas till. De förslag på användningen av skärmen som jag presenterar i gestaltungsförslaget är representativt för mina egna tankar och

visioner, liksom andra arkitekter och planerare tankar och visioner före mig i andra sammanhang. Tv-spels turnering, filmkvällar, utställning av konst och ungdomarnas alster producerade på fritidsgården är bara exempel på aktiviteter och evenemang som projektorn och multiskärmen skulle kunna erbjuda fritidsgården, ungdomarna, fastighetsägare och Malmö stad. Ungdomarnas snabba kast mellan nya tekniska och mediala nymodigheter, som jag trots min ringa ålder är för gammal för att förstå, gör att det är svårt att spå hur framtidens medier ser ut och vad som är *inne*, både inom året och om ett decennium. Under min egen tonår var musik något en behövde spara pengar för att köpa, för att senare konka runt på en lös skivspelare som behövde ligga på ett bord för att fungera. Idag finns Rosens Röda Matta där det enda som krävs är en mobiltelefon för att spela musik på en hel plats.

Arbetet inleds i förstudien med en djupdykning i Rosengårds historia, både i sociala strukturer och i arkitekturens fysiska- och immateriella ideal, och avslutas med hur möbler byggs ihop i detalj i avsnittet om möbelrecepten. I början av arbetet fanns inga aningar om att just möbler skulle bli en så stor och viktig del av förslaget och en viktig aspekt för att göra platser, generellt, inkluderande för ungdomar. Sittplatser är en central del för att kunna använda en plats, och sittplatser behöver vara anpassade till de som ska kunna använda platsen. Min morfar Åke, tidigare orienterare och hurtbulle, kunde de sista åren av livet inte gå ut och gå för att han behövde vila på vägen, och då behövde han rejäla bänkar. Bänkarna fick inte vara för låga, då kom han inte upp. Bänkarna behövde rejäla armstöd, så han kunde häva sig upp med hjälp av armarna. Social hållbarhet handlar om att göra platser tillgängliga, för alla. Åkes behov blev en inspiration till vad som *inte* skulle åstadkommas i möbeldesignen.

FÖRSLAGET OCH DET EMPATISKA JAGET

REFLEKTION ÖVER EGEN FÖRMÅGA OCH PROFFSSION

Något som väckt mycket frågor under arbetets gång har varit det utifrånperspektiv som jag haft i arbetet och hur det har påverkat både gestaltningsförslaget och inhämtningen av material. Detta utifrånperspektiv har funnits i flera lager av arbetet som är kopplat till mig på ett individuellt plan i kontrast till den plats som det här arbetet avhandlar.

Jag växte upp i en stor villa i Stockholms skärgård, mina föräldrar är fortfarande gifta, ingen av mina vänner bodde i vare sig lägenhet eller hyresrätt, jag skjutsades runt i bil till fritidsaktiviteter som ridning och innebandy 4 gånger i veckan, hade bra betyg i både grundskola och gymnasium. Hade eget rum, precis som min lillasyster och mina föräldrar. Åkte båt på somrarna, åkte på skidresor under sportloven. Dessa privilegier har gjort att jag ifrågasatt arbetet gång på gång under processen, Rosengård och den statistik som presenteras kring barn

och ungas mående, boende, förutsättningar och möjligheter är långt ifrån min egen barndom och tonår. Bör jag/Skulle jag/Kan jag skapa en plats som är trygg och välkomnande för ungdomar som inte är jag? Kan landskapsarkitekter och planerare skapa platser för alla?

Det empatiska förhållningssättet blev för mig ett sätt att sitta still i båten där jag annars rodde febrilt över vatten som fick tveksamheten över den egna förmågan att svämma över. Empatisk förmåga är både inlärd och medfödd men gav mig ord, som jag skriver i inledningen, att förklara det jag inte kunde sätta ord på i mitt kandidatarbete våren 2018.

När jag hittade Ingrid Bergströms (1996) avhandling i början av arbetet, eller vänta! - *Snarare var det så att jag inte fick boken i handen fören jag åkte till Stockholm över julle-digheten, som inte blev en ledighet. Jag hittade från början flera arbeten där Bergström citerades eller refererades till, men själva avhandlingen var inte enkel att få tag på. I Stockholm satt jag istället flera dagar för att läsa i ArkDes bibliotek där avhandlingen fanns i deras arkiv, jag kunde själv inte låna exemplaret eftersom jag inte är skriven i Stockholm. - SÅ!*, när jag hittade Inger Bergströms avhandling i mitten av arbetet stod det klart för mig att medverkandeprocesser och workshops skulle ta för allt för mycket tid att genomföra än vad som fanns i tidsramen för arbetet. Jag hade innan min resa till Stockholm bestämt mig för att slopa tanken om med en dialog med ungdomar(-na) men avhandlingen gjorde att den molande oron kring mina egna privilegier och utifrånperspektivet mildrades en aning.

Men bör jag/skulle/kan jag göra en trygg och välkomnande plats för ungdomar som inte är jag? Kan landskapsarkitekter och planerare skapa platser för alla? Jag vet inte. Frågan är dock något som jag tänker mig är, åtminstone för mig, en del av svaret på ett empatiskt förhållningssätt i arkitekters designprocess, oavsett skala eller fält. Inkännandet och *upplevelse genom inlevelse*, vill jag konstatera, är ett fundamentalt verktyg för att med ödmjukhet pröva den design, visioner och koncept som arbetas fram. Men bör jag/skulle/kan jag göra en trygg och välkomnande plats för ungdomar som inte är jag? Kan landskapsarkitekter och planerare skapa platser för alla? Kanske. Dubbelheten i att samtidigt känna tilltro till den egna förmågan och förslaget och samtidigt känna oro över hur det tas emot och om det funnits mer tid är en öronbedövande förvirring av vemod och lust, tvekan och stolthet.

Industrier var farliga och fysiskt krävande, från industrisamhällets start. Den modernistiska arkitekturen kan beskrivas som för avskalad, stor och brutalistisk för att ge plats för människor, idag. Den traditionella kvartersstaden för mörk, smutsig och ohälsosam, för 1930-talsmänniskan. Industriområden beskrivs som platser med intressant industriell arkitektur, för den post-industriella människan, och bedöms som potentiellt intressanta miljöer för förtätning och nya boendeområden. Idag planeras byggande till platser med historisk förankring, något som inte stämmer

överens med den moderna människan och arkitekten under 50, 60 och 70-talet som skapade nya satellitstäder. Kanske är det hela professionen som behöver bli lite mer empatisk och hänsynsfull till framtida ideal och visioner? Konsekvenserna av att bygga för sin samtid kan leda till utfallet att den inte passar framtiden. Det är, som tidigare nämnt, en globaliserad värld vi lever i och nya intryck från hela mänskligheten gör att vårt flöde av nya ideal och visioner skapas, kasseras och omdefinieras om vart annat och kanske i snabbare takt än det en gång varit.

Någon stans mellan vemodet och tilltron till den egna förmågan måste en landa. Kanske genom att skapa platser som klarar förändring så kan tveksamheten mildras. För en får inte glömma att rollen som arkitekt, oavsett skala och fält, handlar om platser för andra människor än sig själv. Platser, inne, ute, innanför och utanför, som kommer fyllas av andras idéer och visioner än enkom arkitektens. Empati är en både medfödd och inlärd förmåga att sätta sig in i andra människors situation. (Rydén 2010). Men empati handlar också enligt mig om ödmjukhet. Utifrånperspektivet kommer finnas med genom hela arbetslivet, och inte bara för mig utan för alla praktiserande arkitekter och planerare. Att vara medveten om det perspektiv en kommer in med, ens egen bakgrund och det specifika projektet är nyckeln till att skapa platser för andra.

VIDARE FORSKNING

Saknaden efter källor kring hur ungdomar relaterar till sin fysiska omgivning har varit stor. Inom miljöpsykologin finns flera studier med forskning kring exempelvis barns sätt att relatera till och hur en som landskapsarkitekt eller planerare kan utforma miljöer för att gynna just dem. Frågor som rör hur *ungdomar relaterar till-* och vad ungdomar *behöver för att främja välmående och den personliga utvecklingen* kopplat till fysiska utemiljöer är forskning jag hade önskat att se mer av i framtiden.

REFERENSER

REFERENSFÖRTECKNING

A Andersson, Karin. (2013). Arkitektur och design ska stödja vars och ens möjlighet att leva det liv hen vill. *Tidskriften STAD*, vol.2, ss. 73-77.

Ahmadi, Nader (red.). (1998) *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Statens institutionsstyrelse, *

Arnstberg, Karl-Olov & Bergström, Inger (2010). *Bostaden i staden: Europa planerar för stadsboende och stadsliv*. Stockholm: Formas.

B Bengtsson, Anna. (2015). *From Experiences of the Outdoors to the Design of Healthcare Environments*. Diss. Sveriges lantbruksuniversitet. Alnarp: SLU. Tillgänglig: https://pub.epsilon.slu.se/12192/1/Bengtsson_A_150508.pdf [2020-03-03]

Bergström, Inger (1996). *Rummet och människans rörelser*. Diss. Chalmers tekniska högskola. Göteborg: Chalmers.

Bergström, Inger. (2000) *Behöver modernismen moderniseras? – Om estetik och funktion i ytterstaden*. I: Nyström, Louise (red.), *Stadsdelens vardagsrum: ytters-tadens offentliga platser och liv*. Karlskrona: Stadsmiljörådet. s.135-142.

Blomdahl, Ulf (2017). *Ung livsstil Malmö: en studie av ungdomar i högstadiet*. Malmö: Malmö stad. [Elektronisk resurs] Tillgänglig: http://malmo.se/download/18.4cc94c3815be8cdodob3636a/1499955476494/ung_livsstil_rapport_webb.pdf [2020-05-15]

Boverket (2015). *Kunskapsbehov - stöd till regeringens arbete med forskning och innovation*. Karlskrona: Boverket. (2015:22) Tillgänglig: <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2015/kunskapsbehov-stod-till-regeringens-arbete-med-forskning-och-innovation.pdf> [2020-05-15]

Boverket (2016). *Trångboddheten i storstadsregionerna*. Karlskrona: Boverket. (2016:28) Tillgänglig: <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2016/trangboddheten-i-storstadsregionerna.pdf> [2020-05-15]

Boverket (2019a). *Brottsförebyggande och trygghetsskapande perspektiv och åtgärder i samhällsbyggnadsprocessen*. Karlskrona: Boverket. (2019:20) Tillgänglig: <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2019/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-perspektiv-och-atgarder-i-samhallsbyggnadsprocessen.pdf> [2020-05-15]

Boverket (2019b). *Rumshöjd i bostäder, publika lokaler och arbetslokaler*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/byggande/tillganglighet--bostadsutformning/rumshojd/> [2020-02-17]

Bravo, Marcela & Lönnback, Eva Britt (1998). Invandringskrisen eller Det förlorade paradiset. I: Ahmadi, Nader (red.) (1998) *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Statens institutionsstyrelse, *

D Dahlström Rittsél, Eva. (2019) Omvandling av industriområden - Minnen och verksamheter. I: Brunnström, Pål & Claesson, Ragnhild (red.). *Creating the city: identity, memory and participation : conference proceedings*. Malmö: Malmö Universitet, s.237-253 Tillgänglig: <http://muep.mau.se/handle/2043/28212> [2020-03-06]

Deak Sjöman, Johanna & Sjöman, Henrik (2015). Träd i gestaltning - samspel med staden som ekosystem. I: Sjöman, Henrik & Slagstedt, Johan (red.). *Träd i urbana landskap*. Lund: Studentlitteratur, s.421-499

E Ekman, Ann-Kristin. (1994) Att ta spjärn mot andra. I: Statens råd för byggnadsforskning (red.). *Plats för känsla: samhällsplanering och mening*. Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning, s.163-165.

Ek, Sven B., Eriksson, Kimmo & Järv, Harry. (2020). Kultur. I: *Nationalencyklopedin*. Tillgänglig: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/kultur> [2020-05-15]

F FN (2015). *Globala målen för hållbar utveckling*. Tillgänglig: <https://fn.se/globala-malen-for-hallbar-utveckling/> [2020-02-17]

G Gehl, Jan. (2011). *Life between buildings: using public space*. Washington, DC: Island Press.

Ghilardi, Lia. (2019). Planning Culturally for Equitable Cities. I: Brunnström, Pål & Claesson, Ragnhild (red.). *Creating the city: identity, memory and participation : conference proceedings*. Malmö: Malmö Universitet, s.529-537. Tillgänglig: <http://muep.mau.se/handle/2043/28212> [2020-03-06]

Greiff, Mats. (2008). Från sillamarknad till kommunikation och högskola: Omvandling och förnyelse i Malmö under 700 år. I: Lisberg Jensen, Ebba & Ouis, Pernilla (red.). *Inne och ute i Malmö: studier av urbana förändringsprocesser*. Malmö: Malmö högskola, s.13-29

Gunnarsson, Allan, Jansson, Märith, Fors, Hanna & Kristensson, Eva (red.). (2012). *Vegetationsstyrning för ökad trygghet*. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet. Tillgänglig: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:slu:epsilon-e-601> [2020-02-17]

* Under sista tiden av arbetet inträffade Coronakrisen, 2020. Biblioteken som jag tidigare lånat böcker på stängde och jag kunde därför inte skriva in kapitelsidornas i markerade antologier.

Gunnarsson, Allan. (2015). Träden och människan. I: Sjöman, Henrik & Slagstedt, Johan (red.). *Träd i urbana landskap*. Lund: Studentlitteratur, s.19-52

H Holgersen, Ståle. (2017). *Staden och kapitalet - Malmö i krisernas tid*. Göteborg: Diadalos.

Hopkins, Peter E. (2010). *Young people, place and identity*. Abingdon: Routledge.

J Jansson, Märit. Vicenzotti, Vera. & Diedrich, Lisa Babette. (2019). *Landscape design based on research*. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet. (Landskapsarkitektur, trädgård, växtproduktionsvetenskap, 2019:10). Tillgänglig: <https://pub.epsilon.slu.se/16389/1/LTV-rapport%202019-10.pdf> [2020-05-15]

Johansson, Thomas. (2019) Att skapa sin identitet; Ungdomar på väg in i livet. I: Frisén, Ann & Hwang, Philip (red.). *Ungdomar och identitet*. Stockholm: Natur och kultur, *

L Landry, Charles. (2008). *The creative city: a toolkit for urban innovators*. 2. uppl. London: Earthscan.

Lenninger, Anna. (2013). Kropp eller möbel?. *Tidskriften STAD*, vol.2, s.22.

Lieberg, Mats. (1998). Ungdomens platser. I: Olsson, Titti & Rubin, Helge (red.). *Människans natur : det grönas betydelse för vårt välbefinnande*. Stockholm: Byggforskningsrådet, *

Lilja, Elisabeth. (1999). *Den ifrågasatta förorten: Identitet och tillhörighet i moderna förorter*. Stockholm: Byggforskningsrådet.

Lynch, Kevin. (1960). *The image of the city*. Cambridge: Mass. M.I.T. Press.

Lynch, Kevin & Hack, Gary. (1984). *The Art of Site Planning*. I: Swaffield, Simon (red.). (2002). *Theory in landscape architecture: a reader*. Philadelphia: University of Pennsylvania, s.57.

M Malmö stad. (2017). *Handlingsplan för kulturstrategi 2016-2018*. Malmö: Kulturförvaltningen, Malmö stad. Tillgänglig: https://malmo.se/download/18.a14c2f915b3cfb843d88bc1/1492500684693/Handlingsplan_Kulturstrategi_2016_uppdaterad.pdf [2020-05-15]

Malmö stad. (2011). *Åtgärdsprogram Hej Rosengård - för dialog med trygghet i fokus*. Malmö: Gatukontoret. Tillgänglig: <https://docplayer.se/13477174-Atgards-program-hej-rosengard-for-dialog-med-trygghet-i-fokus.html> [2020-02-17]

Malmö stad. (2018a). *Arkitekturstaden Malmö - Tillägg till översiktsplan för Malmö*. Malmö: Malmö stad. Tillgänglig: <https://malmo.se/download/18.270ce2fa16316b5786c211fo/1529329158868/Arkitekturstaden%20Malmö.pdf> [2020-02-17]

* Under sista tiden av arbetet inträffade Coronakrisen, 2020. Biblioteken som jag tidigare lånat böcker på stängde och jag kunde därför inte skriva in kapitelsidornas i markerade antologier.

Malmö stad. (2018b). *Översiktsplan för Malmö - Planstrategi*. Malmö: Malmö stad. Tillgänglig: https://malmo.se/download/18.270ce2fa16316b5786c18924/1528181608562/ÖVERSIKTSPLAN+FÖR+MALMÖ_antagen_31maj2018_lowres.pdf [2020-02-17]

Malmö stad. (2019a). *Malmö stads befolkningsprognos 2019-2029*. Malmö: Malmö stad. Tillgänglig: (<https://malmo.se/download/18.38c6709716cae2cad39bf4d/1568972721819/Malmö%20stads%20befolkningsprognos%202019-2029.pdf>) [2020-02-17]

Malmö stad (2019b). Tegelhuset Bricks – Rosengård. Tillgänglig: <https://malmo.se/Uppleva-och-gora/For-familjer-barn-och-unga/Motesplatser-for-unga/Fritidsgardar/Tegelhuset-Bricks---Rosengard.html> [2019-11-22]

McHarg, Ian. (1967). *An Ecological Method*. I: Swaffield, Simon R. (red.). (2002). *Theory in landscape architecture: a reader*. Philadelphia: Univ. of Pennsylvania, s. 38-42

O Olwig, Kenneth Robert. (1991). Artistic Creation, and the Educated Sense of Place. *Children's Environments Quarterly*, vol. 8 (2), ss. 4-18. University of Colorado.

Owens, Patsy Eubanks (2002). No Teens Allowed: The Exclusion of Adolescents from Public Spaces. *Landscape Journal*, vol. 21 (1), pp. 156–163. The University of Wisconsin Press.

P Polisen. (2017). Polisens trygghetsundersökning 2018; Polisområde Malmö. [Elektronisk resurs] Tillgänglig: <https://malmo.se/download/18.486b3990169a51c37f8c8f4/1554470108302/Presentation+Trygghetsm%C3%A4tning+PO+-Malm%C3%B6+2018.pdf> [2020-05-15]

R Rydén, Olof. (2010). Empati. I: *Nationalencyklopedin*. Tillgänglig: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/empati> [2020-02-17]

Radinger, Sara. (2018). *Lär dig krypa, lär dig gå, lär dig strukturerna samhället bygger på!*. Sveriges lantbruksuniversitet. Landskapsarkitektprogrammet (Kandidatarbete 2018). Tillgänglig: https://stud.epsilon.slu.se/13943/1/radinger_s_181113.pdf [2020-03-13]

Riksantikvarieämbetet (2020). *Malmö kn, ROSENGÅRD, Skåne*. Tillgänglig: <http://www.bebyggelseregistret.raa.se/bbr2/miljo/visaHelaBeskrivningen.raa?miljoId=21200000001798> [2020-02-17]

S Sasaki (2020). *We are founded on principles of innovation, collaboration, and perpetual learning*. Tillgänglig: <http://www.sasaki.com/about-us/History/> [2020-02-17]

Sasaki, Hideo. (1950). Thoughts on education in landscape architecture: some comments on today's methodologies and purpose. *Landscape Architecture Magazine*, vol. 40 (4). American Society of Landcape Architects.

Schibbye, Bengt & Pålstam, Ylva. (2001). *Landskap i fokus: utvärdering av metoder för landskapsanalys*. Stockholm: Riksantikvarieämbetets förlag.

Stigendal, Mikael & Östergren, Per-Olof. (red.). (2013). *Malmös väg mot en hållbar framtid - Hälsa, välfärd och rättvisa*. Malmö: Kommission för ett socialt hållbart Malmö. Tillgänglig: https://malmo.se/download/18.3108a6ec1445513e589b92/1491299321604/malmökommissionen_slutrapport_2014.pdf [2020-05-15]

Svensson, Patrik (2004). Planera belysningen på kyrkogården. [Faktablad]. Alnarp: Movium. Tillgänglig: <https://www.movium.slu.se/system/files/news/7588/files/Fakta2004-1.pdf> [2020-01-05]

Ö Öresjö, Eva. (2000). Låt oss slippa grindsamhällen! – Om social tillit i ett hållbart samhälle I: Nyström, Louise (red.) *Stadsdelens vardagsrum: ytterstadens offentliga platser och liv*. Karlskrona: Stadsmiljörådet, s.135-142.

FIGURFÖRTECKNING

Figur 1, 2, 7, 17, 26, 28 & 37. Radinger, Sara. (2019/2020). Tegelhuset fritidsgård, Rosengård [fotografi].

Figur 3, 12, 14 (a,b,c,d,e), 19, 22, 25, 40 och 44. Radinger, Sara. (2019/2020). [Planer baserade på CAD-underlag över Malmö stad, från skolan].

Figur 4. Radinger, Sara. (2020). Designprocessen [info graphic].

Figur 5 & 18. Four zones of contact with the outdoors. Bengtsson, Anna. (2015). *From Experiences of the Outdoors to the Design of Healthcare Environments*. Diss. Sveriges lantbruksuniversitet. Alnarp: SLU. s.25. Tillgänglig: https://pub.epsilon.slu.se/12192/1/Bengtsson_A_150508.pdf [2020-03-03]

Figur 8 och 9. Översiktskartor Malmö & Rosengård. (2019). Bearbetad av författaren. Malmö stadsatlas. [Karta baserad på kartunderlag] Tillgänglig: https://kartor.malmo.se/rest/leaf/1.0/?config=../configs-1.0/malmo_atlas.js [Interaktiv karta]

Figur 10. Andel av befolkningen i åldern 18-80 år med låg tillit till andra människor, 2008. Stigendal, Mikael & Östergren, Per-Olof. (red.). (2013). *Malmös väg mot en hållbar framtid - Hälsa, välfärd och rättvisa*. Malmö: Kommission för ett socialt hållbart Malmö. s.76. Tillgänglig: https://malmo.se/download/18.3108a6ec1445513e589b92/1491299321604/malmökommissionen_slutrapport_2014.pdf [2020-05-15]

Figur 11, 15, 20, 21, 24 & 27. Radinger, Sara. (2019/2020). Blandade skisser [skisser].

Figur 29. Samband mellan hälsa och social hållbarhet. Stigendal, Mikael & Östergren, Per-Olof. (red.). (2013). *Malmös väg mot en hållbar framtid - Hälsa, välfärd och rättvisa*. Malmö: Kommission för ett socialt hållbart Malmö. s.30. Tillgänglig: https://malmo.se/download/18.3108a6ec1445513e589b92/1491299321604/malmökommissionen_slutrapport_2014.pdf [2020-05-15]

Figur 31. Radinger, Sara. (2015). Natur-park Schöneberger Südgelände, Berlin [fotografi].

Figur 32. Vad gör ungdomar på sin fritid?. Blomdahl, Ulf (2017). *Ung livsstil Malmö: en studie av ungdomar i högstadiet*. Malmö: Malmö stad. s.28. [Elektronisk resurs] Tillgänglig: http://malmo.se/download/18.4cc94c3815be8cdodob3636a/1499955476494/ung_livsstil_rapport_webb.pdf [2020-05-15]

Figur 33. Malmö ungdomars önskade satsningar, tjejer resp. killar. Blomdahl, Ulf (2017). *Ung livsstil Malmö: en studie av ungdomar i högstadiet*. Malmö: Malmö stad. s.19. [Elektronisk resurs] Tillgänglig: http://malmo.se/download/18.4cc94c3815be8cdodob3636a/1499955476494/ung_livsstil_rapport_webb.pdf [2020-05-15]

Figur 34. Andén, Kajsa. (2016). Multiplads, Köpenhamn [fotografi].

Figur 35. Thidell, Åsa Freja. (2017). Jungfernstieg, Hamburg [fotografi].

Figur 27. 9 teser för god arkitektur i Malmö. Malmö stad. (2018a). *Arkitekturstaden Malmö - Tillägg till översiktsplan för Malmö*. Malmö: Malmö stad. s.11. Tillgänglig: <https://malmo.se/download/18.270ce2fa16316b5786c211f0/1529329158868/Arkitekturstaden%20Malmö.pdf> [2020-02-17]

Figur 38 & 39. Radinger, Sara. (2020). Från teori till design [info graphic].

Figur 42. Radinger, Sara. (2020). Nyckeltema: Odlas [digital illustration].

Figur 43. Radinger, Sara. (2020). Sektion uteplats av uteplatsen.

Figur 45. Radinger, Sara. (2020). Nyckeltema: Hänga [digital illustration].

Figur 46. Radinger, Sara. (2020). Nyckeltema: Idrott [digital illustration].

Figur 47. Radinger, Sara. (2020). Sektion: Multiskärmen.

Figur 48. Radinger, Sara. (2020). Nyckeltema: Kultur [digital illustration].

Figur 49. Radinger, Sara. (2020). Möblers [digital illustration].

Figur 50. Radinger, Sara. (2020). Mov(i)e it! [digital illustration].

Figur 51. Radinger, Sara. (2020). Soldäck [digital illustration].

Figur 52. Radinger, Sara. (2020). Nyckeltema: Bona [digital illustration].

Figur s.99 (hela sidan). Radinger, Anders & Radinger, Sara. (2020) Möbelrecept. [konstruktionsbeskrivning och digital illustration]

Figur s.100 (hela sidan). Radinger, Sara. (2020). Diagram över designbeslut [digital illustration].

